

kbnn:

Konjunktur- barometer

for Nord-Norge 2025

Hva er Konjunkturbarometer for Nord-Norge?

Konjunkturbarometer for Nord-Norge publiseres av Kunnskapsbanken, SpareBank 1 Nord-Norge én gang i året.

Vil du lese mer om nordnorsk økonomi og samfunnsutvikling? Besøk Kunnskapsbankens nettsted www.kbnn.no.

Kildebruk

Konjunkturbarometer for Nord-Norge 2025 bygger på en rekke kilder. De viktigste norske kildene er data og analyser fra Statistisk sentralbyrå, Norges Bank, Norges vassdrags- og energidirektorat, Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet, Norges Råfisklag, Miljødirektoratet, Statnett, regjeringen, PANDA, Proff, Skatteetaten og Brønnøysundregisteret. Forskningsbaserte rapporter og analyser er også benyttet.

Dataene er oppdatert per medio oktober 2025.

Analyser, vurderinger og konklusjoner er gjort av forfatterne, og innholdet er derfor ikke nødvendigvis et uttrykk for SpareBank 1 Nord-Norges standpunkter.

Konjunkturbarometeret er skrevet av analyse-teamet i KPB bestående av Carl Erik Nyvold, Signe Kilskar, Andreas Knutson, Sunniva Greger, Sissel Ovesen, Kristian Rydland Antonsen, Charlotte Lahnborg Alme, Gabriel Brunvoll, Sunniva Amundsen, Marie Mariussen og Rune Finsveen. Sistnevnte har vært ansvarlig for arbeidet. KPB er et av landets fremste analyse- og innovasjonsmiljøer og har hatt ansvaret for å utarbeide konjunkturbarometeret siden 2020.

Forord

Nord-Norge befinner seg midt i Europas fremtid. I en tid preget av uro og omstilling flyttes det geopolitiske tyngdepunktet nordover. Nord-Norges rolle som leverandør av mat, energi og mineraler forsterkes. Samtidig har landsdelen en strategisk nøkkelrolle for Europas romfartsambisjoner.

I år er det 30 år siden det første Konjunkturbarometeret for Nord-Norge ble publisert. Siden 1995 har barometeret vært en viktig kilde til økonomisk kunnskap om Nord-Norge. Barometeret gir en statusrapport for landsdelen, samtidig som det peker på og synliggjør sammenhenger.

Mye har endret seg siden 1995, men også i år er samspillet mellom det globale og det lokale en rød tråd gjennom barometeret.

Nord-Norges avhengighet av naturressurser gjør oss sårbare for internasjonale markedsendringer. Uroen i verdensøkonomien og usikre råvaremarkeder gjør dette samspillet enda tydeligere. Foreløpig har den svake norske kronen dempet konsekvensene og bidratt til å dekke økte produksjonskostnader.

Geopolitiske spenninger gjør igjen Nord-Norge til hovedarena for forsvarsinvesteringer og beredskap. Skal Forsvaret lykkes med utbygging og rekruttering, er vi avhengig av mer enn bare infrastruktur og strategiske plasseringer – vi er avhengig av mennesker. Av samfunn som ønsker å ta imot, av lokalsamfunn som har boliger, skoler, kulturtilbud og arbeidsplasser for familiene som skal følge med. Et sterkt forsvar er avhengig av sterke lokalsamfunn.

Sjømatnæringen er fortsatt navet i Nord-Norge – og står alene for 21 prosent av den totale verdiskapingen i landsdelen. I 2024 eksporterte vi sjømat for 52 milliarder kroner, en økning fra 20,5 milliarder i 2015. Men det er skjær i sjøen: Fiskerinæringen opplever betydelige kvotekutt på torsk, sei og hyse, med ringvirkninger for både fiskerne på havet og fiskeindustrien på land. Samarbeidet med Russland om forvaltningen av felles fiskeriressurser er under press, og kan få store konsekvenser for den langsiktige forvaltningen av torsken i Barentshavet.

Samtidig ser vi et historisk skifte i sjømatnæringen: I 2024 var salgsvolumet av oppdrettsfisk i Nord-Norge for første gang høyere enn landingene av villfisk. Havbruksnæringen ser nå ut av fjordene for videre vekst. Årets konjunkturbarometer synliggjør både de enorme mulighetene og mulige arealkonfliktene som ligger i havet.

USAs toll på 15 prosent på norsk laks gir britiske aktører et fortrinn i det amerikanske markedet. Marginene presses, og lokale bedrifter kjøpes opp av større konsern. Dermed svekkes det lokale eierskapet – som historisk har vært en styrke for Kyst-Norge.

Denne utviklingen er ikke unik for sjømatnæringen. Årets konjunkturbarometer viser hvordan eierskapsstrukturen i Nord-Norge endrer seg: I dag jobber én av fem sysselsatte i landsdelen i selskaper med utenlandske eiere.

Utenlandske eiere bringer med seg kapital, kompetanse og internasjonale nettverk som kan styrke næringslivet i Nord-Norge. Samtidig åpner større utenlandsk eierskap for at lokale overskudd havner utenfor landsdelen, og at viktige strategiske beslutninger tas langt unna lokalsamfunnene som skaper verdiene. Dette er problemstillinger vi må ta på alvor.

2025 ligger an til å bli enda et rekordår for reiselivsnæringen i Nord-Norge. Den svake kronen gjør Norge mer attraktivt for utenlandske turister, og fører til at flere nordmenn ser mot nord når de legger ferieplanene. Den voldsomme veksten fører med seg store muligheter, men legger også press på natur og miljø – og skaper kapasitetsproblemer for lokal infrastruktur.

Konjunkturbarometeret synliggjør den eksplosive veksten i privatutleie gjennom plattformer som Airbnb. I fjor omsatte Airbnb for 665 millioner kroner i Tromsø alene – og prognosene viser at omsetningen vil øke til én milliard kroner i år. Dette gir en kjærkommen ekstrainntekt for mange husholdninger og økte skatteinntekter for kommunene, men forsterker også sosiale forskjeller og fører til et strammere leiemarked.

Et bærekraftig reiseliv handler ikke bare om klima og miljø, men også om mennesker. Det handler om å bygge attraktive lokalsamfunn – ikke bare attraktive destinasjoner.

Sentrum for Europas romfartsambisjoner ligger i Nord-Norge. Med Andøya Spaceport i spissen – og sterke forskningsmiljøer i Tromsø, Narvik og Bodø – har landsdelen tatt en lederposisjon i utviklingen av den europeiske romøkonomien. Uavhengig tilgang til verdensrommet er avgjørende for Europas sikkerhet, beredskap og teknologiske utvikling og gir oss kontroll over egen infrastruktur, data og kommunikasjon.

Nord-Norge er også en energiregion i vekst. Store investeringer i petroleum gir ringvirkninger for leverandørindustrien, som i fjor omsatte for 6,4 milliarder kroner – opp 40 prosent fra året før.

Etterspørselen etter energi øker, og presset på både kraftnettet og naturen gjør balansen mellom vekst og bærekraft stadig mer krevende. Nord-Norge har ressursene som skal til for å drive den grønne omstillingen – vann, vind, hav og kompetanse – men tempoet i utbygging og nettførsterkning må opp dersom vi skal møte fremtidens behov. Kraftoverskuddet i nord er midlertidig, og uten investeringer i produksjon og infrastruktur risikerer vi at nye næringer og industrietableringer glipper.

Ved inngangen til 2026 er inflasjonen på vei nedover, arbeidsmarkedet stramt og boligmarkedet i bevegelse. Selv om utfordringene er mange, viser årets barometer at Nord-Norge fortsatt er mulighetenes landsdel – midt i Europas fremtid.

God lesing!

Hanne

Hanne Karoline Kræmer

Konsernsjef SpareBank1 Nord-Norge

Et landskap i endring	8
Liten svekkelse i global vekst, fortsatt stor usikkerhet	10
Norsk økonomi på vei opp – men usikkerheten består	14
Økonomiske nøkkeltall	18
Fra lokalt til globalt: nordnorsk eierskap i endring	24
EU – fra bærekraft til konkurransekraft	30
Nordnorsk verdiskaping drives av sjømat	36
Et hav av muligheter – og potensielle konflikter	44
Elektrisitet – nøkkelen til arbeidsplasser og verdiskaping	56
Vekst for leverandørindustrien i nord	62
Bedring i vente for bygg og anlegg?	68

Fremtidens boligbehov	74
Saksbehandlingstid i offentlig sektor	80
Veiskille for reiselivsnæringen?	86
Privat utleie gir milliardinntekter	92
Andøya og Norge i romkappløpets frontlinje	98
Fra nedbygging til opprustning	104
Kompetanse- eller forventningsgap?	108
Nordnorsk kommuneøkonomi i konstant omstilling	116
Kjønnsdelt arbeidsmarked i kommunene	122
Forklarer høy gjennomsnittsalder lav sysselsetting i mange kommuner?	126

Et landskap i endring

I en verden preget av geopolitiske spenninger og økonomisk uro er selv ikke Nord-Norge skjermet. Eksportnæringene kjenner på økt usikkerhet, samtidig som norsk økonomi er i ferd med å ta seg opp. Økt kjøpekraft kombinert med stramt arbeidsmarked og demografisk endring er noen faktorer som påvirker utsiktene for Nord-Norge.

Sjømatnæringen er fortsatt Nord-Norges viktigste bidragsyter til verdiskaping, men står nå i en krevende brytningstid. Fiskerinæringen rammes av kvote-nedgang og økt konkurranse om råstoffet, som igjen svekker lønnsomheten i industrien og gir fare for permitteringer og nedleggelser. Havbruk har hatt sterk vekst og utgjør nå en større del av produksjonsvolumet enn villfanget fisk, men har fortsatt utfordringer med lakselus, fiskehelse, sykdom og miljøpåvirkning. Næringen investerer betydelige beløp for å få til fremtidig produksjonsvekst. Konsolidering i næringen svekker det lokale eierskapet som historisk har vært en styrke.

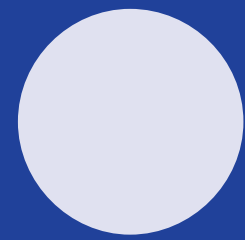
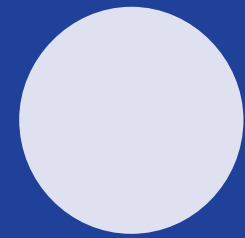
2025 blir nok et rekordår for reiselivet i Nord-Norge. Veksten skyldes økningen i utenlandske turister, hvor en svak kronekurs er en viktig driver. Selv om antall overnattinger for norske gjester går noe ned sammenlignet med 2024, er det fortsatt nordmenn som står for flest hotellovernattinger. Antall hotellovernattinger har økt betydelig, og enkelte destinasjoner som Tromsø og Lofoten har opplevd kapasitetsutfordringer som har gitt rom for en voldsom vekst i Airbnb. Reiselivets vekst har ringvirkninger i hele regionen, fra overnatting og transport til kultur og lokale tjenester. Samtidig utfordres sektoren av behovet for å håndtere balansen mellom vekst og bærekraft.

Landsdelen har utviklet seg til å bli en viktig energiregion. Petroleumsnæringens produksjon og investeringer har økt, med vekst i etterspørselen

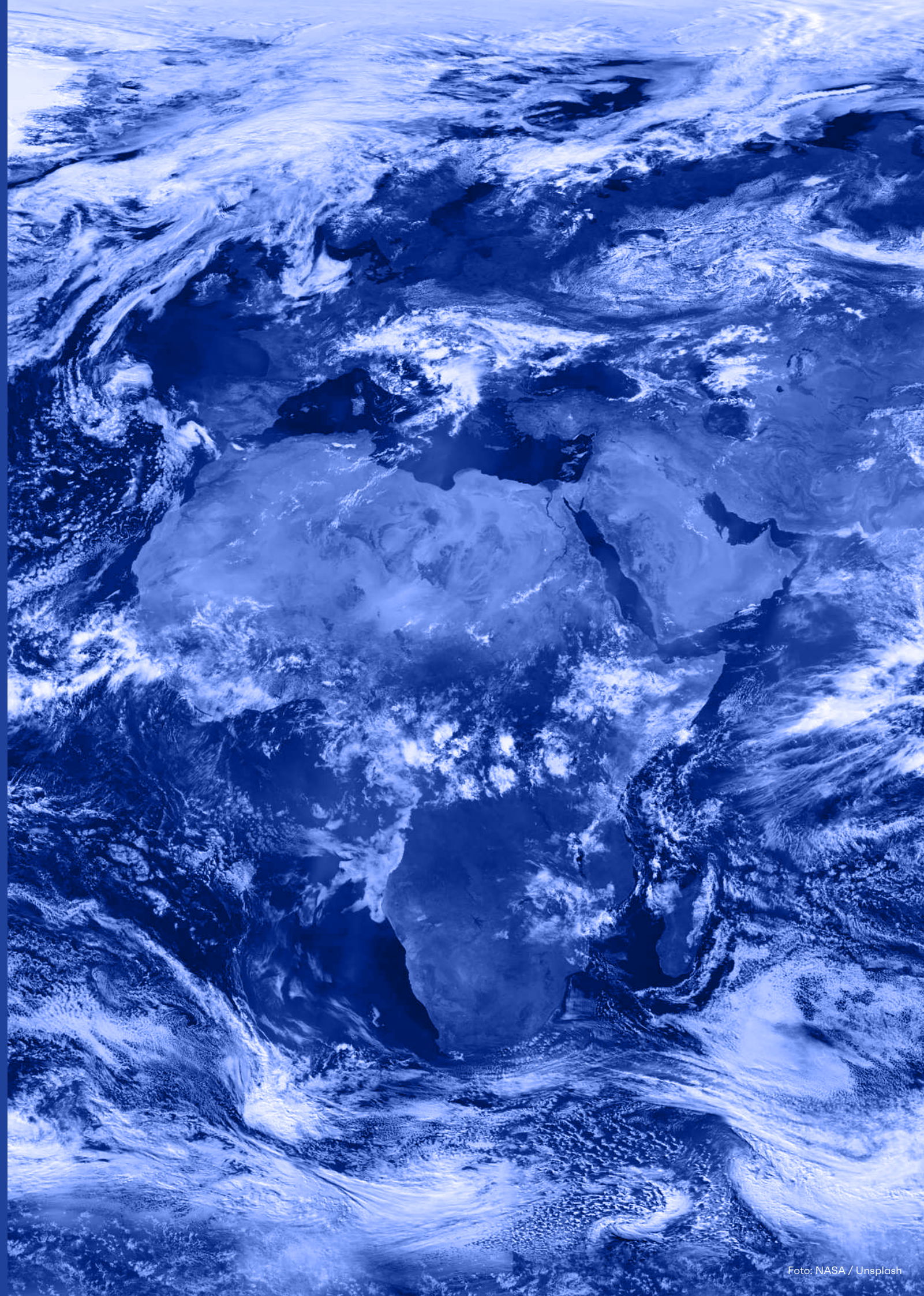
for leverandørindustrien. Lave strømpriser og store energiresurser gjør landsdelen attraktiv for ny industri og aktuell for elektrifisering av eksisterende industri. Men fra å ha hatt et bredt spekter av grønne industrietableringer under planlegging ser det ut til at bare et fåtall vil realiseres de nærmeste årene.

Lav boligbygging de siste årene har gjort det krevende for deler av byggenæringen, mens anleggsnæringen har hatt god aktivitet på en rekke infrastrukturprosjekter. Investeringer i ny industri og opprustning av Forsvaret kan bidra til å kompensere for noe av den manglende boliginvesteringen. Den demografiske utviklingen i landsdelen kan bidra til endring i hvilken type boliger som etterspørres, og føre til at boligbyggingen vil svekke seg fremover.

Lokalt eierskap svekkes, og utenlandske eiere posisjonerer seg stadig mer i noen av landsdelens viktigste næringer. Det kan bringe med seg kapital, kompetanse og internasjonale nettverk, men innebærer også at overskudd og beslutningskraft flyttes ut av regionen. Samtidig øker konkurransen om havområdene, med fiskeri, havbruk, petroleum, havvind, reiseliv, forsvar og romfart, som alle krever plass. Dette gir nye konfliktlinjer, men også et sterkt behov for kunnskapsbasert forvaltning og sameksistens.

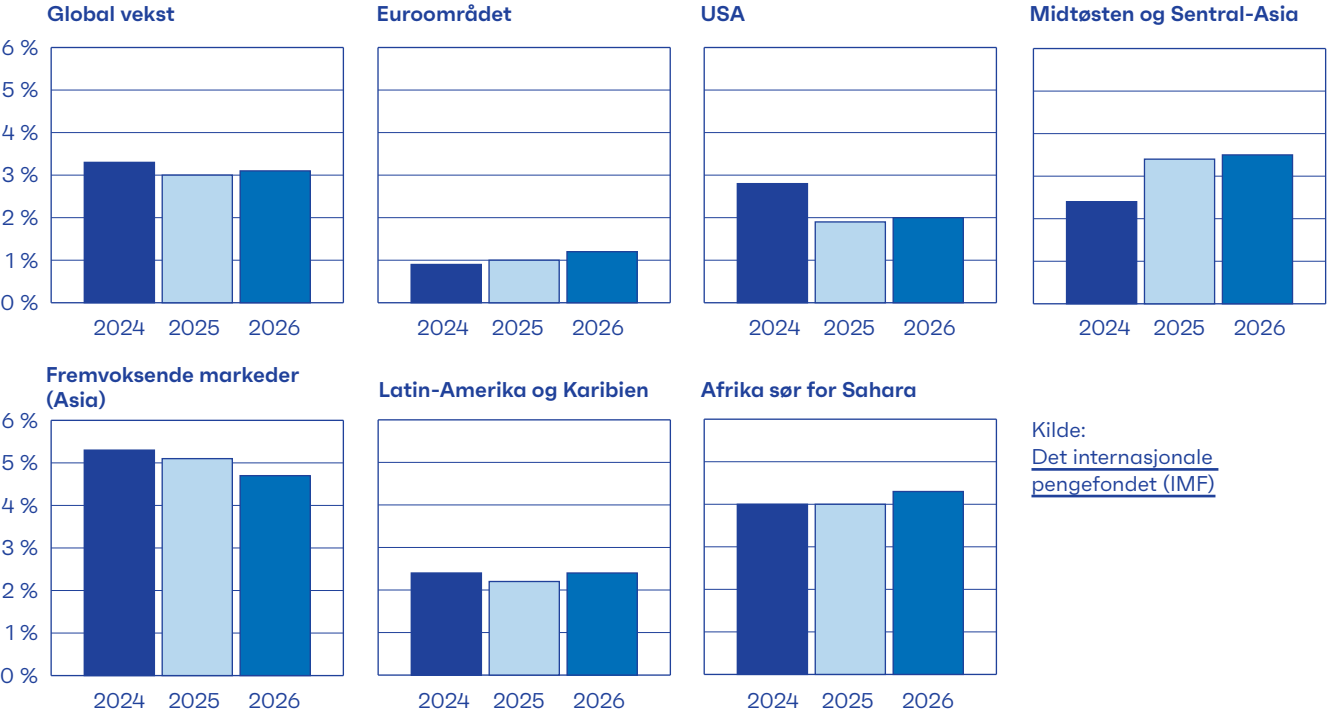

Liten
svekkelse i
global vekst,
fortsatt stor usikkerhet

Anslagene for global vekst i 2025 spriker noe, men alle prognoser peker på at den økonomiske veksten blir litt svakere i år enn i 2024. Handelshindringer og proteksjonisme, først og fremst drevet av USAs endrede politikk, økt geopolitisk usikkerhet og negative effekter av klimaendring, er de viktigste årsakene til at tidligere vekstanslag ble nedjustert.

ANSLAG FOR VEKST 2024–2026 (JULI 2025)

Økt forutsigbarhet på flere områder gir grunnlag for forsiktig vekst i 2026, med investeringer i infrastruktur, forsvar, selvforsyning og innovasjon som viktige drivere. Tiltakende mangel på arbeidskraft, både i USA og Europa, demper vekstutsiktene, og prognosene tyder på at prisveksten fortsatt vil være høyere enn sentralbankenes mål på noe sikt. Andre faktorer på nedsiden er [geopolitisk risiko](#), [proteksjonisme](#) og [klimaendringer](#).

Tøff start på 2025, men tegn til stabilisering utover året

Året startet brått med Trump 2.0 og harde krav mot handelspartnere gjennom flere runder med ulike tollforslag. Umiddelbart skapte dette stor usikkerhet i markedene, men ettersom de ulike tollsatsene ble fastsatt utover i 2025, bidro det til å stabilisere situasjonen. Et tegn på dette var at justeringer i rentemarkedene var mer i tråd med inflasjonsforventningene. I slutten av september varslet USA tollsatser på nye varer, hvor noen ble utsatt. Likevel ser man fortsatt tegn til ytterligere proteksjonisme i verdenshandelen, der også [EU](#) øker tollsatsene på ulike varer.

Hvilke effekter de nye tollsatsene får for prisene i det amerikanske markedet, kan bli tydeligere frem mot slutten av 2025 og inn i 2026. Høyere priser på importerte varer kan på litt sikt dempe veksten i USA og øke inflasjonen, [men svake jobbskapingstall og økt arbeidsledighet](#) gjør at det ventes flere rentekutt fra den amerikanske sentralbanken. Den nye innvandringspolitikken i USA kan føre til lavere tilgang på arbeidskraft, og det er usikkert om USA lykkes med å øke innenlandsk produksjon, eventuelt hvor lang tid det vil ta. På den andre siden kan effektivisering i deler av det amerikanske arbeidsmarkedet bidra til å øke produktiviteten på sikt. USAs nye tollregime bidro til lavere eksport til USA fra både vestlige land og Kina. Dels skyldes dette oppbygging av store lagre i USA før de nye satsene ble besluttet, men i etterkant har eksportvolumene falt.

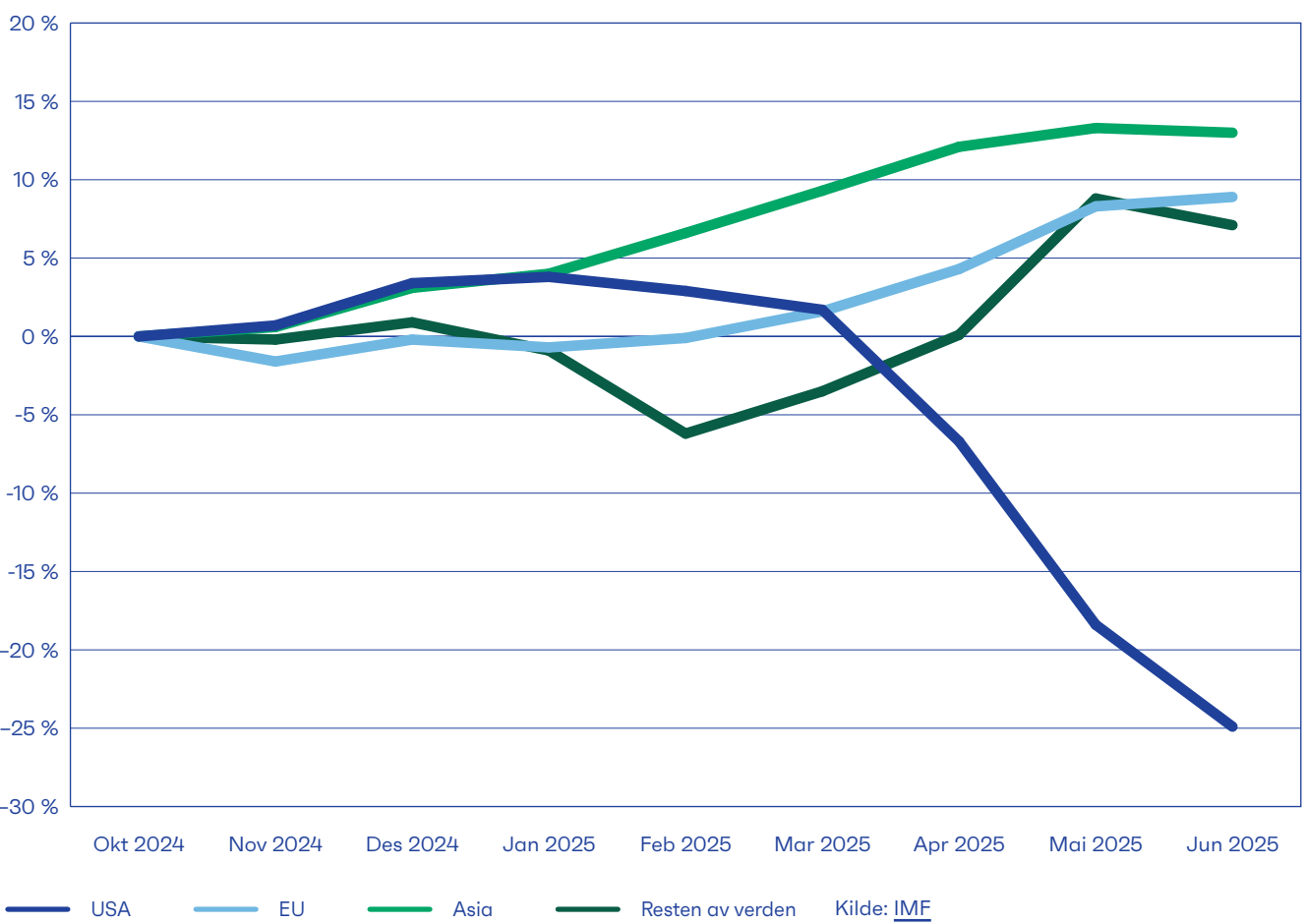
USAs økte tollsatser kan gi lavere marginer for eksportørene, samtidig har uendrede og dels lavere tollsatser mellom øvrige land bidratt til å dempe inflasjonen. EU unnlot for eksempel å innføre gjengjeldelsestiltak overfor USA, og en samlet effekt kan bli dempet inflasjonsvekst i Europa.

Det er tegn til forsiktig forbruksvekst i Europa, og særlig økning i offentlige investeringer i forsvarsindustri og infrastruktur ventes å løfte veksten svakt i 2026 og fremover. Dette er i tråd med EUs satsing på å styrke egen konkurransekraft.

Den sterkeste veksten i både 2025 og 2026 ventes i Asia og Stillehavsregionen, hvor India og Kina er de fremste vekstmotorene. India er den raskest voksende økonomien i verden, drevet av høy innenlandsk

etterspørsel og eksportvekst, og er med på å balansere global vekst. Tross finansielle tiltak fra myndighetene i Kina ventes veksten å bli noe lavere i 2026 enn i år. Eksporten fra Kina har i større grad funnet veien til andre markeder enn USA. Tollsatser på handel med varer, synkende arbeidsstyrke og strukturelle utfordringer knyttet til gjeld antas å dempe veksten fremover.

AKKUMULERT UTVIKLING I EKSPORT FRA KINA

Fortsatt usikkert, men utsikter til marginal vekst

Det er betydelig usikkerhet om anslagene for videre vekst i verdensøkonomien, hvor ytterligere forverringer innenfor handelspolitikk, økt geopolitisk spenning og nye forstyrrelser i leverandørkjedene er de største truslene mot global vekst. Klimaendringene kan bidra til å [dempe veksten](#) gjennom påvirkning på en rekke områder.

[Det internasjonale pengefondets \(IMF\) prognose for vekst](#) i avanserte økonomier øker fra 1,5 prosent i 2025 til 1,6 prosent i 2026, mens anslaget tilsier en nedgang fra 4,1 til 4 prosent i fremvoksende økonomier. Svakere

etterspørsel og energipriser vil være de viktigste driverne for at inflasjonen ventes å gå ned fra 4,2 prosent i 2025 til 3,6 prosent i 2026.

Lavere inflasjon bidrar til at det ligger an til færre rentekutt i en rekke vestlige sentralbanker fremover. Unntakene er USA og Storbritannia, hvor det sannsynligvis trengs flere rentekutt for å stimulere økonomien. Prognosene for fremtidig prisvekst i vestlige land tilsier en stabilisering på rundt 2,5–3 prosent.

Norsk økonomi på vei opp

– men usikkerheten består

Etter en periode med sterk prisvekst, høye renter og lav vekst er det tegn til bedring i norsk økonomi. Veksten tar seg svakt opp, og inflasjonen er gradvis på vei ned. Samtidig er arbeidsmarkedet stramt og boligmarkedet i ferd med å bevege seg igjen – og kronen er under press.

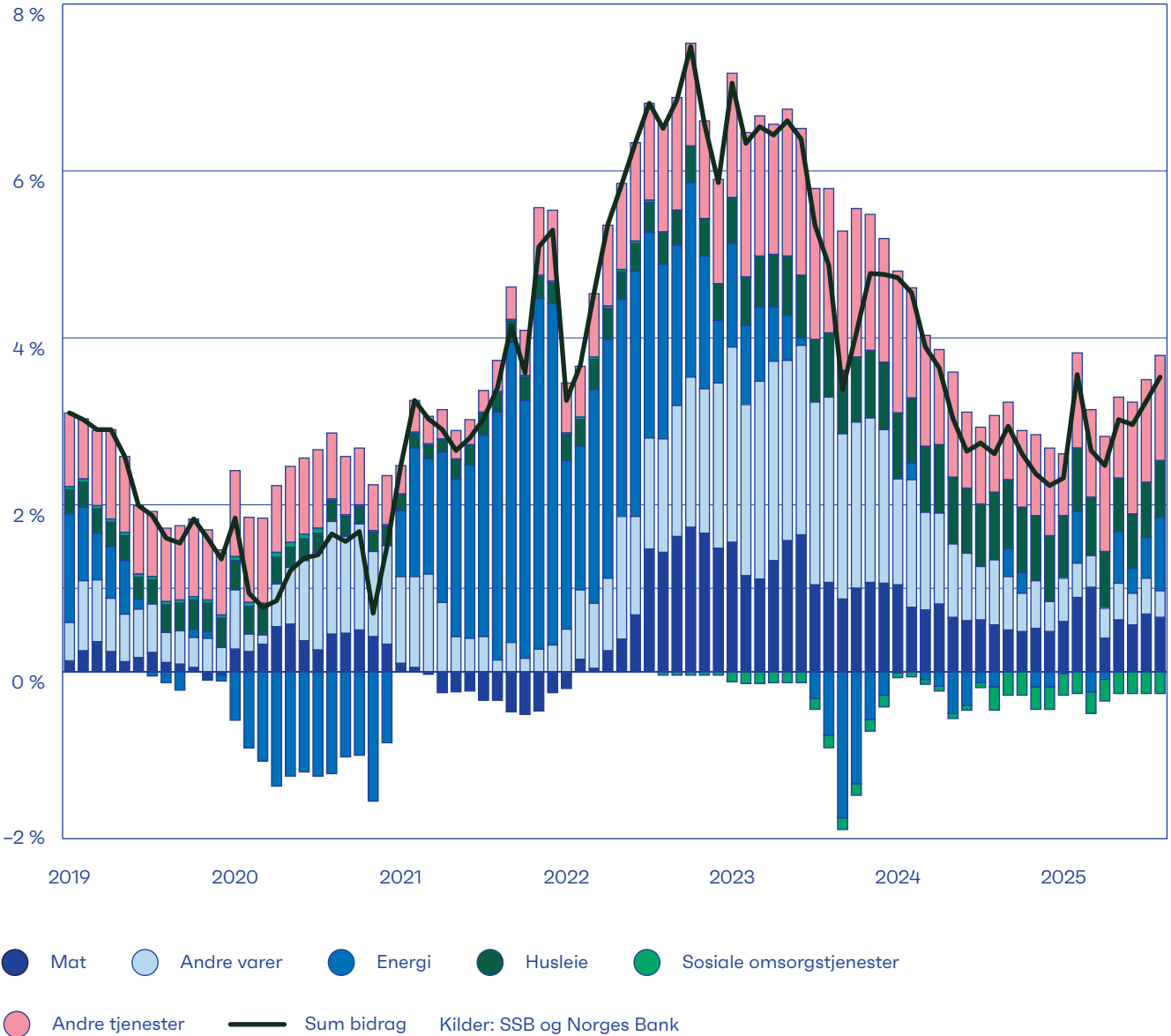
Utsikter til forsiktig vekst

Prognosen for 2025 viser en tydelig oppgang i fastlandsøkonomien. Etter en vekst på 0,6 prosent i 2024 anslår [Norges Bank](#) at veksten vil bli 2 prosent i 2025, for deretter å avta noe de neste årene. Real-lønnsvekst gir husholdningene bedre kjøpekraft, og både boliginvesteringer og foretaksinvesteringene i fastlandsøkonomien ventes å stige. Nivået på boliginvesteringene vil likevel være klart lavere enn før pandemien.

Inflasjonen avtar sakte

Prisveksten avtok gradvis gjennom 2024, men flatet ut i 2025. Prisveksten på tjenester, husleie og matvarer var fortsatt høy og bidro mest til utflatingen. Effekten av importert prisvekst for konsumvarer har avtatt, men inflasjonen ligger fortsatt over målet. Høy lønnsvekst bidrar mest til at prisveksten anslås å komme ned mot målet først i 2027–2028.

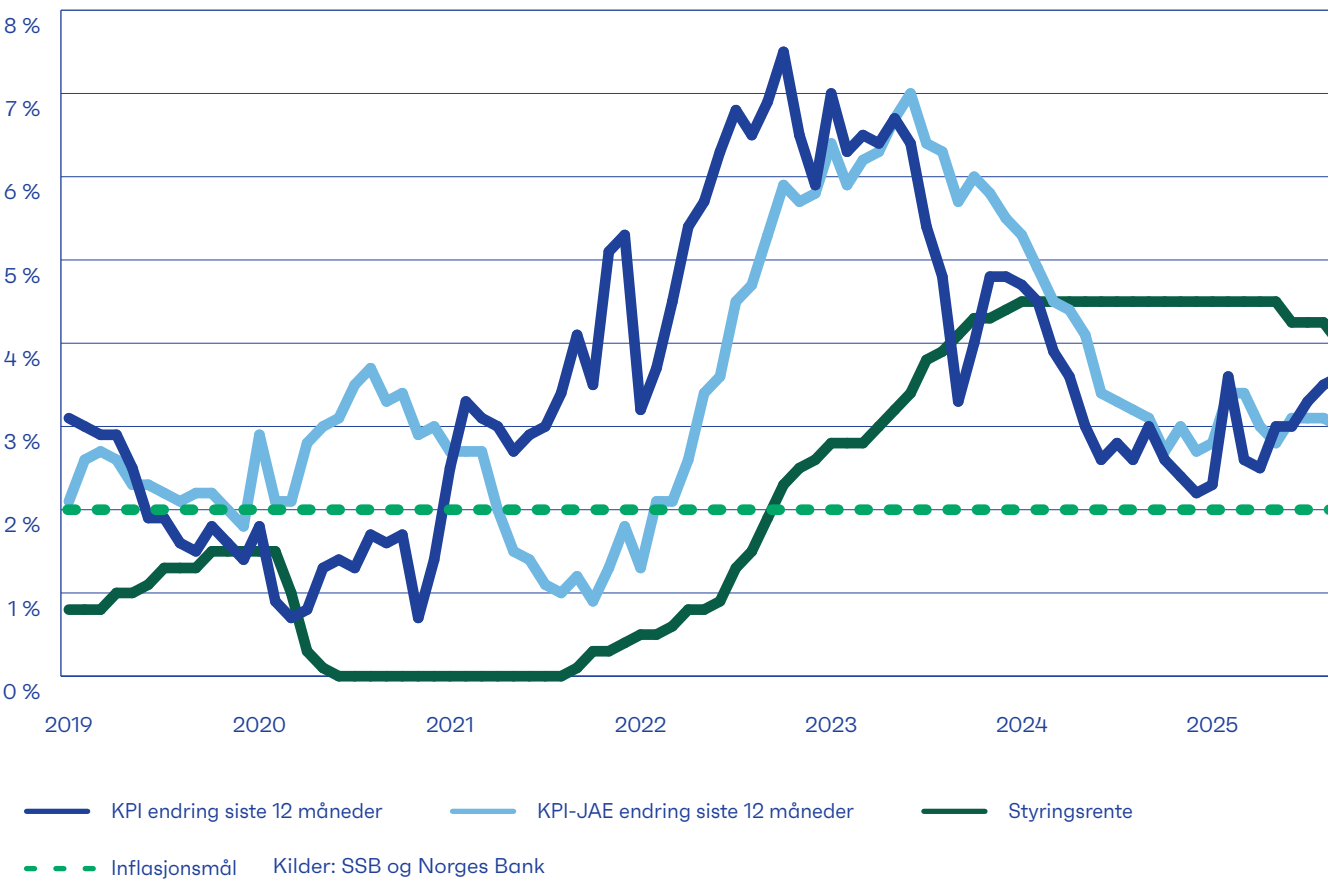
KONSUMPRISINDEKSEN FORDELT PÅ UNDERGRUPPER (BIDRAG TIL TOLVMÅNEDERSVEKST)

Norges Bank kuttet styringsrenten fra 4,25 til 4 prosent i september. Den [siste prognosen](#) fra september 2025 tilsier stabil styringsrente det kommende året.

Norges Banks mål er å få prisveksten gradvis ned uten at arbeidsledigheten øker for mye.

KONSUMPRISINDEKS OG STYRINGSRENTE (PER SEPTEMBER 2025)

Stramt arbeidsmarked og høy lønnsvekst

Arbeidsledigheten er på et svært lavt nivå og forventes å holde seg lav de neste årene. Andelen sysselsatte har økt gjennom året, og kapasitetsutnyttelsen har økt litt. Dette har gitt økt produktivetsvekst i norsk økonomi, med mulighet for høyere lønnsvekst. Fortsatt reallønnsvekst gir økt kjøpekraft i husholdningene, men om produktivetsveksten forblir høyere enn tidligere, kan kostnadsveksten likevel dempes og inflasjonen gradvis reduseres.

Boligprisene skyter fart

Etter en rolig utvikling i 2023–2024 [tiltok boligsalget](#) i 2025 sammenlignet med året før. Prisveksten i bрутболігmarkedet kan bli betydelig, selv om renten ligger an til å bli på dagens nivå en stund. Mangel på nye boliger vil drive prisene opp siden nivået på boliginvesteringer og igangsetting fortsatt er lavt. Selv med en ventet vekst de neste årene vil tilførselen av nye boliger fortsatt være lavere enn tidligere.

Valuta og internasjonale forhold

Kronekursen har vært under press store deler av 2025, blant annet som følge av lavere oljepris og forventninger om lavere renter. Enkelte analyser peker på at kronen kan svekkes ytterligere, mens andre ser for seg en gradvis styrking dersom norsk økonomi holder seg robust og dollaren svekkes internasjonalt. Samtidig har nye tolltiltak i USA og lavere global etterspørsel bidratt til økt usikkerhet.

Hva betyr dette for Nord-Norge?

For Nord-Norge gir de nasjonale utviklingstrekkene både muligheter og utfordringer. Arbeidsmarkedet er allerede stramt, og rekrutteringsbehovet i strategiske næringer kan presse lønnsnivåene opp. Samtidig vil kronens utvikling ha stor betydning for eksportnæringer som sjømat og reiseliv, og for importen av utenlandske innsatsfaktorer.

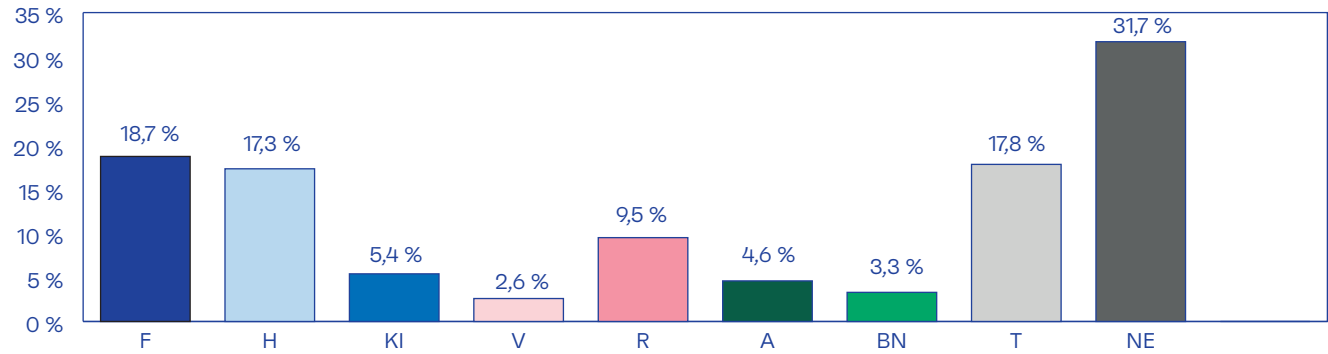
Økonomiske nøkkeltall

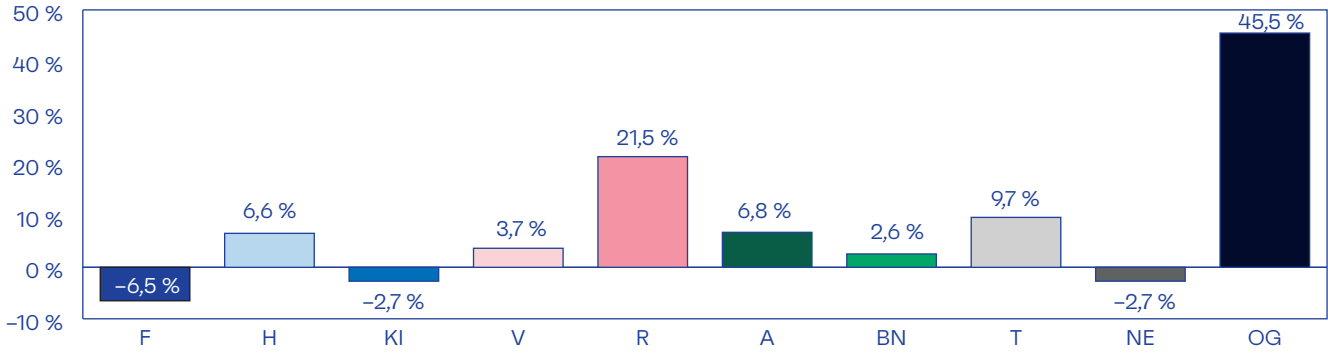
UTVIKLING OG UTSIKTER FOR NÆRINGER

Næring	Forkortelse	Utvikling 2025	Utsikter 2026
Fiskeri	F		
Havbruk	H		
Kraftforedlende industri	KI		
Varehandel	V		
Reiseliv	R		
Anlegg	A		
Byggenæring	BN		
Tjenesteyting	T		
Næringseiendom	NE		
Leverandør til olje og gass	OG		

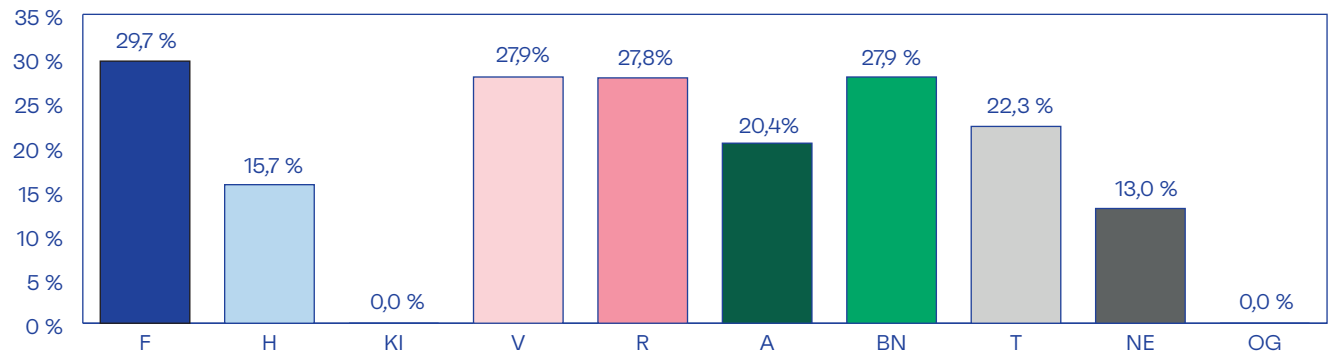
DRIFTSMARGIN 2024 (SNITT)

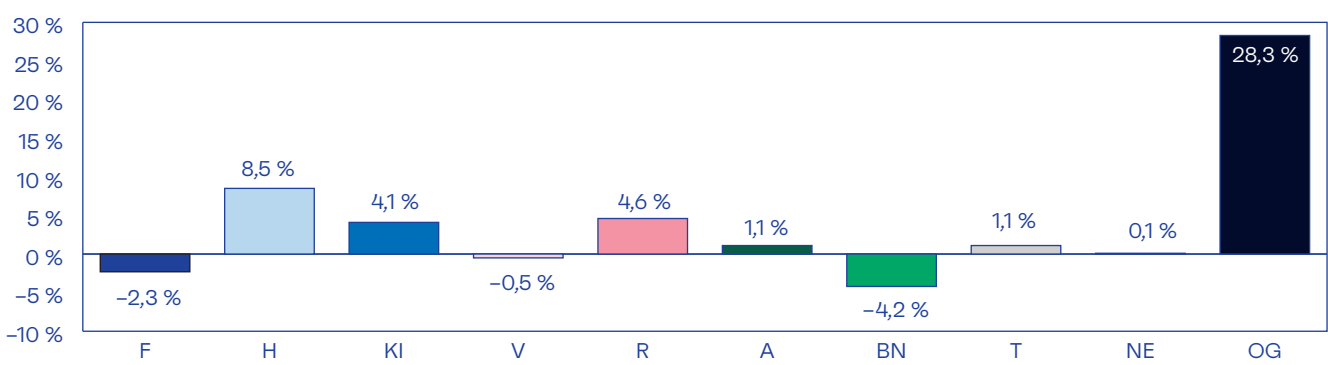
OMSETNINGSUTVIKLING 2023–2024

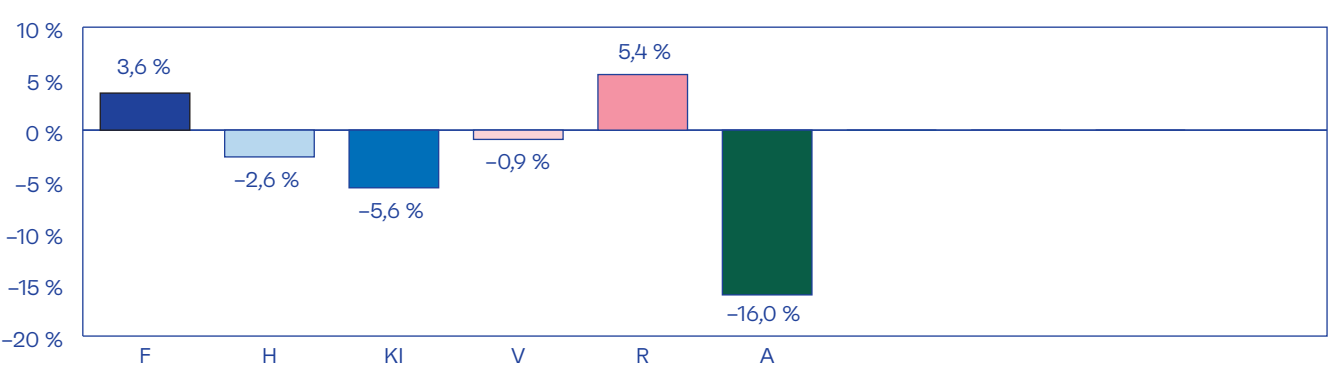
ANDEL MED NEGATIVT DRIFTSRESULTAT (2024)

SYSSELSETTINGSUTVIKLING 2024–2025

KLIMAGASSUTSLIPP, ENDRING 2023–2024

GRUNNLAG FOR TALLENE

De økonomiske nøkkeltallene er hentet fra Proff. Kun virksomhetene som har hatt omsetning over 1 million kroner både i 2023 og 2024, er med i grunnlaget. Virksomhetenes NACE-bransje (SN2025) er benyttet for å fordele dem på ulike næringer.

Tallene for klimautslipp er hentet fra [Miljødirektoratet](#), mens [SSB](#) er brukt for å vise sysselsettingsutvikling (SN2007).

Kvotenedgang og kamp om råstoff

Reduksjoner i kvotene har gitt volumnedgang i fiskeriene, men det har i stor grad blitt kompensert gjennom økt pris for råstoffet. Dette har også redusert aktiviteten for bedrifter som bearbeider fisken, hvor økt konkurranse om råstoffet har svekket lønnsomheten i industrien og gitt permitteringer og nedleggelse. Torskebestanden vurderes fortsatt som svak, og det anbefales ytterligere [kvotereduksjon](#) i 2026. For høyt fiskepress på [makrell](#) ga et rekordlavt kvoteråd for 2026, og det er også en anbefaling om lavere kvote for norsk vårgytende sild og sei.

Midlertidig prisfall på laks

Lakseeksporten fortsetter å øke i volum, men verdien av eksporten er nesten lik fjoråret. Det har vært lavere priser i 2025 som følge av at også andre store produksjonsland har økt produksjonen. Økt havtemperatur har gitt høy tilvekst, men samtidig har algeoppblomstring og sykdomsutbrudd gitt tidligere slakting. I vår- og sommersesongen kom det ut store volumer samtidig, noe som førte til prispress. USA er et viktig marked også for laks fra Nord-Norge. Økning i tollsatsene til 15 prosent vil favorisere produsenter i andre land, eksempelvis Storbritannia, som har en sats på 10 prosent. Basert på [siste ekspertgruppevurdering](#) vil det være begrensede muligheter for produksjonsvekst i 2026 i store deler av Nord-Norge som følge av for høye lusepåslag. Ny vurdering kommer senhøsten 2025.

Geopolitisk uro har svekket marginene

Markedene til den kraftforedlende industrien påvirkes av geopolitisk uro og handelspolitiske spenninger, som har gitt noe svekket lønnsomhet. Lave strømpriser har kompensert for noe svekkelse av konkurranseevnen. Samtidig ser man at [aktører](#) sikrer prisene frem i tid for å få mer forutsigbarhet. Nye industrietableringer kombinert med energiomstilling i samfunnet er ventet å svekke kraftbalansen i nord. Statnett sitt forslag til endring i nett-tariffene kan innebære en økning i nettleien.

Bevegelse i varehandelen

Varehandelen fikk et lite oppsving i etterspørselen som følge av mer dempet prisvekst og rentenedsettelse. Det

er likevel små endringer i omsetningsvolumet for de fleste varegruppene. Salget av kapitalkrevende varer har vært lavt over lang tid, men nå ser man bevegelse også for disse varegruppene, og bilsalget har tatt seg noe opp. Mye av omsetningsveksten i dagligvarehandelen forklares med høyere matvarepriser.

Rekordtall for reiselivet

Reiselivet har hatt en sterk utvikling gjennom de siste årene, og den har tiltatt ytterligere i 2025. Veksten drives særlig av økningen av utenlandske turister i høysesongene, men den er også drevet av svak kronekurs. Selv om det fortsatt er flest nordmenn som overnatter på hotellene i landsdelen, har andelen falt sammenlignet med 2024. Antall hotellovernattinger økte med 8,5 prosent i første halvår målt mot samme tid året før. Ved enkelte reiselivsdestinasjoner som Tromsø og Lofoten har det i perioder vært kapasitetsutfordringer på de tradisjonelle overnattingsstedene, noe som har gitt grunnlag for en ekspansiv vekst i Airbnb.

Store anleggsprosjekter, men lite boligbygging

Anleggssektoren preges av store pågående samferdsels- og infrastrukturprosjekter, og utsiktene for neste år tilsier fortsatt god aktivitet. Byggenæringen er fortsatt preget av lav boligbygging. Høye byggekostnader gjør det utfordrende å regne hjem nybygg med dagens rentenivå. Mye av aktiviteten er derfor knyttet til rehabilitering av bygg. I offentlig sektor er det tegn på noe økning i byggeaktiviteten. Dette er i stor grad prosjekter som har vært utsatt, og som nå kommer i gang.

Sterk etterspørsel etter tjenester

I tjenesteytende sektor er aktiviteten god. Økt digitalisering gir økt etterspørsel etter IKT-tjenester, mens flere av de tekniske tjenesteyterne har godt med oppdrag på statlige byggeprosjekter. Den store veksten i reiselivet har gitt økt aktivitet for tjenesteytere som retter seg mot både privatpersoner og næringsliv.

Stabilt for næringseiendom

Innenfor næringseiendom er investorer på jakt etter bygg som gir god avkastning. Markedet har vært preget av en tilpasning til en langt høyere lånerente enn det var for bare noen år siden. I perioden med lav lånerente økte kvadratmeterprisene mye, og man ser nå en flatere prisutvikling. Etterspørselen har vært god for blant annet hoteller og kontorlokaler med god beliggenhet, men for enkelte eiendommer er det manglende eller ingen interesse.

Høy aktivitet i leverandørindustri til petroleum

Investeringer i forbindelse med elektrifisering av Hammerfest LNG samt klargjøring og driftsstart av produksjonsskipet Johan Castberg er viktige forklaringer bak det høye aktivitetsnivået i den petroleumsrelaterte leverandørindustrien. Det gjøres også betydelige investeringer i levetidsforlengelse av eksisterende felt, samtidig som det letes etter nye forekomster. Det gir god etterspørsel etter basetjenester, men også i øvrig leverandørindustri i landsdelen.

Foto: Karoline O. A. Pettersen

Fra lokalt til globalt:

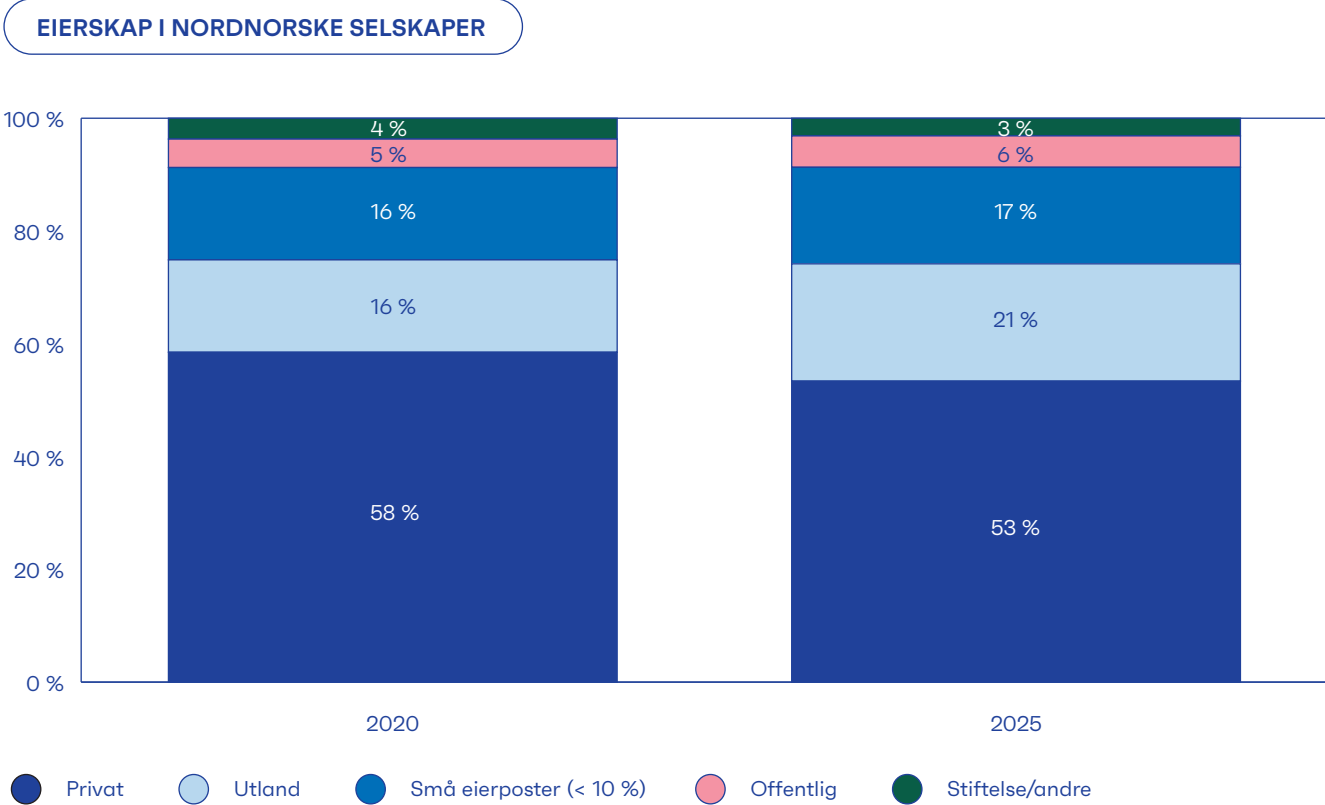
nordnorsk eierskap i endring

Det private eierskapet i landsdelen har gått tilbake de siste fem årene. Samtidig har utenlandske eiere styrket sin posisjon – særlig i flere av de største næringene. Resultatet er at én av fem ansatte i Nord-Norge nå jobber i selskaper med utenlandske eiere. Utviklingen reiser viktige spørsmål om lokalt eierskap, verdiskaping og fremtidig næringsutvikling i landsdelen.

Historisk har Nord-Norge hatt en høyere andel privat og lokalt eierskap enn resten av landet. Det har gjerne blitt sett på som en styrke, fordi eiere med lokal forankring ofte har hatt nær tilknytning til samfunnene de driver virksomhet i. Når eierskap flyttes ut av regionen – og i økende grad ut av landet – kan det endre hvordan kapital, arbeidsplasser og verdier fordeles.

Tallene fra årene 2020 og 2025 viser en tydelig forskyvning. Andelen privat eierskap, målt som syssel-satte i privateide selskaper (med minst fem ansatte), har falt fra 58 til 53 prosent. Denne reduksjonen har i all hovedsak vært for eiere bosatt i landsdelen. Samtidig har utenlandsk eierskap økt fra 17 til 21 prosent. Det innebærer at rundt 31.500 ansatte jobber for en utenlandsk eier.

Kilder: Aksjonærregisteret og Enhetsregisteret

Denne utviklingen er ikke unik for Nord-Norge, men den får en særlig betydning her fordi utgangspunktet har vært annerledes: Eierskapet har tradisjonelt vært mer lokalt forankret.

At utenlandsk eierskap øker, handler både om eierskifter og om organisk vekst i selskaper som allerede var utenlandskeide. Flere selskaper i landsdelen som tidligere var eid av norske aktører, har i løpet av de siste årene fått utenlandske eiere. Et

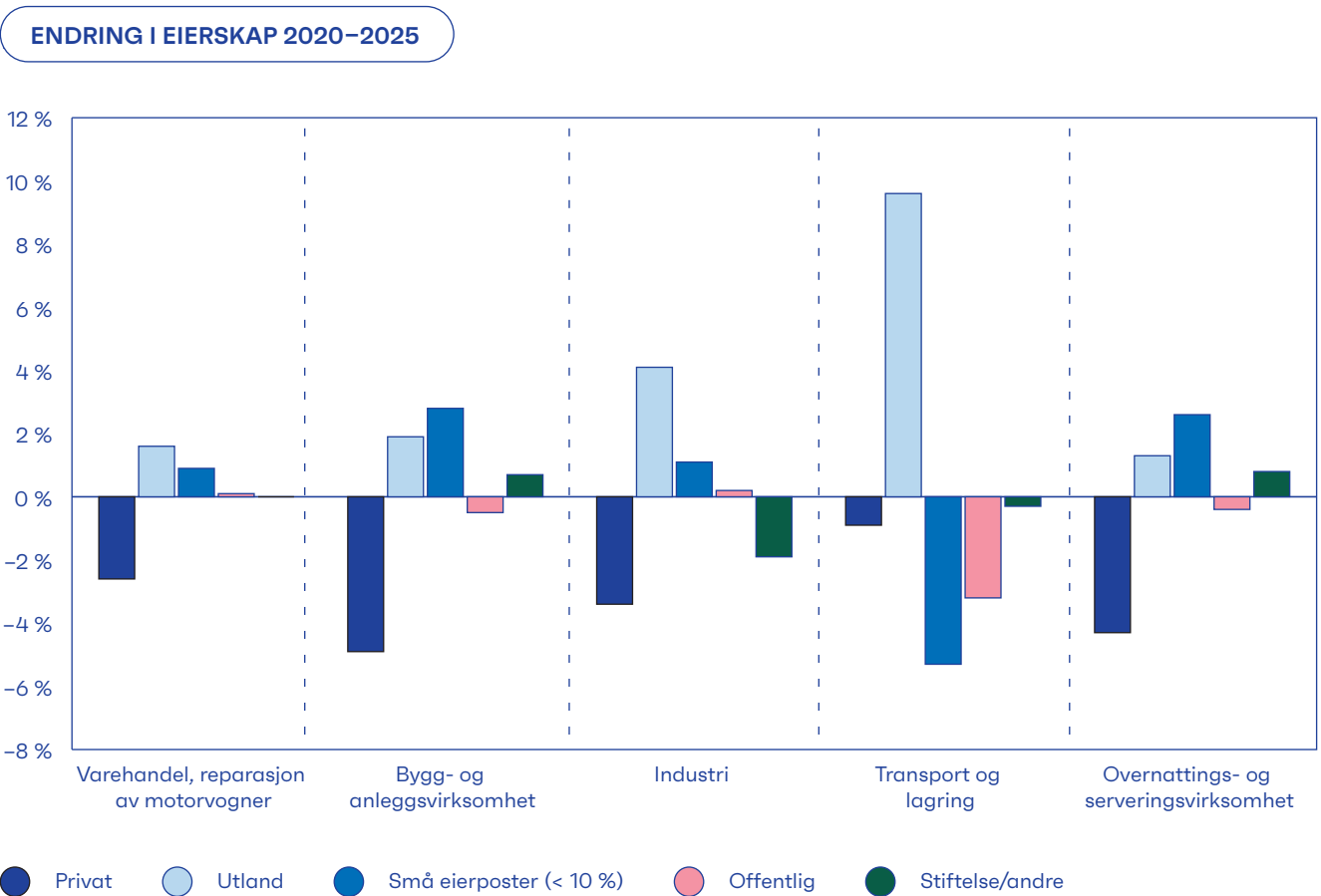
eksempel er bemanningsselskapet Jobzone, som i 2022 ble kjøpt opp av svenske Job&Talent.

Samtidig ser vi at selskaper som allerede var utenlandskeide, har hatt sterk sysselsettingsvekst. Et tydelig eksempel er The Quartz Corp, som har økt antall ansatte uten at eierskapet i seg selv har endret karakter. Dermed har utenlandsk eierskap økt både gjennom oppkjøp og gjennom organisk vekst.

Ulike næringer – ulike mønstre

Selv om utviklingen for Nord-Norge viser en reduksjon i privat eierskap til fordel for utenlandsk eierskap, er endringen ulik når vi ser på de største næringene. Transport og lagring er den næringen der utviklingen er mest markant: Utenlandske eiere har styrket sin posisjon betydelig, samtidig som både offentlige eiere og småposter har tapt terreng.

Også innenfor bygg og anlegg, varehandel og overnattings- og serveringsvirksomhet er personlige eieres andel redusert. Bildet er litt annerledes i industrien, hvor utviklingen er mer balansert. Andelen utenlandsk eierskap har riktignok vokst, men det har også vært en økning i småposter, altså eierskap som er fragmentert på mange mindre investorer.

I havbrukssektoren har det private eierskapet svekket seg noe til fordel for utenlandsk eierskap og små eierposter. Forutsatt godkjenning av Konkurransetilsynet vil Mowi sitt oppkjøp av Nova Sea være med på å ytterligere svekke det private eierskapet i landsdelen. Et annet eksempel på dette er SalMar Farming sin godkjente overtakelse av Wilsgård. To andre selskaper med betydelig aktivitet i landsdelen er Cermaq og Grieg Seafood Finnmark, hvor førstnevntes oppkjøp av Grieg Seafood Finnmark ikke vil påvirke det nordnorske eierskapet da begge selskapene er eid utenfor landsdelen.

Sverige størst – Luxembourg vokser mest

Sverige er landet med størst eierandel i nordnorsk næringsliv, med omtrent en tredjedel av alt utenlandsk eierskap både i 2020 og 2025. Dette har vært stabilt, og det viser at svensk eierskap har en solid og varig posisjon i landsdelen.

Den mest markante endringen kommer fra Luxembourg, som har vokst fra under 10 prosent i 2020 til nær 15 prosent i 2025. Veksten er særlig knyttet til transport og lagring, bygg og anlegg og IKT og helsetjenester, med selskaper som Boreal, Recover, lteam/Braathe og Framsiakt som eksempler. Også i Sveits ser vi tilsvarende vekst, men i andel av det utenlandske eierskapet utgjør Sveits ikke mer enn 4,7 prosent. Veksten i utenlandsk eierskap fra Sveits kan i stor grad forklares ved at personer med eierskap i selskap i landsdelen eller med avdelinger i landsdelen flytter til Sveits for å unngå formuesskatt.

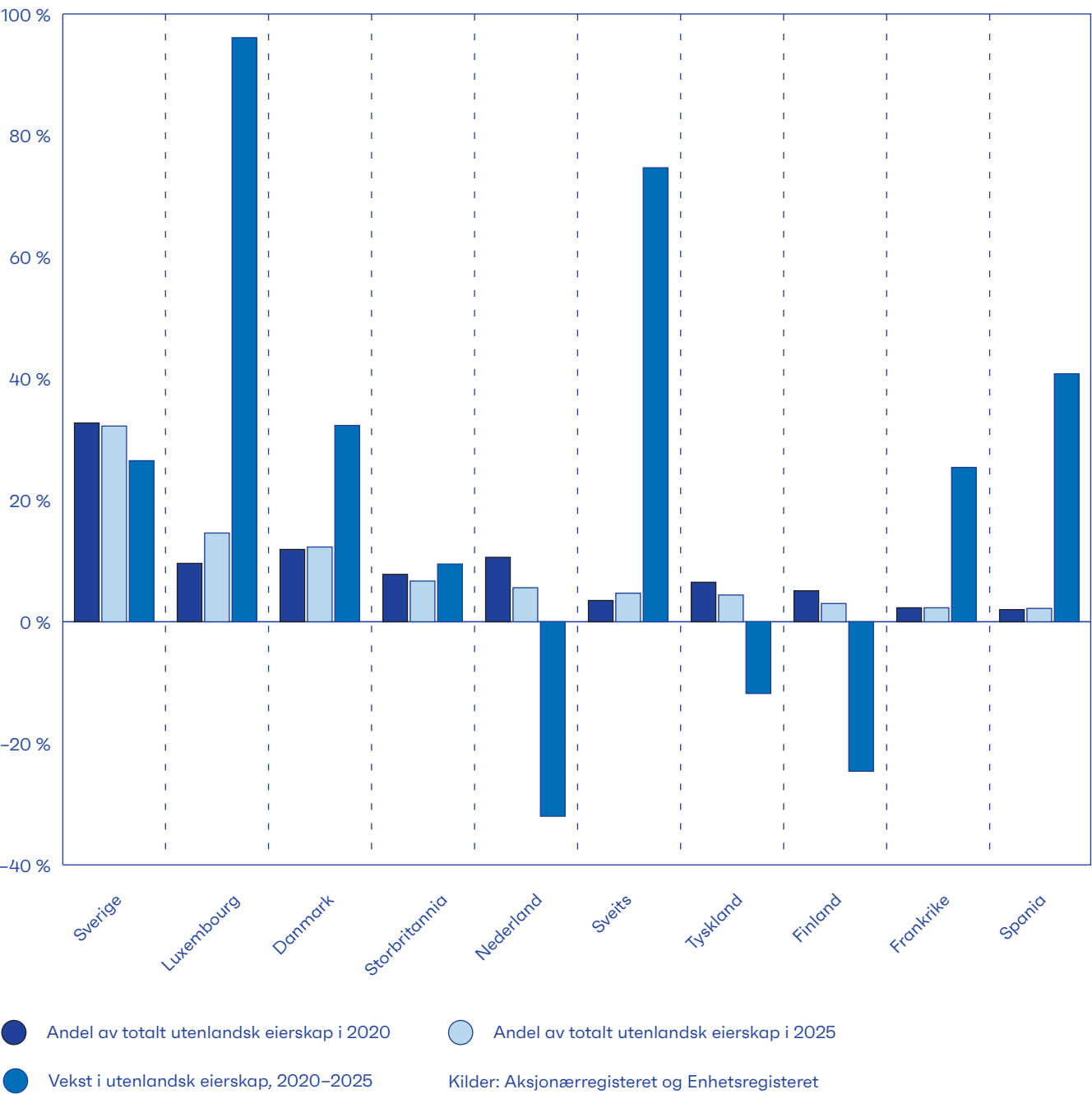
NÆRMERE OM LUXEMBOURGSK EIERSKAP

Ved luxembourgsk eierskap er selskapene ofte **egentlig ikke luxembourgske**, men landet brukes som **mellomledd for internasjonale investeringer** i nordnorske selskaper. Bak kan det ligge alt fra norske formuende personer til globale kapitalfond og pensjonskasser.

Også Danmark, Frankrike og Spania har styrket sine eierposisjoner, mens Nederland, Tyskland og Finland har gått tilbake. Det viser at eierskapet i Nord-Norge

er i bevegelse: De gamle eierlandene taper terreng, mens nye vokser frem og setter sitt preg på næringslivet i landsdelen.

ENDRING I UTENLANDSK EIERSKAP FRA DE 10 STØRSTE LANDENE (MÅLT I ANTALL SYSSELSATTE)

Hva betyr dette for Nord-Norge?

At eierskapet endrer seg, handler ikke bare om tall og prosenter – det påvirker også utviklingen av landsdelen:

- Lokalsamfunn og verdiskaping: Lokalt eierskap har tradisjonelt bidratt til at verdiskapingen har blitt reinvestert i landsdelen. Når eierskapet flyttes ut, kan det bety at mer av overskuddet kanaliseres til eiermiljøer utenfor landsdelen – eller utenfor landet.
- Langsiktighet: Lokale eiere har ofte hatt et lengre perspektiv og en sterkere interesse av å sikre stabil drift over tid. Utenlandske eiere kan ha andre motiver, for eksempel kortsiktig avkastning.
- Kompetanse og kapital: På den positive siden kan utenlandske eiere bringe med seg kapital, internasjonale nettverk og ny kompetanse. Det kan bidra til å løfte bedrifter og skape vekst.

Utviklingen de siste fem årene peker i retning av et næringsliv som er mer globalt orientert enn tidligere. Lokalt, personlig eierskap svekkes gradvis, mens internasjonale aktører og små, spredte eierposter vokser frem.

Dette gir et mer sammensatt eierskapsbilde i 2025 enn for fem år siden – med nye muligheter, men også nye utfordringer. Spørsmålet fremover er hvordan landsdelen kan sikre at verdiskapingen og utviklingskraften fortsatt kommer lokalsamfunnene til gode, i en tid der stadig mer av eierskapet styres utenfra.

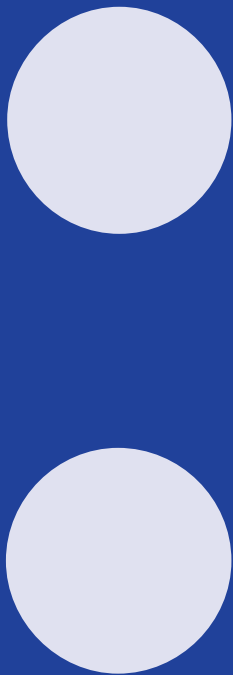
SLIK ER ANALYSEN GJORT

Data er hentet fra Aksjonærregisteret og Enhetsregisteret og bearbeidet av KPB. Selskapene måtte ha minst fem ansatte for å bli inkludert i analysen.

Eierskapet beregnes ut fra eiertypens andel av selskapets totale sysselsetting. Eierskap fordeles på fem eiertyper: norske private eiere, utenlandske eiere, offentlige eiere, stiftelser og små eierposter.

Eiertypens andel finnes gjennom eierandelene oppgitt i Aksjonærregisteret. Alle eierposter større enn 10 prosent i ett enkelt selskap er sortert på norske private eiere, utenlandske eiere, offentlige eiere og stiftelser. Eierposter under 10 prosent går under små eierposter (typisk i børsnoterte selskaper).

Postene føres hele veien tilbake til «slutteieren». Dermed tas det hensyn til at selskaper eies av selskaper som igjen eies av ..., osv.

EU – fra bærekraft til konkurransense- kraft

En ny geopolitisk virkelighet utfordrer EUs grønne giv. De siste årene har EU lansert omfattende politikk for å møte klimautfordringer og fremme grønn vekst. Etter flere år preget av pandemi, krig i Ukraina og en ustabil geopolitisk situasjon med blant annet handelskrig og toll har EU endret kurs.

Unionen prioriterer i økende grad egen konkurransekraft og «strategisk autonomi» – evnen til å beskytte egne interesser både internt og på verdensscenen.

Det får konsekvenser for norsk næringsliv gjennom lemping av miljøkrav og EUs økte hastverk rundt anskaffelse av kritiske råvarer som mineraler.

EUS GREEN DEAL – HØYE AMBISJONER OG POLITIKKUTVIKLING (2019–2023)

I 2019 lanserte [Europakommisjonen sin EU Green Deal](#) (EGD) – eller EUs grønne giv på norsk. Dette skulle bli retningsgivende for alle politikkområdene som EU jobber med. Etter lanseringen av EGD ble EUs politikk og budsjetter rigget for å kutte utslipp og skape grønn vekst. De grønne ambisjonene til EU har også møtt kritikk for å hindre omstilling og vekst i unionen.

I Norge har EGD fått mest omtale gjennom ambisiøse klimamål som for eksempel [55 prosent utslippskutt](#) mot 1990-nivå før 2030 eller en mulig innføring av [kontroversielle krav](#) til energieffektivisering av boliger. Men i 2020 kom den kanskje mest omtalte [EU-forordningen](#)

de siste årene – [EUs taksonomi](#) for bærekraftige aktiviteter. Forordningen skal definere bærekraftige aktiviteter og investeringer.

Noe senere, i 2022, ble EUs [direktiv om bærekraftsrapportering for selskaper](#) (CSRD) vedtatt. CSRD stiller utvidede krav til rapportering sammenlignet med [regnskapsloven](#). I 2023 ble [Corporate Sustainability Due Diligence Directive](#) (CSRD) lansert. Direktivet innebærer ytterligere rapporteringskrav utover CSRD, blant annet at foretak må rapportere på sine verdikjeder for å sikre at leverandørene deres etterlever krav til klimahensyn og menneskerettigheter.

Dytter geopolitisk uro bærekraft ned fra tronen?

Siden valget i [Europaparlamentet](#) i 2019 har Europa opplevd en rekke eksterne sjokk, inkludert pandemi-utbrudd, russisk invasjon av Ukraina (for andre gang siden 2014), president Bidens grønne subsidiepakke [Inflation Reduction Act](#) (IRA) og Trump 2.0. Kina er samtidig mer dominerende innenfor grønn teknologi og mineraler.

Dette bakteppet har ført til økt oppmerksomhet om [strategisk autonomi](#) i EU, som innebærer at unionen skal ta en mer aktiv rolle i det geopolitiske spillet. Autonomien skal blant annet oppnås gjennom økte forsvarsutgifter, men også selvforsyning av kritiske mineraler og økt konkurranseevne.

For å øke selvforsyningsgraden av metaller har EU fremmet [Critical Raw Materials Act](#) (CRMA). CRMA, som ble innført [uvanlig raskt](#), skal blant annet gjøre det enklere å igangsette mineralprosjekter i EU og EØS gjennom felles retningslinjer og økte private investeringer. Det nye initiativet ble møtt med [støtte](#) fra de nordnorske fylkene.

Konkurranseevne og økonomisk vekst som geopolitisk virkemiddel

Lanseringen av [Draghi-rapporten](#) «The future of European competitiveness» høsten 2024 understreket EUs behov for å øke sin konkurranseevne for å ikke sakke akterut i den globale konkurransen. EU har dermed sett seg nødt til å endre tilnærmingen til Green Deal. Rapporten har lagt et viktig grunnlag for Europakommisjonens næringspolitiske strategi «Competitiveness compass».

Kompasset fungerer som et arbeidsprogram for EU de neste årene og peker ut noen viktige prioriteringer. En av dem er forenkling av regelverk for næringslivet – noe som ble trukket frem allerede i Draghi-rapporten.

Som følge av dette skiftet lanserte Europakommisjonen lettelsers i rapporteringskravene knyttet til CSRD, CSDDD og karbontollen ([CBAM](#)) gjennom den såkalte [Omnibus I-pakken](#).

Forenklinger skaper både jubel og bekymring

Økt oppmerksomhet på forenkling har skapt noe uro både i næringslivet, hos medlemsnasjoner og hos sivilsamfunnet. [Sivilsamfunnet](#) frykter blant

annet at pakken representerer en vending bort fra Green Deal som belønner selskaper som ikke har omstilt seg i grønnere retning. EU har likevel lansert flere Omnibus-pakker og vil fortsette arbeidet med å

forenkle regelverk for å øke det europeiske næringslivets konkurranseevne. Dette er viktig for norsk næringsliv da [37 prosent](#) av regelverksforslagene som ble sendt på høring i Norge i 2024, hadde bakgrunn i EU.

DET ER FEM OMNIBUS-PAKKER/FORENKLINGSPAKKER PLANLAGT UNDER EUROPA-KOMMISSJONENS ARBEIDSPROGRAM FOR 2025:

- **Omnibus I** – fokuserer på bærekraft (blant annet CSRD, CSDDD, taksonomien, CBAM), lansert i første kvartal 2025
 - **Omnibus II** – rettet mot forenkling av investeringsordninger (InvestEU, EFSI), også lansert i første kvartal 2025
 - **Omnibus III** – tar for seg forenklinger for små og mellomstore børsnoterte selskaper, fjerning av papirkrav og forenkling av felles landbrukspolitikk (CAP), lansert i andre kvartal 2025
- **Omnibus IV** – bred forenkling av regelverk i det indre markedet, med særlig vekt på digitalisering og lettelsers for små og mellomstore selskaper, publisert 21. mai 2025
 - **Omnibus V (forsvarspakken)** – konsentrerer seg om regelverk for forsvarssektoren og skal bidra til å øke aktiviteten i europeisk forsvarsindustri

Til tross for kritikken mot EUs deregulering er EU på vei til å nå sine klimamål for 2030. Unionen ligger an til å [kutte 54 prosent](#) mot 2030 – ett prosentpoeng unna målet på 55 prosent kutt mot 1990-nivå. I 2025 foreslo Europakommisjonen å kutte utslippene med 90 prosent mot 1990-nivå. Det nye klimamålet for 2040 er under behandling i EU. Det var [planlagt](#) en diskusjon i Miljørådet (miljøministrene), men punktet ble trukket fra dagsordenen etter at flere medlemsland hadde innvendinger mot innretningen av målet. Saken er nå løftet til [statsledernivå](#) og ventes å bli behandlet i Det europeiske råd.

Norge har ikke endret sine klimamål som er lovfestet i klimaloven.

Hvordan påvirker dette den grønne omstillingen i nord?

EUs strategiske vridning mot økt konkurransekraft får praktiske konsekvenser også utenfor Brussel. For en ressursrik, men spredt befolket region kan vektleggingen av konkurransekraft og råvaresikkerhet utgjøre et taktskifte, blant annet i mineralsaker.

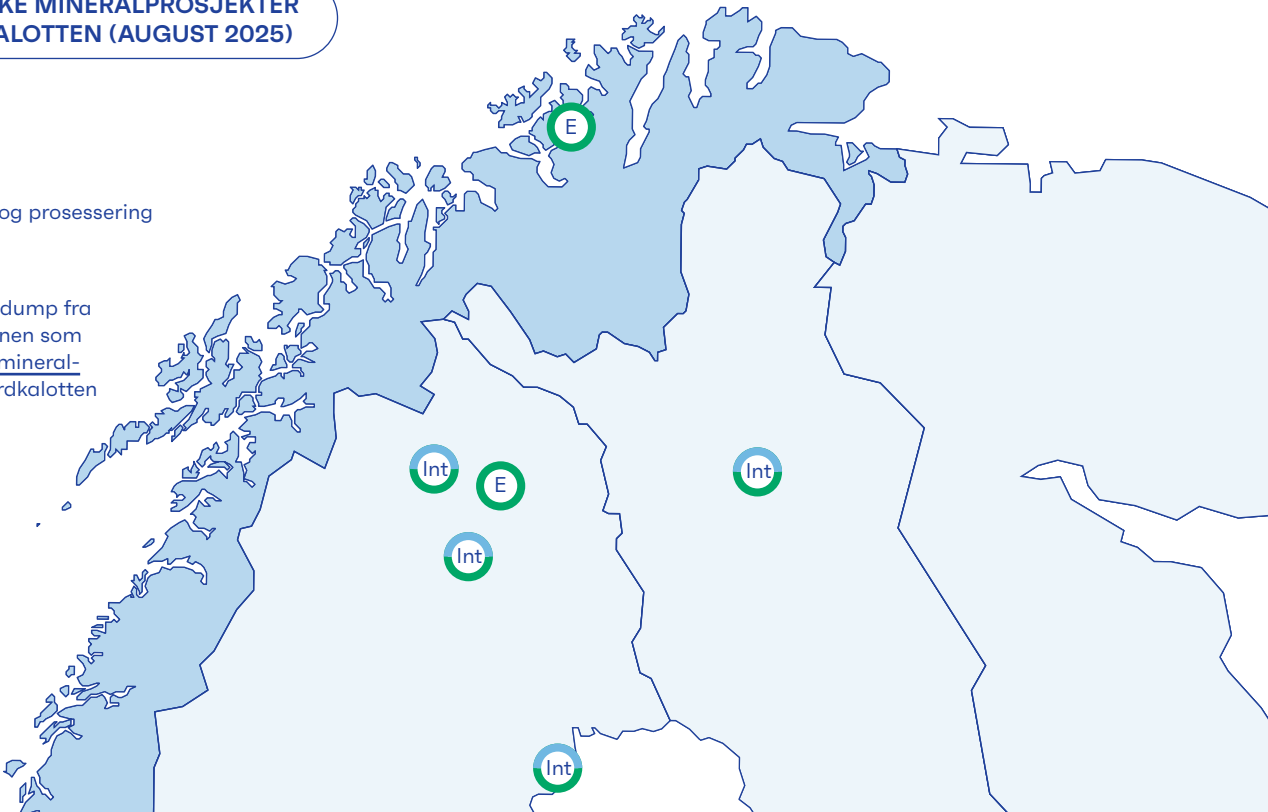
STRATEGISKE MINERALPROSJEKTER PÅ NORDKALOTTEN (AUGUST 2025)

- E

 Utvinning
- Int

 Utvinning og prosessering

Basert på skjermdump fra Europakommisjonen som viser [strategiske mineralprosjekter](#) på Nordkalotten (august 2025)

Både EU og Norge ønsker et hurtigspor for kritiske råmaterialer, som uttalt i CRMA og [Norges mineralstrategi](#). I dag dekker blant annet Skaland grafittgruve på Senja 8 prosent av EUs grafittbehov. Men andre mineraler er også viktige for EU, som derfor utnevner enkeltprosjekter som strategiske for å blant annet korte ned etableringstiden og forenkle tilgangen på kapital.

Et eksempel på dette er [utnevnelsen](#) av Nussir-gruven som et strategisk prosjekt for EU. Gruveprosjektet utenfor Hammerfest har vært under utvikling i nesten to tiår. Prosjektet fikk sin driftskonsesjon av den norske staten i 2019, men opplever motstand fra blant annet reindriftsnæringen og miljøorganisasjoner. Det tyske selskapet Aurubis AG [sa i 2021 opp sin innkjøpsavtale](#) med Nussir AS på grunn av bekymringer knyttet til ESG-hensyn. I 2024 ble Nussir AS solgt til canadiske [Blue Moon Metals](#), som nå har søkt og fått innvilget strategisk status fra EU-kommisjonen og jobber med oppstart av drift.

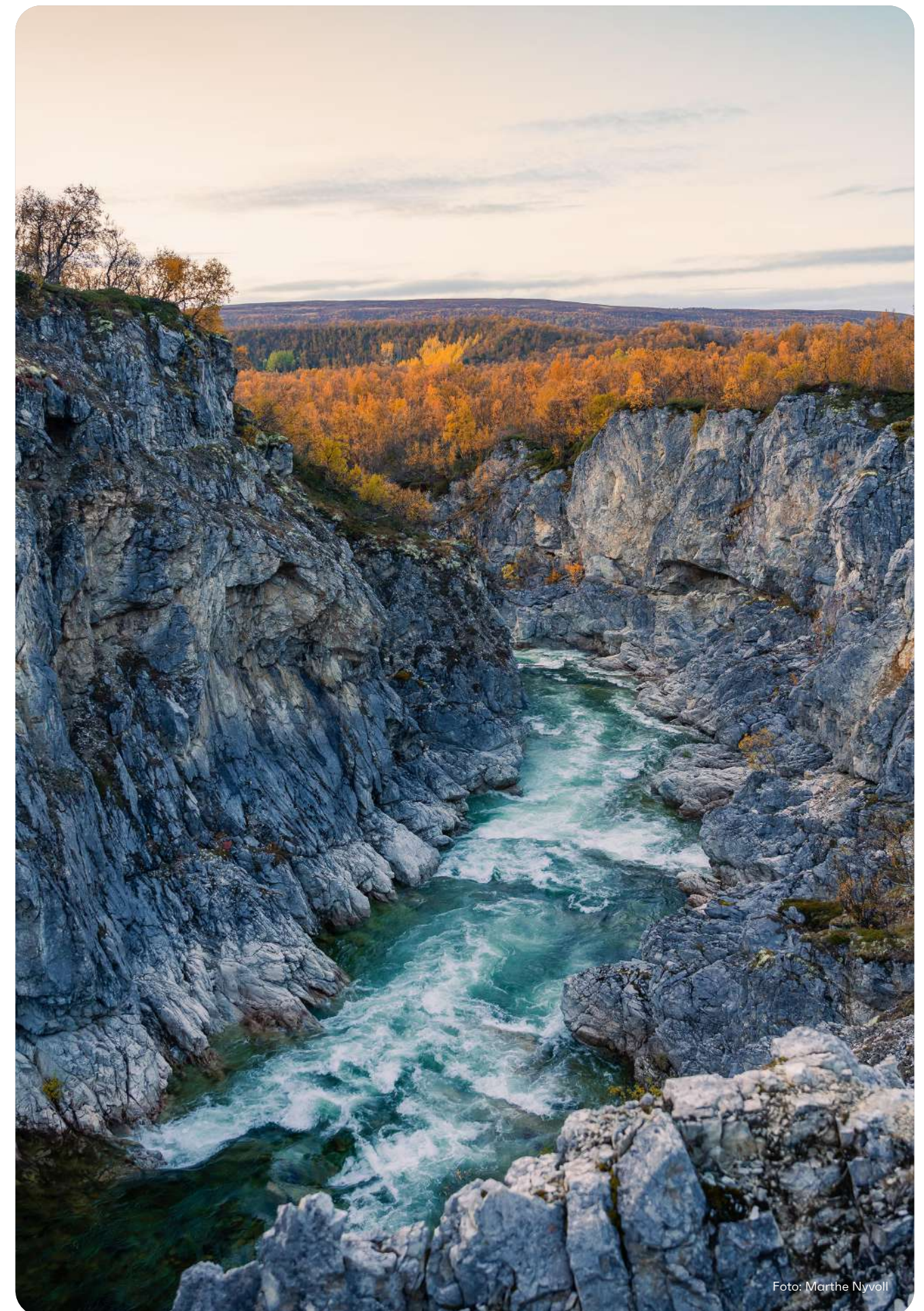
I den nordsvenske kommunen Kiruna har gruve-selskapet Talga og den svenske staten [møtt kritikk](#) fra blant annet Kiruna kommune og miljøorganisasjoner etter at godkjenningen av en grafittgruve i Vittangi. Gruveprosjektet har også fått strategisk status fra EU, men miljøorganisasjoner har [klaget inn beslutningen](#) og håper på at juridiske detaljer skal sette en stopper

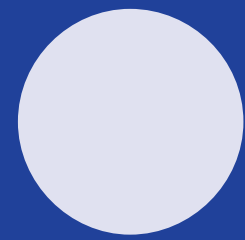
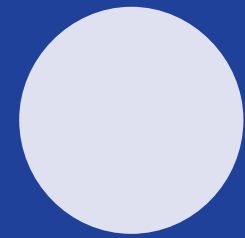
for prosjektet. Til tross for EUs økte ambisjoner rundt utvinning av ressurser lokalt, er det fortsatt lokale forhold som ikke har endret seg i takt med EUs endrede behov.

Ny balanse mellom klima, miljøhensyn og geopolittikk

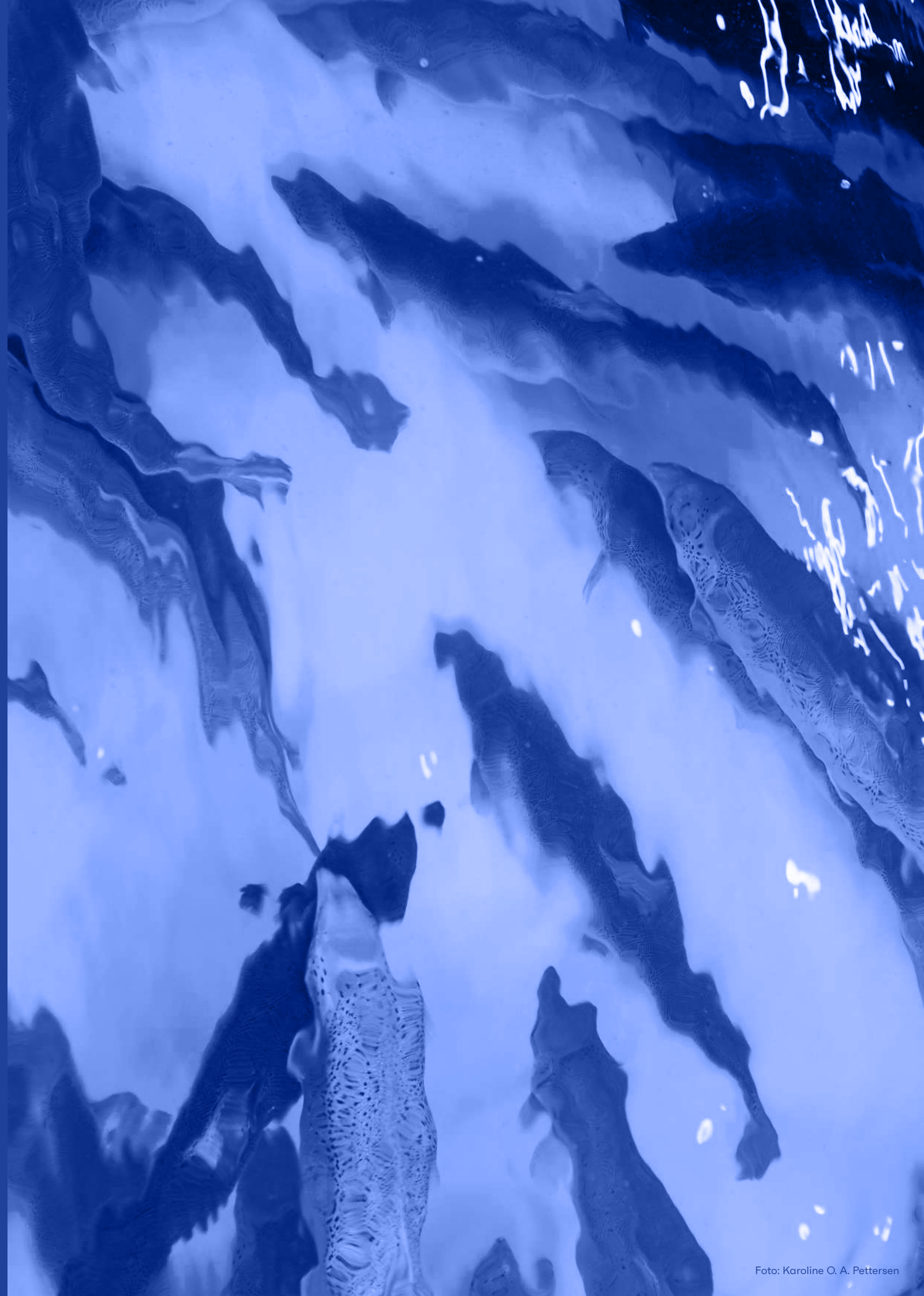
EUs forenkling av rapporteringskravene til bedriftene i det indre markedet vil kutte kostnader for en del bedrifter, men EUs klimamål står fortsatt fast. Det ser derimot ut til at EU i større grad jobber for å øke tempoet på utnyttelsen av naturressursene i Europa.

Vi ser konturene av en ny fase der strategisk autonomi og industriell konkurransekraft prioriteres i høyere grad, mens klimaambisjonene tilsynelatende står på stedet hvil. Det kan gi seg utslag i lavere terskel for å støtte prosjekter med større miljømessige konsekvenser enn for noen år siden. Alt dette vil ha konsekvenser for nordnorsk næringsliv, selv om det består av mange bedrifter som ikke vil omfattes av de samme rapporteringskravene som de aller største virksomhetene på kontinentet. Tilsynelatende små nyanseendringer i EUs tilnærming til forholdet mellom vekst og vern kan skape uforutsigbare effekter om man ikke følger med på utviklingen i Brussel.

Nordnorsk verdiskaping drives av sjømat

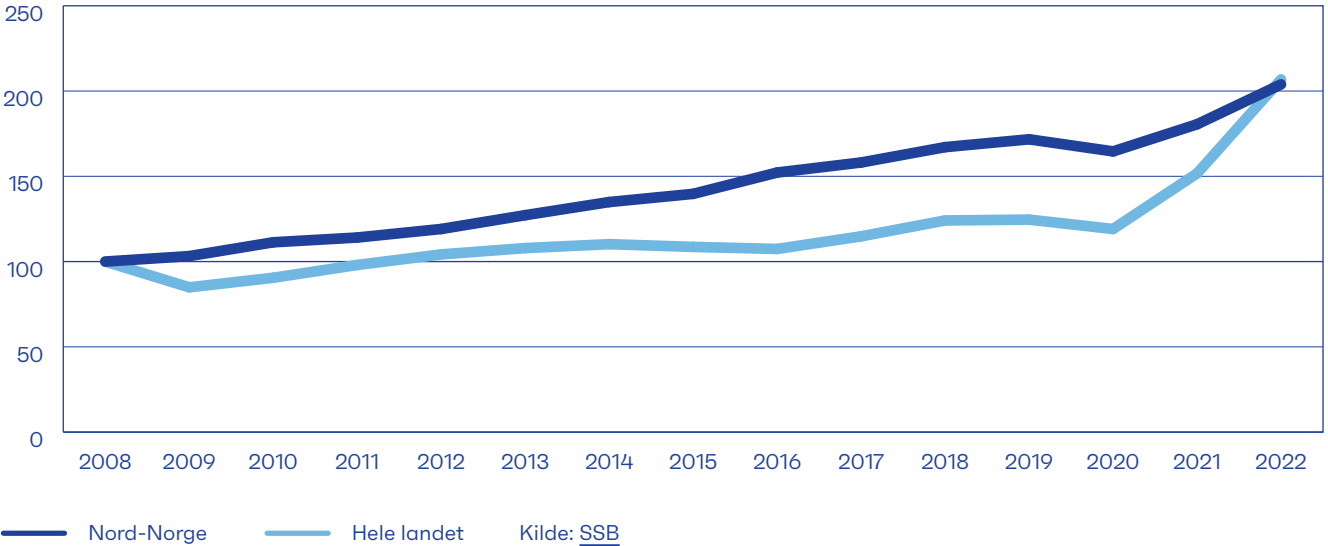
Nord-Norge har hatt en sterkere verdiskapingsvekst enn landet ellers siden 2008, drevet særlig av sjømat, industri og energi. Landsdelen står i dag for 5 prosent av den samlede verdiskapingen i Norge, med sjømatnæringen som den viktigste bidragsyteren. Samtidig gjør en ensidig avhengighet av naturressurser regionen mer sårbar for internasjonale markedsendringer.

Utviklingen siden 2008

Veksten i verdiskapingen i Nord-Norge har vært markant sterkere enn for landet samlet sett siden 2008. Mens det var en jevn stigning frem til 2020 for hele landet, har Nord-Norge hatt en mer dynamisk utvikling, med høy vekst særlig etter 2015.

Koronapandemien førte til en nedgang i verdiskapingen både regionalt og nasjonalt. I 2022 fikk imidlertid hele landet et kraftig oppsving, slik at kurvene møttes igjen og landssnittet passerte Nord-Norge.

UTVIKLING I VERDISKAPING, NORGE OG NORD-NORGE (INDEKS DER 2008=100)

Det er flere faktorer som forklarer hvorfor Nord-Norge har hatt den sterke veksten. Blant annet har den globale etterspørselen etter norsk sjømat, og spesielt nordnorsk laks og hvitfisk, økt vesentlig. I kombinasjon med god tilgang til naturressurser har dette gitt et solid grunnlag for eksportrettet næringsaktivitet.

Offentlig sektor utgjør en stor andel av den totale verdiskapingen i de nordligste fylkene og trekkes spesielt opp av fylkeshovedstedene Bodø og Tromsø, som er store på offentlig forvaltning. Av de nordnorske fylkene har offentlig sektor størst betydning i Troms og Finnmark, hvor andelen av verdiskapingen var 39 prosent. Næringsstrukturen i Troms og Finnmark bærer preg av høy offentlig tjenesteyting, spesielt innenfor offentlig administrasjon, forsvar og undervisning. Til sammenligning utgjør offentlig verdiskaping i Nordland 29 prosent.

De største verdiskapende næringene i Nord-Norge

Nord-Norge har et næringsliv som i stor grad er forankret i naturressurser. Sett bort fra offentlig sektor er det fiske, fangst og akvakultur som tradisjonelt har vært den største verdiskaperen, med en verdi på 34 milliarder kroner i 2022 (inkludert bearbeiding og konservering av fisk samt engroshandel med fisk). Samlet stod denne kategorien for 21 prosent av den totale verdiskapingen i de nordligste fylkene.

Sjømatnæringen er dermed en viktig sektor, både som eksportnæring og som grunnlag for arbeidsplasser i lokalsamfunn langs kysten. Hele 17 av de 21 kommunene i Norge hvor fiskeindustrien stod for mer enn 10 prosent av den private sysselsettingen i 2023, var i Nord-Norge. I flere av disse var det i tillegg betydelig sysselsetting i akvakultur.

VERDISKAPING I DE TI STØRSTE NÆRINGENE I NORD-NORGE (MILLIARDER KRONER)

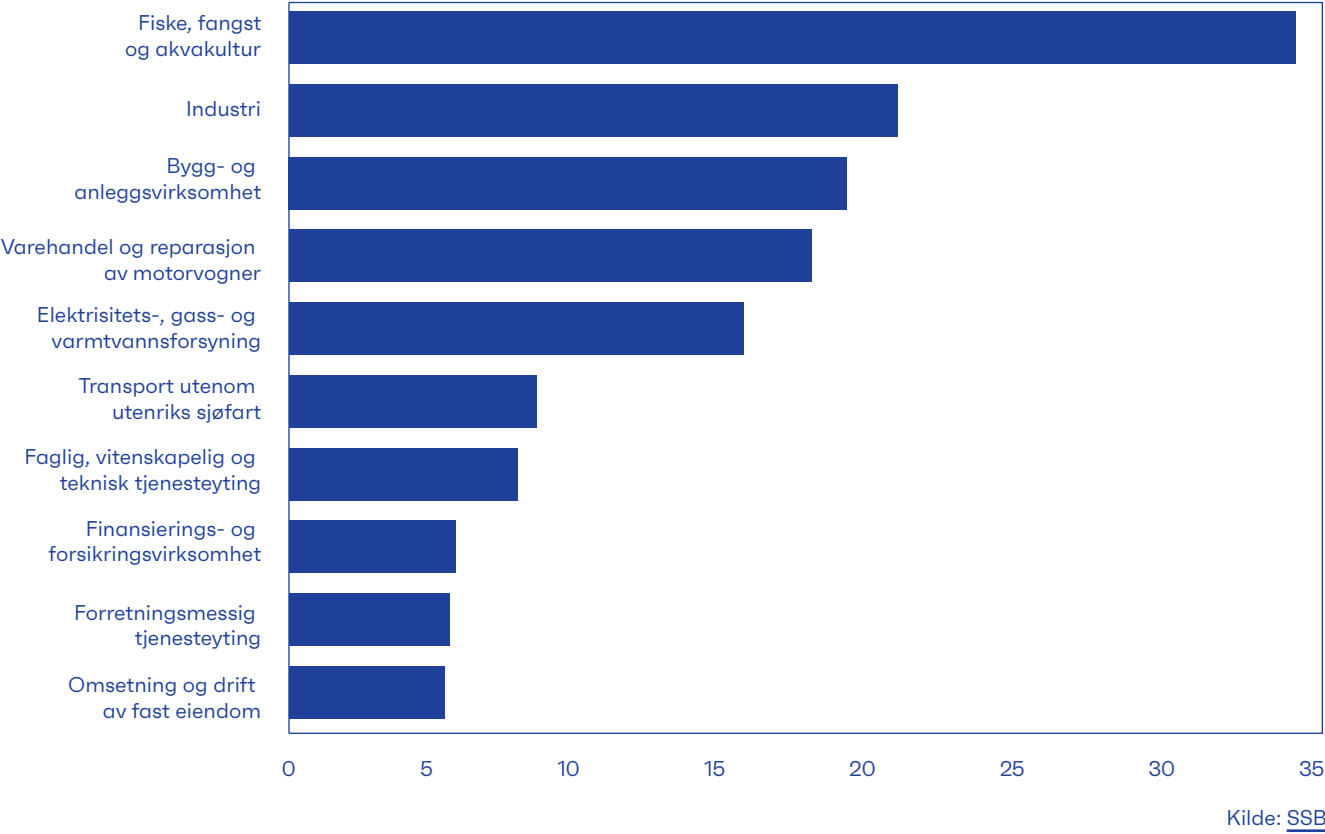

Foto: Michael Ulriksen

Industrien i Nord-Norge er en annen viktig næring for verdiskaping, spesielt prosessindustri og metall og foredling. Denne stod for i overkant av 20 milliarder kroner av den nordnorske verdiskapingen. Bygg- og anleggsnæringens bidrag var om lag 19 milliarder kroner og har blitt drevet frem av infrastruktur-utbygging og høy byggeaktivitet i store offentlige prosjekter.

Varehandelen har bidratt til en stor andel av den totale verdiskapingen i de nordligste fylkene i hele perioden fra 2008 og bidro med 18 milliarder kroner i 2022. Med energiomstilling og økende produksjon i nord bidrar også næringen elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning med nærmere 16 milliarder kroner. De fem største næringene i Nord-Norge stod for 66 prosent av verdiskapingen i 2022.

Avhengig av naturressursene

Næringssammensetningen i Nord-Norge er robust, men landsdelen er fortsatt svært avhengig av naturressursbaserte næringer. Sammenlignet med resten av landet har mange av distriktskommunene i Nord-Norge en næringsstruktur med få næringer.

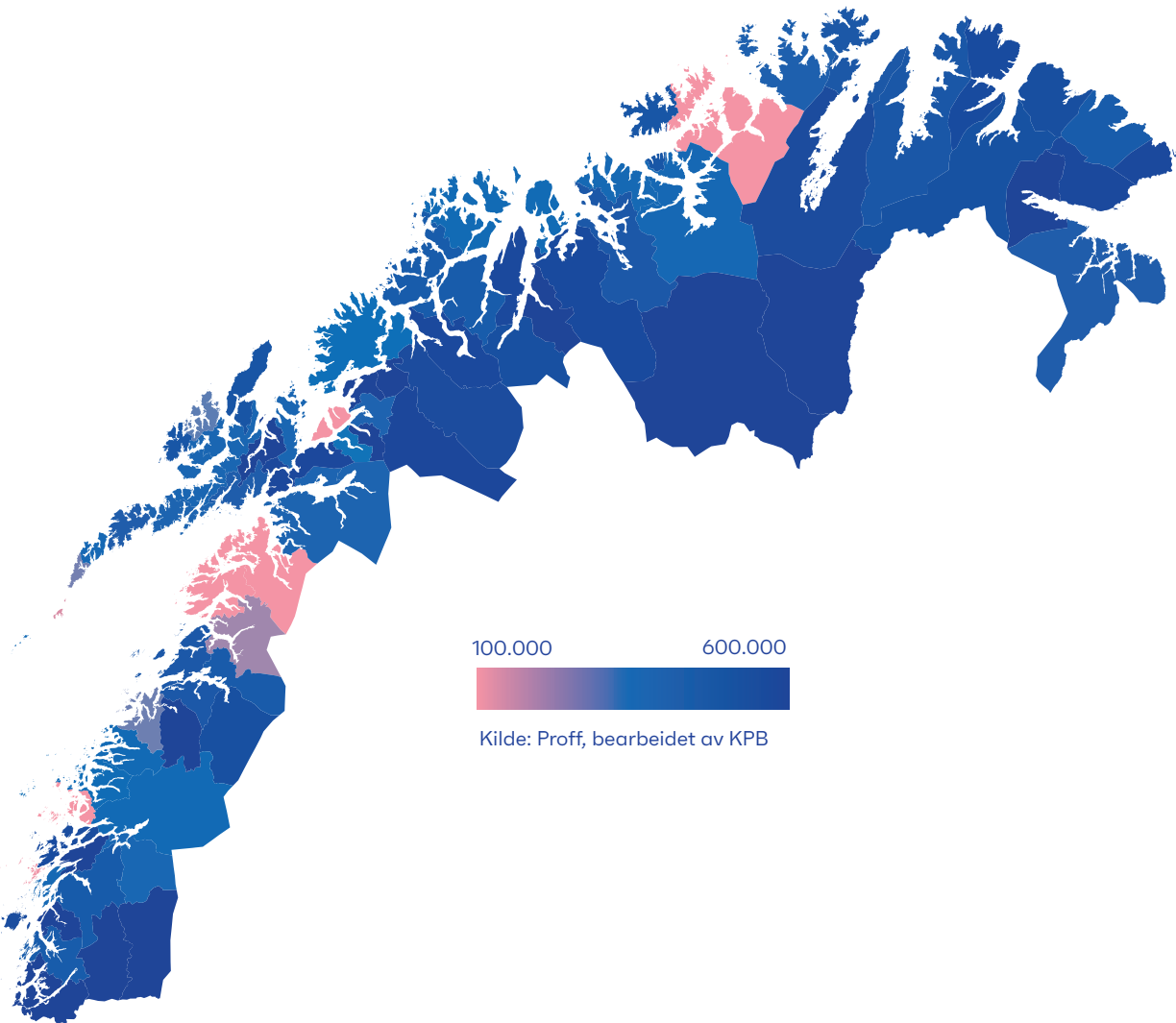
På nasjonalt nivå spiller finans, teknologi og kunnskapsintensive tjenester en større rolle. Dette gir Norge samlet sett et mer diversifisert næringsliv som er mindre sårbart for svingninger i råvaremarkedene.

Landsdelen står for en stor andel av norsk eksport-verdi innenfor sjømat og petroleum og bidrar dermed sterkt til handelsbalansen og verdiskaping på nasjonalt nivå. Men en mer ensidig næringsstruktur gjør landsdelen mer sårbar for klimaendringer og kan for eksempel påvirke både fiskeri og energi-produksjon. Sårbarheten knyttet til eksportmarkeder og råvarepriser kan også gi store svingninger i lønnsomheten i distriktskommunene.

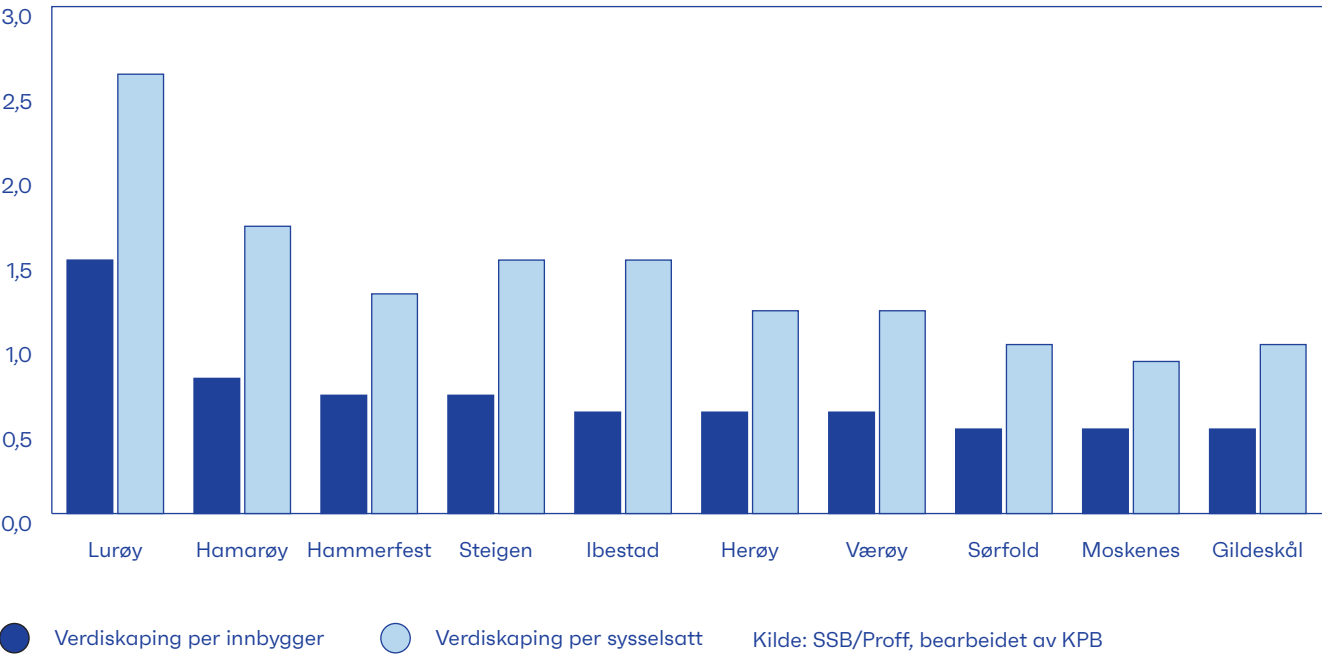
Hvilke kommuner har høyest verdiskaping i landsdelen?

I 2022 hadde kommunene Lurøy, Hamarøy, Hammerfest og Steigen størst verdiskaping per innbygger i Nord-Norge. Alle er store fiskeri- og havbrukskommuner, gjerne dominert av hjørne-steinsbedrifter. Hammerfest har i tillegg betydelig olje- og gassaktivitet.

VERDISKAPING PER INNBYGGER I DE NORDNORSKE KOMMUNENE

VERDISKAPING PER INNBYGGER OG PER SYSSELSATT I DE TI KOMMUNENE MED HØYEST VERDISKAPING (MILLIONER KRONER)

Offentlig sektor sysselsetter flest i nord

Det er ikke nødvendigvis slik at de næringene som bidrar til den høyeste verdiskapingen, sysselsetter flest personer. Mens sjømatnæringene bidro til 21 prosent av verdiskapingen, hadde de samme næringene om lag 5 prosent av alle sysselsatte i Nord-Norge. Offentlig sektor sysselsetter en stor andel, og omtrent hver fjerde sysselsatt i Nord-Norge jobber innenfor helse og omsorg. Både varehandelen og bygg- og anleggsnæringen har også tradisjonelt sysselsatt en stor andel av arbeidsstokken.

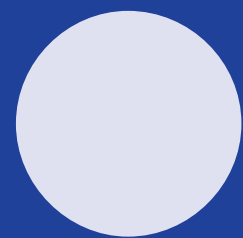
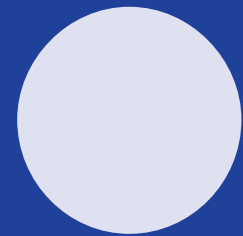
Balanse mellom eksisterende ressurser og robusthet fremover

Nord-Norge har vist en sterk utvikling i verdiskapingen de siste 15 årene og bygget sin vekst på naturressurser, med sjømatnæringen som den sterkeste

motoren. Samtidig har industri, bygg og anlegg og energiproduksjon gitt et solid bidrag i å løfte landsdelen i takt med, og til tider over, resten av landet.

Utfordringen fremover blir å balansere dette ressursbaserte fundamentet med behovet for større bredde og robusthet i næringsstrukturen. Klimaendringer, råvaresvingninger og internasjonale markeder gjør Nord-Norge mer utsatt enn andre regioner. Samtidig har landsdelen et fortrinn i form av store ressurser, høy eksportandel og sterke fagmiljøer. Den videre utviklingen vil derfor handle om å styrke eksisterende næringer i tillegg til å videreutvikle for eksempel kunnskapsbaserte og grønne næringer.

Et hav av muligheter

– og potensielle konflikter

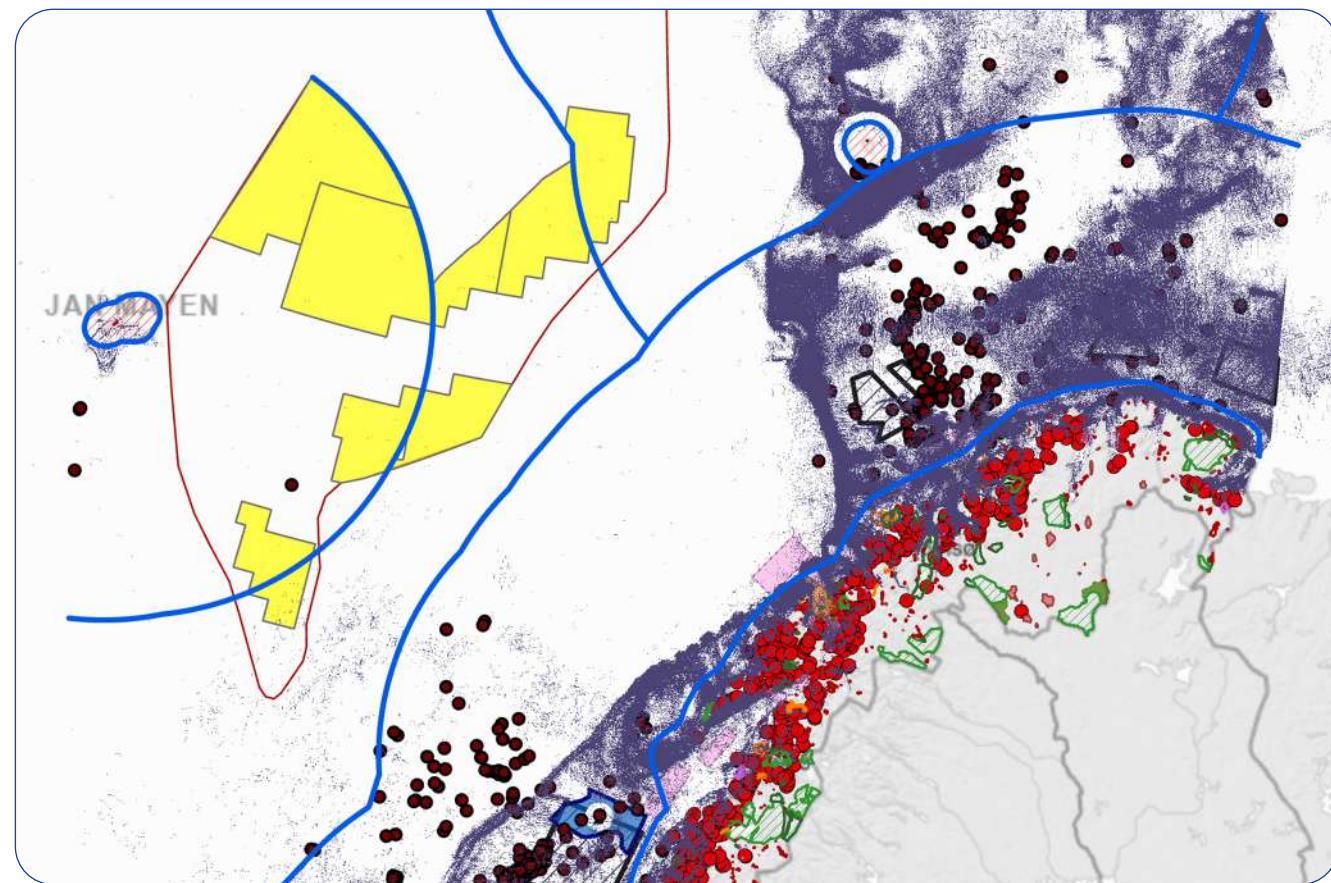
Havet har alltid vært selve livsnerven i Nord-Norge. Det har lagt grunnlaget for bosetting, næringsliv og verdiskaping gjennom generasjoner. Uten havet ville vi ikke hatt de klimatiske fortrinnene, de rike fiskebestandene eller mulighetene for havbruk, transport, reiseliv og petroleumsutvinning som har formet landsdelen.

I dag kan mellom 10 og 15 prosent av alle sysselsatte i landsdelen knyttes til havet. Bare innenfor sjømat, petroleumsvirksomhet, sjøtransport og skipsverft var det nesten 20.000 ansatte i 2024. Reiselivet og tilknyttede tjenester kommer i tillegg. Til sammen utgjør dette rundt en fjerdedel av all verdiskaping i Nord-Norge – og andelen er økende.

Havområdene utenfor Nord-Norge består av deler av Norskehavet og Barentshavet og har alltid vært brukt til fiske. Torsk og sild har hatt avgjørende betydning for samfunnsutviklingen, og siden 1970-tallet har havbruk og leverandørindustri skapt tusenvis av

arbeidsplasser i distriktene. Senere har olje og gass kommet til, og nye muligheter for havvind er i ferd med å åpne seg. Samtidig har økt satsing på forsvar i nord og romfartsaktivitet på Andøya ført til at enda flere aktører krever plass til sjøs.

Med flere brukere og større aktivitet følger også økt press. Fiskeri, olje og gass, havvind, transport, havbruk, reiseliv, forsvar, romfart og miljøhensyn skal alle ivaretas innenfor de samme havområdene. Resultatet er økende arealkonflikter.

Skjermdump fra Fiskeridirektoratet med visning av maritime grenser (blå linjer), fiskeriaktivitet (mørkeblått), akvakulturlokaliteter (røde prikker), Forsvarets skytefelt (rosa områder), områder for havvind (svarte linjer), områder for havbruk til havs (blå felt), skipsleder, petroleumsaktivitet (svarte prikker), havbunnsmineraler (gule felt) og vernede områder (eksisterende = skraverte felt og foreslåtte = oransje felt)

Tradisjonelle og fremtidige brukere av havområdene

Fiskeri har tradisjonelt vært den næringen som har brukt havet mest, og historisk sett har det vært relativt lite annen konkurrerende aktivitet. Fiskeriaktiviteten følger de ulike bestandene gjennom året og er etter hvert sterkt regulert med hensyn til fangstområder, bifangst, minstemål og redskapstyper, for å nevne noen. Områder som er vernet av hensyn til naturverdier som korallrev eller gjennom forbud mot ulike redskapstyper kan bidra til økt fiskepress i andre områder. Fiskeriene pågår i områder hvor det også er andre nærings- eller verneinteresser, og økt forsvarsaktivitet kan båndlegge områder i større grad enn før.

Havbruk har hatt en formidabel vekst, og fra et forholdsvis lavt konfliktpotensial med anlegg plassert i skjermede fjorder har vekst og nye lokaliteter økt interessemotsetningene. Kommunenes kystsoneplaner skal i størst mulig grad avveie egnethet og ulike hensyn. Fremtidig vekst vil kreve mer plass både langs kysten og på mer eksponerte lokaliteter. Hensyn til både tradisjonelt fiskeri, reiseliv, miljø og skipstrafikk kan bidra til arealkonflikter.

Petroleumsvirksomheten krever store havområder, både under utbygging, i drift og i forbindelse med seismiske undersøkelser. Seismikkfartøylene kartlegger havbunnen med kraftige lydbølger, noe som har skapt bekymring i fiskerinæringen. Mange peker på at dette kan påvirke fiskens vandringsmønstre og atferd og dermed både fangstgrunnlaget og inntektene. Utfordringen ligger i å forene behovet for ny energi med hensynet til fiskeressursene. Olje- og gassutvinning medfører også en økt risiko for akutte utslipp, og utvidelse av aktiviteten i Barentshavet kan øke denne risikoen og komme i konflikt med eksisterende fiskerier og miljøhensyn.

Skipstrafikken langs kysten og til havs har økt i takt med internasjonal handel og transport. Trafikkseparasjonssystemer har bidratt til bedre orden i skipsleder, men økende volum og stadig større skip øker presset på en kystlinje som allerede er tett trafikkert. Klimaendringene har også bidratt til å åpne for trafikk på den nordlige sjøruten, hvor spesielt Russland har store ambisjoner. Økt skipstrafikk i nordlige farvann med mindre infrastruktur og lange avstander bidrar til høyere risiko for akutte hendelser, som for eksempel skipsforlis.

Reiseliv og opplevelsesnæringer har i løpet av de siste tiårene vokst frem som en av de mest synlige brukerne av havområdene. Kystruten, cruisetrafikk, hvalsafari og havfiske er bare noen av aktivitetene som trekker hundretusenvise av besøkende hvert år. Havet er selve rammeverket for opplevelsen av nordnorsk natur og gir ringvirkninger til alt fra hotell- og restaurantbransjen til kulturtilbud og transport.

Foto: RAW STUDIOS

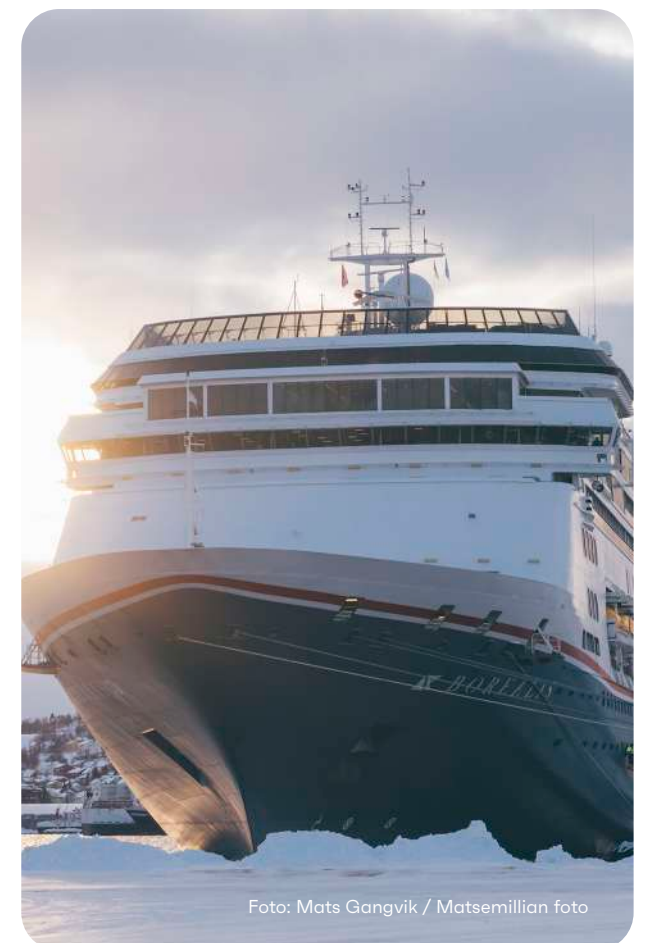

Foto: Mats Gangvik / Matsemillian foto

Foto: RAW STUDIOS

Havvind er et annet felt med betydelig potensial, men også stort konfliktnivå. For å sikre trygg drift kreves det sikkerhetssoner rundt anleggene, noe som i praksis kan bety at viktige fiskefelt stenges for næringen. Det er fortsatt usikkert hvordan store havvindparker vil påvirke økosystemene over tid, og det gjør at skepsisen i kystsamfunnene er merkbar. Samtidig er havvind et sentralt element i energiomstillingen og derfor en næring med sterk politisk støtte.

Forskning og utdanning er også en sentral del av havaktiviteten i nord. UiT Norges arktiske universitet, Nord universitet og en rekke forskningsinstitusjoner driver omfattende havforskning, ofte i samarbeid med internasjonale miljøer. Overvåkning av klimaendringer, kartlegging av fiskebestander, testing av ny teknologi og utvikling av kunnskapsgrunnlaget for bærekraftig forvaltning skjer i stor grad til havs. Denne kunnskapsnæringen bidrar ikke bare til å sikre langsiktig bruk av havressursene, men skaper også høykompetansearbeidsplasser i regionen.

Forsvarsaktivitet og romfart legger også beslag på betydelige sjøområder. Skyte- og øvingsfelt og patruljering til havs er blitt stadig viktigere i en tid med økt geopolitisk spenning i nordområdene. I tillegg krever oppskyting av raketter fra Andøya stengte sjøområder av sikkerhetsgrunner. Det legger ytterligere press på arealbruken og gjør behovet for koordinering mellom ulike aktører enda mer påtrengende.

Mineralutvinning fra havbunnen trekkes ofte frem som en fremtidig mulighet i overgangen til det grønne skiftet. Kobolt, mangan og sjeldne jordarter finnes i betydelige mengder på havbunnen og kan bli avgjørende råvarer i produksjonen av batterier, vindturbiner og annen grønn teknologi. Samtidig er dette en næring som er kontroversiell, fordi konsekvensene for havmiljøet og økosystemene er lite kjent. Det samme gjelder for sjødeponering fra gruvedrift på land. For en landsdel som allerede er sterkt knyttet til sjømatnæringens omdømme, vil spørsmål om bærekraft og miljøhensyn være sentrale dersom mineralutvinning til havs skal bli en realitet.

Infrastruktur på havbunnen er en ofte oversett del av bruken av havet. Sjøkabler knytter landsdelen til resten av verden gjennom fiberoptiske linjer for data, og strømførende kabler sørger for energi til mange øysamfunn og, i økende grad, petroleumsinstallasjoner. Dette er ikke bare viktig for kommunikasjon og kraftutveksling. I takt med den digitale og grønne omstillingen får denne typen infrastruktur større strategisk betydning, og havområdene blir dermed en arena for både sikkerhets- og næringsutvikling. Landsdelen forsyner dessuten Europa med store mengder gass gjennom infrastruktur på havbunnen, i tillegg til den som går til prosessering og videre utskipning fra Melkøya.

Foto: Marthe Nyvoll

Behovet for å sikre bedre sameksistens øker

Hvordan havet skal brukes fremover, avgjøres av evnen til å balansere vekst og vern. Klimaendringer og miljøproblemer setter økosystemene under press, samtidig som behovet for mer mat, energi, forsvarsevne og transport øker. Bedre samspill mellom næringer, forvaltning og lokalsamfunn blir avgjørende for å sikre en bærekraftig utvikling.

Nord-Norge er i front på flere områder. Fiskeriene er blant de best forvaltede i verden, havbruksnæringen utvikler nye teknologier for å redusere miljøavtrykket, energiomstilling til havs skaper nye næringsmuligheter, og rom- og forsvarssektoren gir nye arbeidsplasser. Samtidig blir kampen om arealene stadig mer synlig, og evnen til å løse konflikter på en kunnskapsbasert måte vil være svært viktig.

Naturavtalen som Norge har forpliktet seg til, gjør at minst 30 prosent av sjøområdene skal beskyttes mot skadelig påvirkning fra menneskelig aktivitet innen 2023. I 2025 ble det sendt ut et lovforslag om vern av

marin natur utenfor territorialfarvannet. Hvis loven blir vedtatt, kan et av virkemidlene være etablering av marine verneområder, og det kan bety soner hvor fiskeri, havbruk og petroleumsaktivitet ikke er tillatt. Naturavtalen gjør at Norge må gjennomføre tiltak som kan begrense dagens bruk av havområdene. I tillegg kommer effektene av klimautslipp og marin forsøpling, som krever både kunnskap og nye løsninger for at havet fortsatt skal kunne brukes til å skape verdier og aktivitet.

Havet er og blir grunnpilaren for landsdelens økonomi, sysselsetting og bosetting. Det gir store muligheter, men krever også at vi tar vanskelige valg. Skal havet fortsatt være vår livsnerve, må kunnskap, samarbeid og langsiktig forvaltning ligge til grunn. I 2024 lanserte regjeringen en ny næringsplan for norske havområder hvor en av målsettingene er å sikre bedre sameksistens.

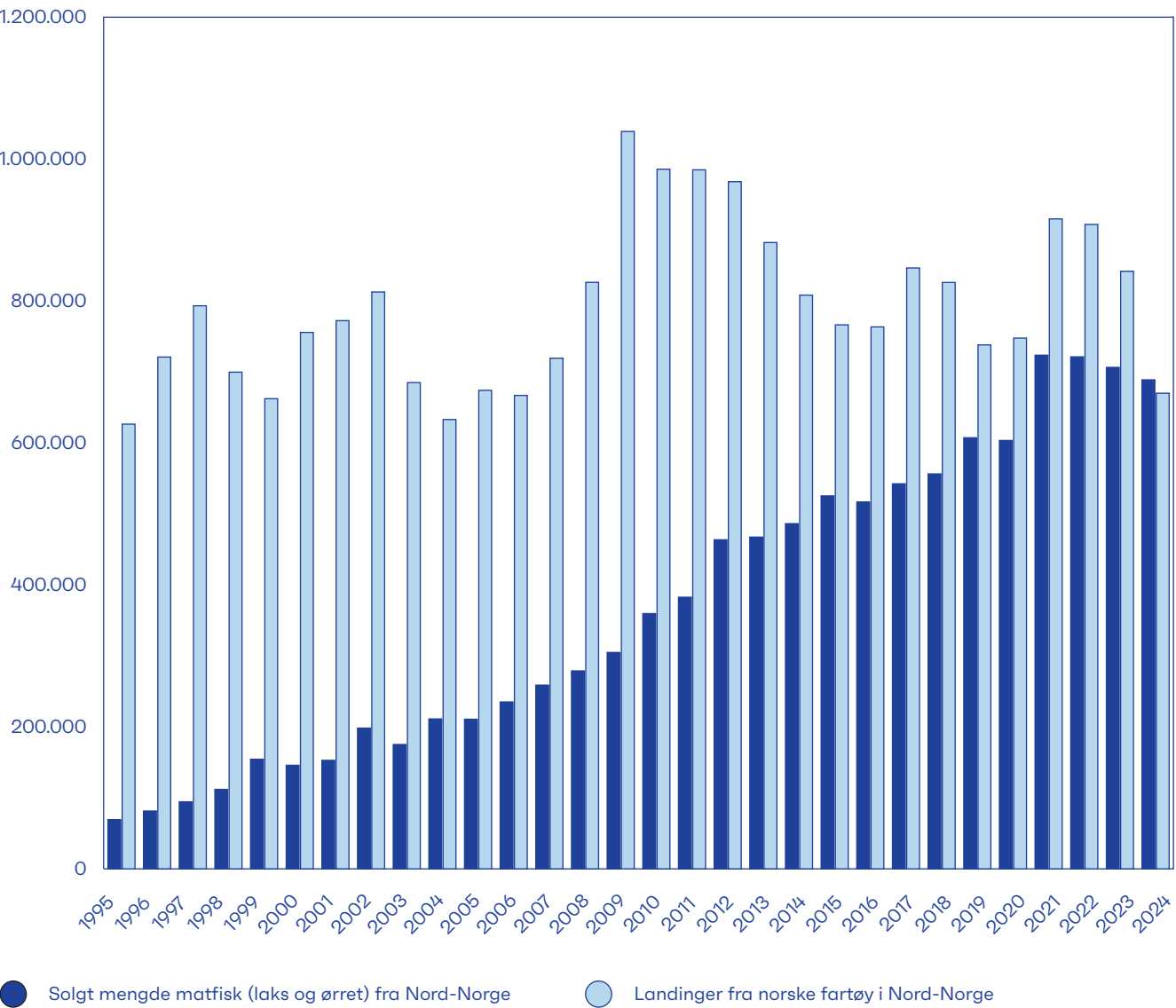
Foto: Mats Gangvik / Matsemillian foto

Sjømatnæringen i Nord-Norge: Mellom vekst og usikkerhet

Sjømatnæringen, med tradisjonelt fiskeri og fiske-industri samt havbruksnæringen, er den viktigste havnæringen i alle tre fylkene. I 2024 var salgsvolumet av oppdrettsfisk fra landsdelen for første gang høyere enn landingene av villfisk. Dette viser både den sterke veksten i havbruksnæringen og variasjonene i de

ulike fiskebestandene og kvotene. Sjømatnæringen sysselsatte noe over 13.000 personer i 2024. Salgs- og førstehåndsverdien av solgt oppdretts-fisk og landet villfanget fisk var på henholdsvis 46 og 14 milliarder kroner.

SOLGT MENGDE MATFISK (LAKS OG ØRRET) OG LANDINGER AV VILLFISK (TONN RUNDVEKT)

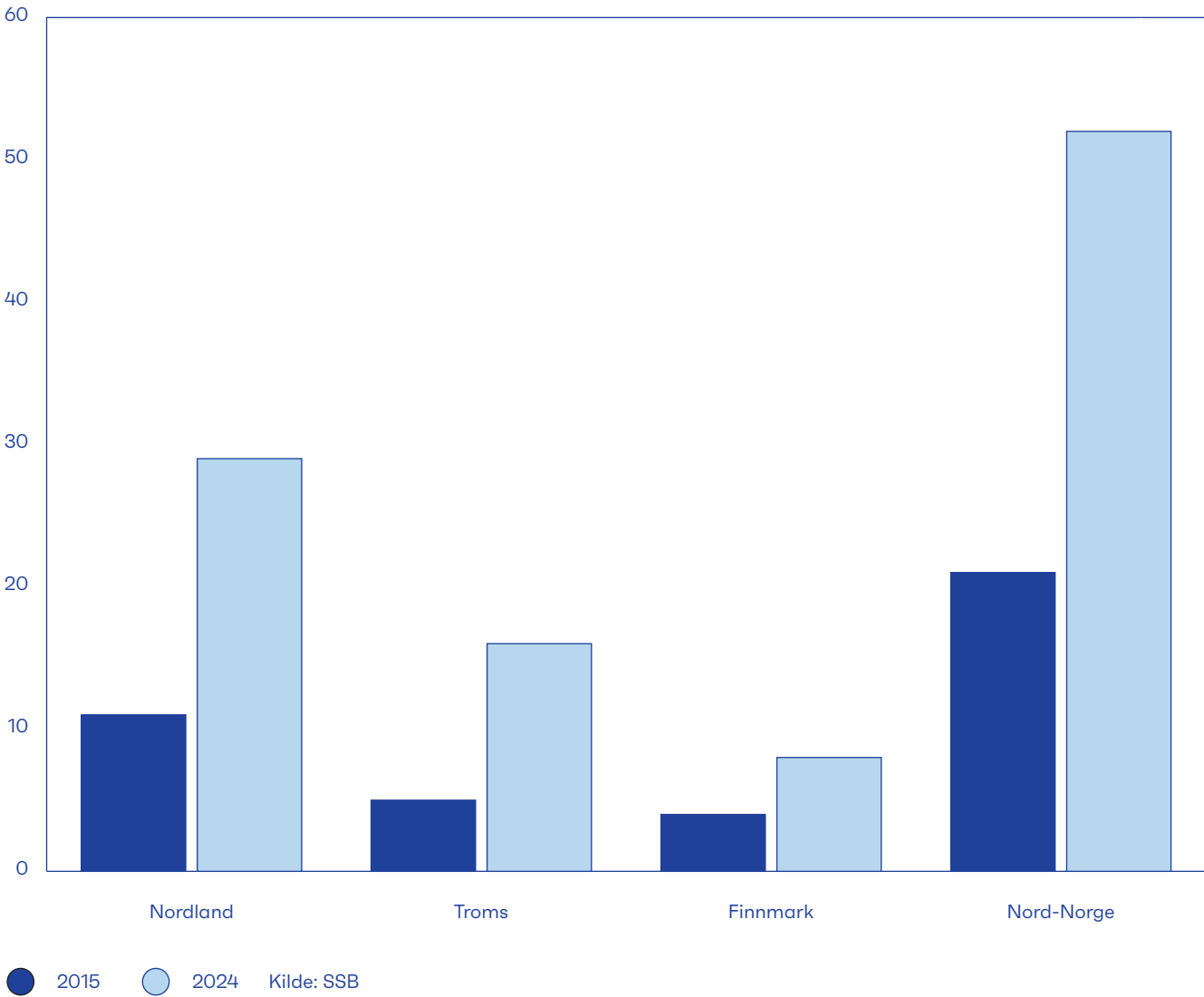
Kilde: Fiskeridirektoratet

Den totale eksportverdien av sjømat fra Nord-Norge økte fra omtrent 20,5 milliarder kroner i 2015 til over 54 milliarder kroner i toppåret 2023. Eksportverdien sank noe i 2024, men var fortsatt historisk høy med rundt 52 milliarder kroner.

Veksten de ti siste årene skyldes i stor grad den sterke utviklingen innenfor havbruk, i hovedsak produksjon

av laks. Bearbeiding og konservering har også bidratt til å løfte eksportverdien. Lavere eksportvolum i 2024 skyldes i hovedsak lavere kvoter på en rekke arter som er viktige i Nord-Norge, som blant annet torsk og norsk vårgytende sild (NVG-sild), samt noe produksjonsutfordringer i havbruk.

EKSPORTVERDI AV SJØMAT (MILLIARDER KRONER)

Kilde: SSB

Nordland har vært den desidert største bidragsyteren til veksten i eksport av sjømat de ti siste årene. I 2015 stod fylket for over halvparten av eksportverdien, mens andelen i 2024 var 62 prosent.

Kvotenedgang og tøffere tider for fiskerinæringen

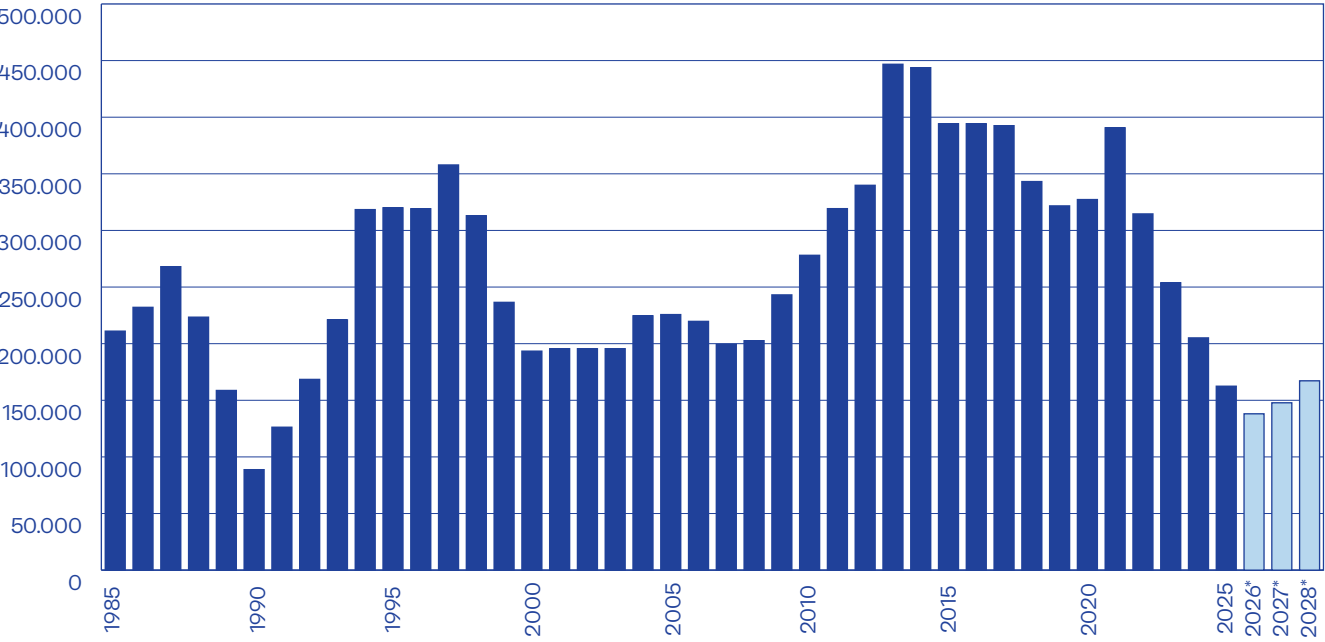
Torsken er den viktigste arten for fiskerinæringen i Nord-Norge, og de siste års kvotenedgang har skapt utfordringer for både fiskeflåten og, i særdeleshet, fiskeindustrien. I tillegg har kvotene for sei og hyse blitt redusert, og strengere reguleringer er innført for en rekke andre arter. Kvotene for NVG-sild er betydelig lavere enn bare noen år tidligere, og loddefisket i Barentshavet ble stengt i 2025.

Store deler av den nordnorske fiskeflåten har fisket kvotene på kortere tid, og førstehåndsprisene var svært høye gjennom første halvdel av 2025.

Omfordelingen av kvotene mellom de ulike fartøygruppene for 2025 kan gi ulikt utslag på lønnsomheten i fiskeflåten. Likevel er den fortsatt betydelig høyere enn i fiskeindustrien, hvor det har vært usikkerhet om hvorvidt markedet er villig til å betale for økningen i råstoffprisene.

Om anbefalingen for neste års torskekvote følges, vil det bety ytterligere nedgang fra nivået i 2025. Havforskningsinstituttets prognoser tilsier fortsatt lave torskekvoter de neste tre årene, før det blir en svak bedring. Kvoteanbefalingene for sei i 2026 er lavere enn i 2025, mens det anbefales noe høyere kvote for hyse. For 2026 anbefales det også lavere kvoter for makrell, etter flere år med for høyt fiskepress. De siste funnene kan tyde på en bedring for bestanden av NVG-sild og noe økning i kvotene de neste årene.

NORGES KVOTE AV NORDØSTARKTISK TORSK, TONN RUNDVEKT (* PROGNOSE)

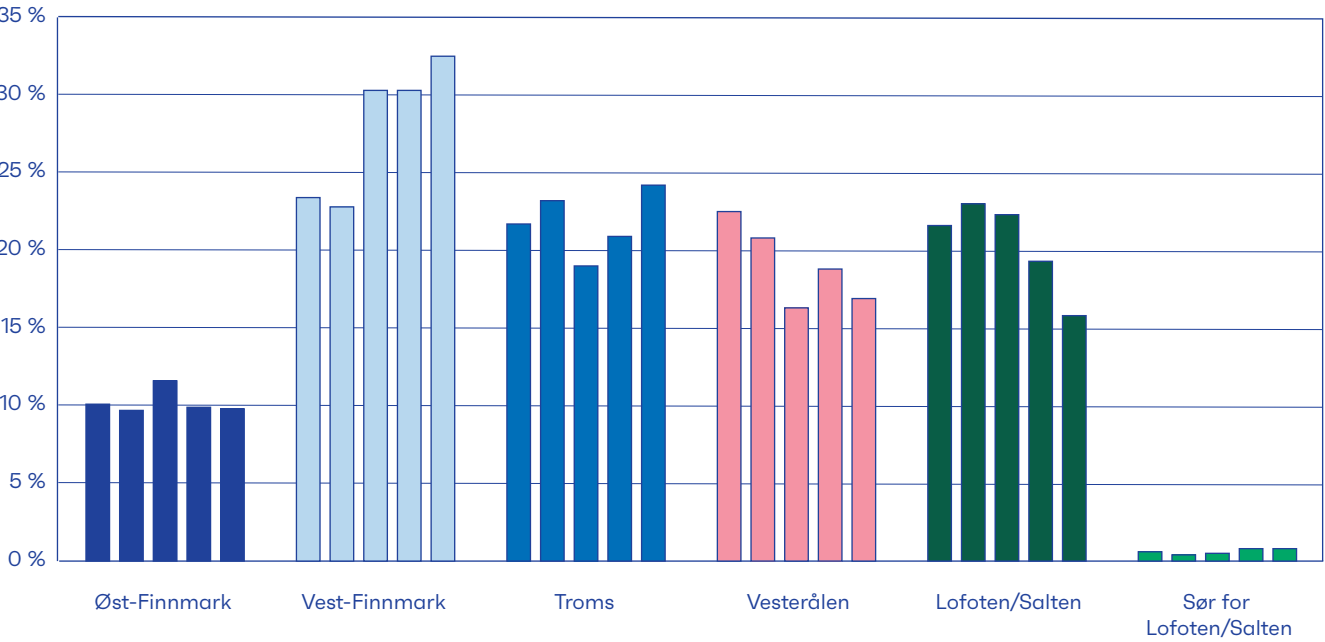

Kilde: Havforskningsinstituttet

Landingene av ferskfisk er høyest i perioden fra nyttår og frem til mai, da tilgjengeligheten for torsk, sei og hyse er best. I løpet av denne perioden i 2025 økte andelen av ferskfisklandingerne i Finnmark og Troms sammenlignet med året før, mens den gikk ned i Nordland. Vinteren 2025 var det også [permitteringer](#)

som følge av dårligere råstofftilgang. Det var flest bedrifter i Nordland som hadde utfordringer, men høyere råstoffpriser svekker lønnsomheten i hele fiskeindustrien. Per uke 34 var prisene på [fersk torsk](#) mellom 32 og 47 prosent høyere enn på samme tid i fjor, avhengig av størrelse på fisken.

ANDEL FERSKFISKLANDINGER PER OMRÅDE I NORGES RÅFISKLAG SITT DISTRIKT, 2021–2025 (UKE 1–16)

Kilde: Norges Råfisklag

Slik situasjonen ser ut å bli de nærmeste årene, med lave kvoter på en rekke arter som er viktige for nordnorsk fiskerinæring, vil økte priser presse lønnsomheten i fiskeindustrien. Det fører til betydelig reduksjon i aktiviteten på land og i verste fall konkurser og nedleggelser. Utviklingen har pågått siden siste kvotetopp for torsken i 2021, og med lavere kvoter vil fiskebåtene i større grad prioritere fisket og landingen til områder hvor både tilgjengelighet og pris er best.

Norge og Russlands fiskerisamarbeid siden 1970-tallet har vært avgjørende for å utvikle en bærekraftig forvaltning av felles fiskebestander. Krigen i Ukraina har gjort samarbeidet mer krevende, men partene ble enige om en avtale for forvaltning av torsk, hyse, blåkveite, snabeluer og lodde for 2025, som er viktig for å sikre en oppbygging av fiskebestandene. Som en konsekvens av at Norge sluttet seg til de siste sanksjonene vedtatt av EU i juli, har Russland truet med å [utestenge norske fiskefartøy og sette ensidige kvoter](#). De har også tidligere truet med å [trekke seg fra samarbeidet](#). Hvis det skulle skje, vil det få svært uheldige konsekvenser og bidra til en ytterligere forverring av situasjonen for fiskerinæringen.

Videre vekst i havbruk?

Siden 2021 har det totale norske slaktevolumet av laks og ørret ligget på rundt 1,6 millioner tonn. Næringen har investert tungt i nye anlegg og teknologi, både til havs og på land, og er den nest viktigste eksportnæringen i landet. De siste regjeringene har hatt ulike mål for vekst i havbruksnæringen, men det er en

tydelig ambisjon fra politisk hold at verdiskapingen i havbruksnæringen skal øke.

I den siste [havbruksmeldingen](#) foreslås det nye reguleringer for å oppnå bærekraftig drift, med flere endringer for å redusere negative effekter på miljø, fiskehelse og velferd. Et av forslagene går ut på å endre dagens reguleringsregime med maksimal tillatt biomasse (MTB) til omsettelige kvoter for luseutslipp ut fra et gitt områdes tåleevne. Fjerning av mengdebegrensningen er ment å øke innovasjonsgraden og teknologiutviklingen i næringen og derigjennom gi grunnlag for økt produksjon og verdiskaping. Hvordan påvirker dette havbruksnæringen i nord?

Slaktevolumet fra de nordnorske havbruksbedriftene har vært på mellom 41 og 45 prosent av det totale norske volumet mellom 2020 og 2024. I perioden økte slaktevolumet i Nord-Norge med 13 prosent, mens det i resten av landet steg med 8,6 prosent. Det totale produksjonsvolumet i landsdelen har økt med 80.000 tonn på disse årene. Veksten har med andre ord vært sterk, selv om det er et stykke unna det [potensialet](#) som tidligere er pekt på, gitt en del [forutsetninger](#). Noe av forklaringen, og som regjeringen har pekt på i havbruksmeldingen, er økte problemer med lus, sykdom og fiskevelferd. Høyere havtemperaturer har gitt bedre vekstforhold, men samtidig økt risikoen for blant annet [algeoppblomstringer](#), [manetinvasjoner](#) og lus. Basert på [siste ekspertgruppevurdering](#) vil det være begrensede muligheter for produksjonsvekst i 2026 i store deler av Nord-Norge som følge av for høye lusepåslag, men ny vurdering kommer senhøsten 2025.

Foto: Karoline O. A. Pettersen

I 2024 stod de ti største havbruksselskapene i Norge for 69 prosent av solgt mengde, og fire av dem er lokalisert i Nord-Norge. Gjennom 2025 har flere oppkjøp blitt kunngjort, og ofte er det bedre muligheter for bærekraftig vekst som oppgis. I januar ble det kjent at MOWI kjøper seg opp til 95 prosent eierandel i Nova Sea, i februar inngikk Salmar en avtale om å kjøpe seg opp til 75 prosent eierandel i Wilsgård, mens det i juli ble kunngjort at Cermaq kjøper Grieg Seafood Finnmark. Oppkjøpene betyr en konsolidering av næringen med færre eiere, men også med større økonomisk handlekraft til å fortsette å investere betydelig i utviklingen av nye løsninger for å bidra til bærekraftig vekst i næringen.

De siste års betydelige investeringer i landanlegg for å produsere stor postsmolt har bidratt til flere arbeidsplasser i de kommunene det gjelder, samtidig som næringen jobber aktivt med å utvikle ny teknologi og anlegg for oppdrett både offshore, på land og med lukkede sjøanlegg.

Hvorvidt det kommer ytterligere oppkjøp, er usikkert, men for at næringen fortsatt skal vokse og øke produksjonen, kreves det både politisk vilje og innovasjon og utvikling som kan bidra til å løse mange av de utfordringene som per nå begrenser bærekraftig vekst.

Kvotefall og handelshindringer – tegn på stagnering i sjømateksporten?

Frem til sommeren 2025 har uro i verdensøkonomien, geopolitiske spenninger og ustabile råvaremarkeder ikke påvirket sjømateksporten nevneverdig.

En svak norsk krone har på mange måter fungert som en støtdemper, spesielt for eksporten av villfanget fisk, og norsk sjømat har vært både etterspurt og konkurransedyktig i internasjonale markeder. Særlig for fiskeindustrien i nord har kronekursen bidratt til nødvendig margin for å dekke økte produksjonskostnader.

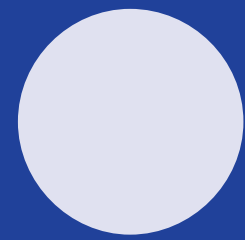
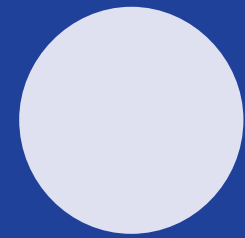
Tallene for første halvår 2025 viste en positiv utvikling i eksporten, mens de nasjonale tallene for august viste en liten verdinedgang sammenlignet med samme måned i 2024. Innføring av 15 prosent toll på eksport til USA samt lavere tollsatser og økt produksjon for konkurrentland har påvirket lakseeksporten mest, mens prisveksten på råstoff har dempet etterspørselen etter konvensjonelle hvitfiskprodukter i en del av de tradisjonelle markedene.

Nord-Norge er på ingen måte skjermet for effektene av verken handelshindringer eller prisvekst på grunn av lavere kvoter og høyere råstoffpriser. Usikkerheten i verdensmarkedet er en påminnelse om at landsdelens største eksportnæring fortsatt må evne å være både konkurransedyktig og tilpasningsdyktig.

Økt etterspørsel etter bærekraftig og sporbar sjømat, teknologiske fremskritt i oppdrett og foredling samt sterk global interesse for norsk kvalitet gir likevel grunnlag for vekst i landsdelens sjømatnæring. Det blir med andre ord svært spennende å følge utviklingen for både villfisknæringen og havbruk de neste årene, hvor det kan komme til å bli store endringer.

Foto: Torgeir Sørensen

Elektrisitet

– nøkkelen til arbeidsplasser
og verdiskaping

Tilgang til kraft har de siste årene gått fra å være et spørsmål om strømpriser til å handle om hvordan vi best bruker den. Den grønne omstillingen krever store mengder elektrisitet – både i kraftkrevende industri og i transportsektoren – men kan samtidig bidra til å skape nye arbeidsplasser, økt eksport og langsiktig verdiskaping.

I 2024 var over 2.200 personer sysselsatt innenfor produksjon og distribusjon av elektrisk kraft i Nord-Norge, med en verdiskaping på om lag 16 milliarder kroner. Den virkelige effekten oppstår likevel gjennom bruken av kraften i industrien – der elektrisiteten utløser vekst, arbeidsplasser og ringvirkninger i hele verdikjeden.

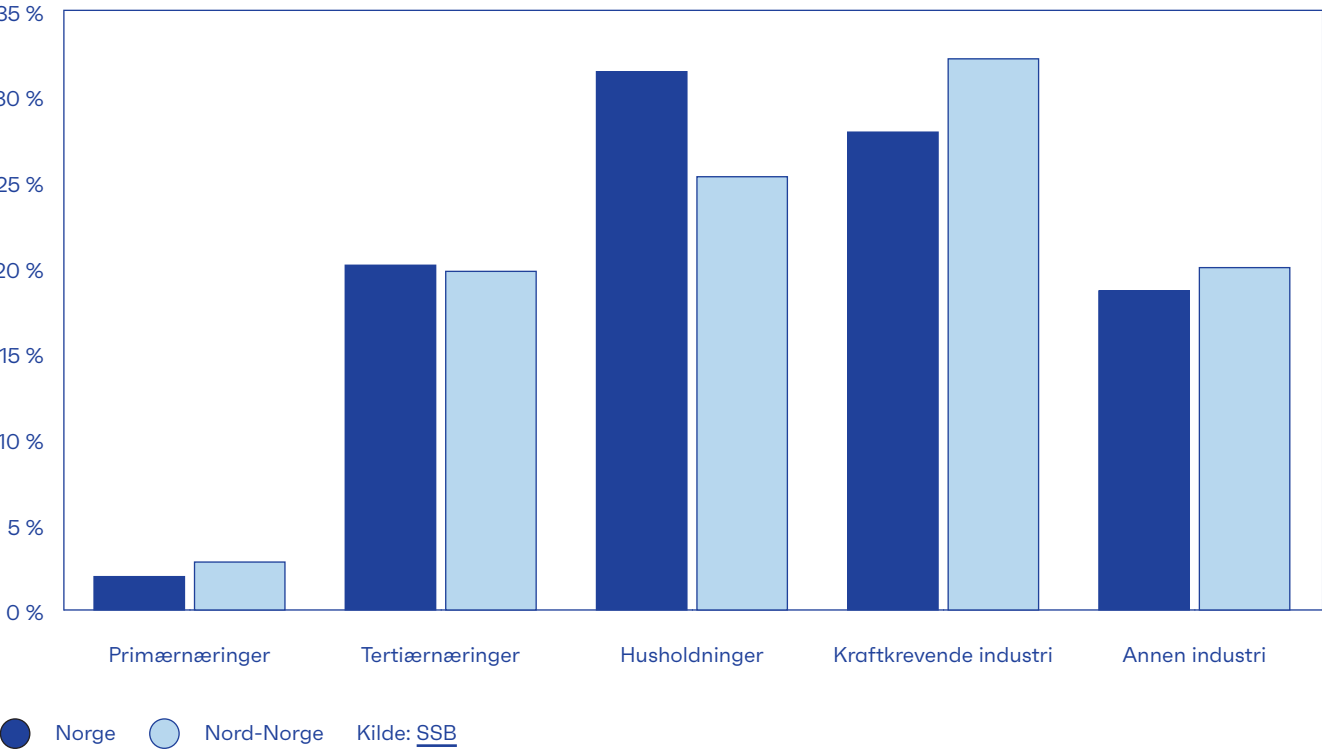
Hvor mye kraft produseres i Nord-Norge og hva brukes kraften til?

I perioden 2022–2024 ble det i snitt produsert 25,7 TWh elektrisitet i Nord-Norge årlig, tilsvarende 17 prosent av Norges samlede produksjon.

Forbruket i 2024 var 19 TWh (14,6 prosent av landets totalforbruk).

- Industrien forbrukte 6,1 TWh – nær en tredjedel av alt forbruk.
- Husholdninger og fritidsboliger forbrukte 4,8 TWh – omtrent en fjerdedel av alt forbruket av elektrisk kraft i landsdelen.
- Kraftintensiv industri står for en større andel av totalforbruket i Nord-Norge enn i resten av landet.

BRUK AV ELEKTRISK KRAFT I 2024 (ANDEL AV TOTALT FORBRUK)

NO4 – konkurransefordeler

Nord-Norge utgjør prisområde NO4, hvor overskuddskraft har gitt lavere strømpriser enn i resten av landet. Det gjør landsdelen attraktiv for ny industri, spesielt hydrogenanlegg og datasentre. Samtidig

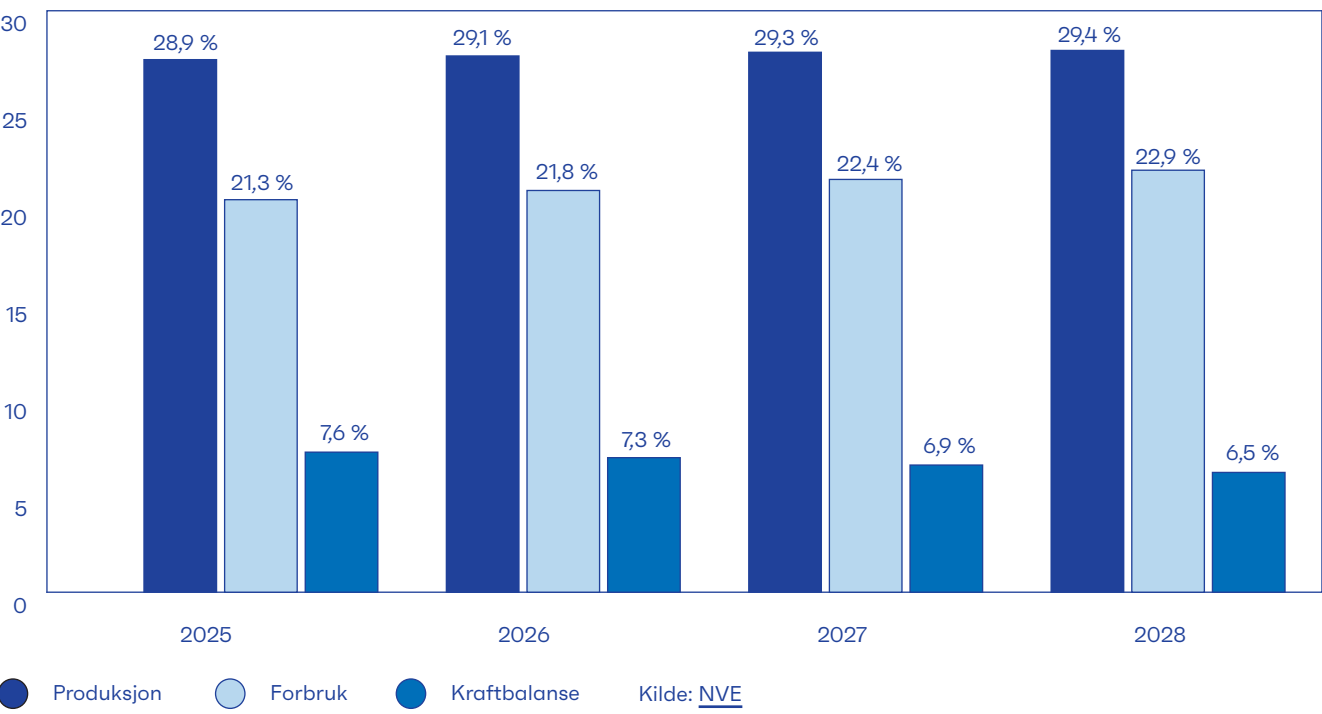
svekkes kraftbalansen når etterspørselen vokser raskere enn produksjonen, og begrenset nettkapasitet ut av regionen forsterker utfordringen. Begrenset nettkapasitet sørover gjør det vanskelig å sende overskuddsstrøm ut av regionen. Fra Ofoten går det en kraftlinje til Sverige, i tillegg er Finnmark tilknyttet

kraftlinjer til Finland. Også for disse linjene er det begrensninger for hvor mye strøm som kan eksporteres og importeres. Forbindelsen til Sverige og Finland er viktig når vi har kraftunderskudd i egen region. De senere år er det utført en større utbygging av vindkraft i Nord-Sverige som har resultert i betydelig overskuddskraft.

Kraftbalanse fremover

Mens flere analyser tidligere varslet kraftunderskudd, viser NVEs prognoser fra 2024 en positiv kraftbalanse på 6,5 TWh i Nord-Norge i 2028. Dette illustrerer hvor uforutsigbar utviklingen er, og hvor sterkt utfallene påvirkes av behandlingstid, rammevilkår og faktisk realisering av prosjekter.

KRAFTBALANSE I NORD-NORGE MOT 2028 (TWh)

Hva er implikasjonene av å ha et kraftoverskudd, slik som vi har i Nord-Norge?

Et kraftoverskudd i Nord-Norge gir både muligheter og utfordringer:

- Forbrukerne nyter godt av lavere strømpriser.
- Kommunene kan tape på reduserte kraftutbytter – en viktig inntektskilde i regionen.

- Industri og arbeidsplasser tiltrekkes av rimelig og stabil krafttilgang.
- Natur og miljø skånes for presset om ytterligere utbygging av vann- og vindkraft.
- Klimaet profiterer på at overskuddskraft brukes til elektrifisering av industri, transport og petroleum.
- Innlåst kraft som følge av begrenset overføringskapasitet ut av landsdelen.

BEGREPSFORKLARINGER

Kraft reservert til forbruk: Dette er kapasitet i transmisjonsnettet som Statnett har tilordnet et bestemt forbruksprosjekt. Det gir kunden en rettighet og forutsigbarhet – bedriften kan planlegge investeringene sine basert på at krafttilgangen er sikret.

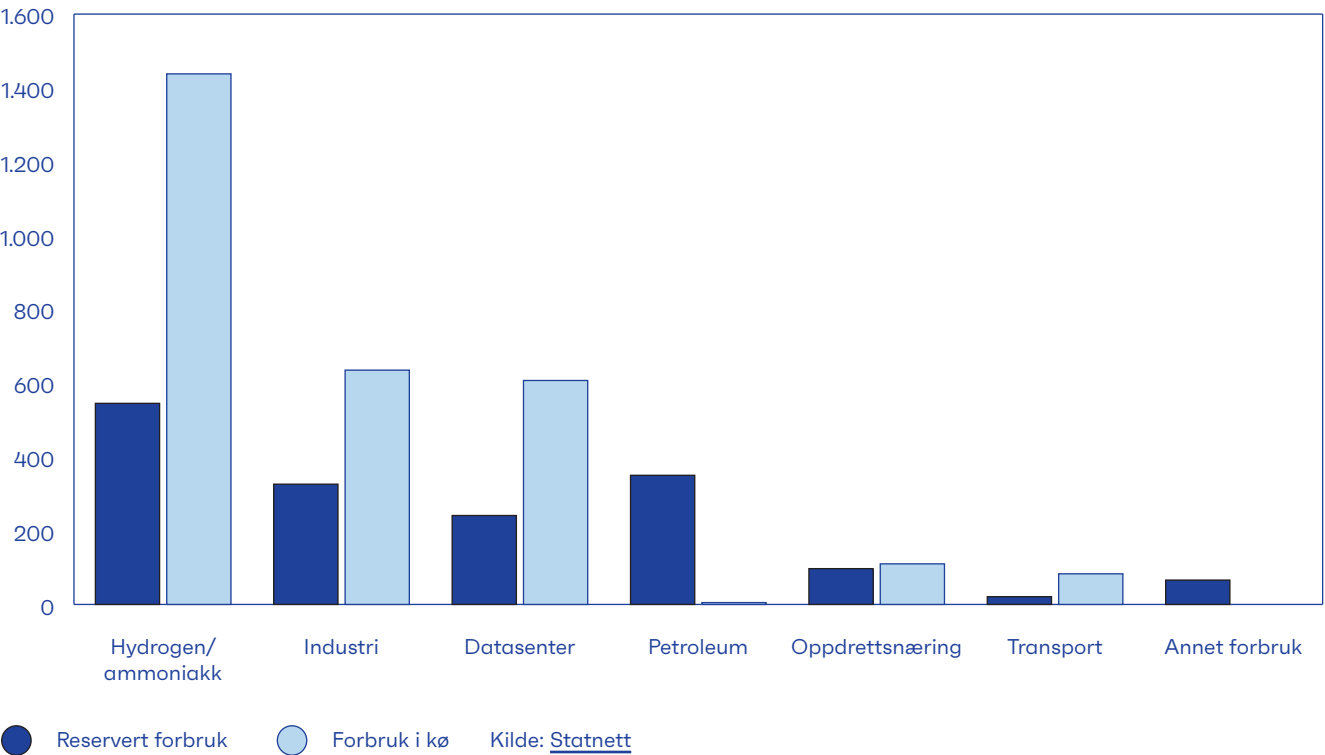
Forbruk i kø: Dette er søknader om nytt forbruk som Statnett har mottatt, men som ikke har fått reservert kapasitet ennå.

Statnetts statistikker over tilknytningsprosesser viser størrelsen på nettkapasitet som er reservert, og dem som står i kø for å få tildelt kapasitet i nettet, samt hvilke næringer dette gjelder. Statnett bruker disse to kategoriene for å skille mellom hva som faktisk er bundet opp i nettet, og hva som bare er etterspørsel som venter på plass. Planlagt dato for tilknytning av prosjektene som inngår i statistikken, gjelder perioden frem til og med første halvår 2033.

Totalt i Nord-Norge var det per august 2025 reservert om lag 1.600 MW nytt forbruk i dagens nett, og det er nærmere 2.900 MW i kapasitetskø. Fordelingen mellom næringer var som følger:

- **Hydrogen og ammoniakk:** 1/3 av reservert kapasitet og nær halvparten av køen
- **Industri:** 20 prosent av reservert kapasitet og 22 prosent av køen
- **Datasentre:** 15 prosent av reservert kapasitet og 21 prosent av køen
- **Equinor:** Over 20 prosent av reservert kapasitet vil benyttes til elektrifisering av Hammerfest LNG.
- **Andre næringer** (oppdrett, transport mfl.) utgjør om lag 11 prosent av den reserverte kapasiteten og 7 prosent av det som er i kø.

KRAFT I NORD-NORGE RESERVERT TIL FORBRUK OG FORBRUK I KØ, PER AUGUST 2025 (MWh)

Etterspørselen etter elektrisk kraft er større enn summen av det reserverte forbruket og forbruk i kø. Det skyldes at NVE hele tiden har en lang rekke saker under behandling, hvor flere av prosjektene befinner seg i en tidlig fase.

Langsiktige sysselsettingsvirkninger hvis prosjektene kommer i full drift

KPB har beregnet at prosjektene med reservert kapasitet og de som står i kø, kan skape opptil 9.700 årlige årsverk i Norge, hvorav om lag 4.000 årsverk i Nord-Norge.

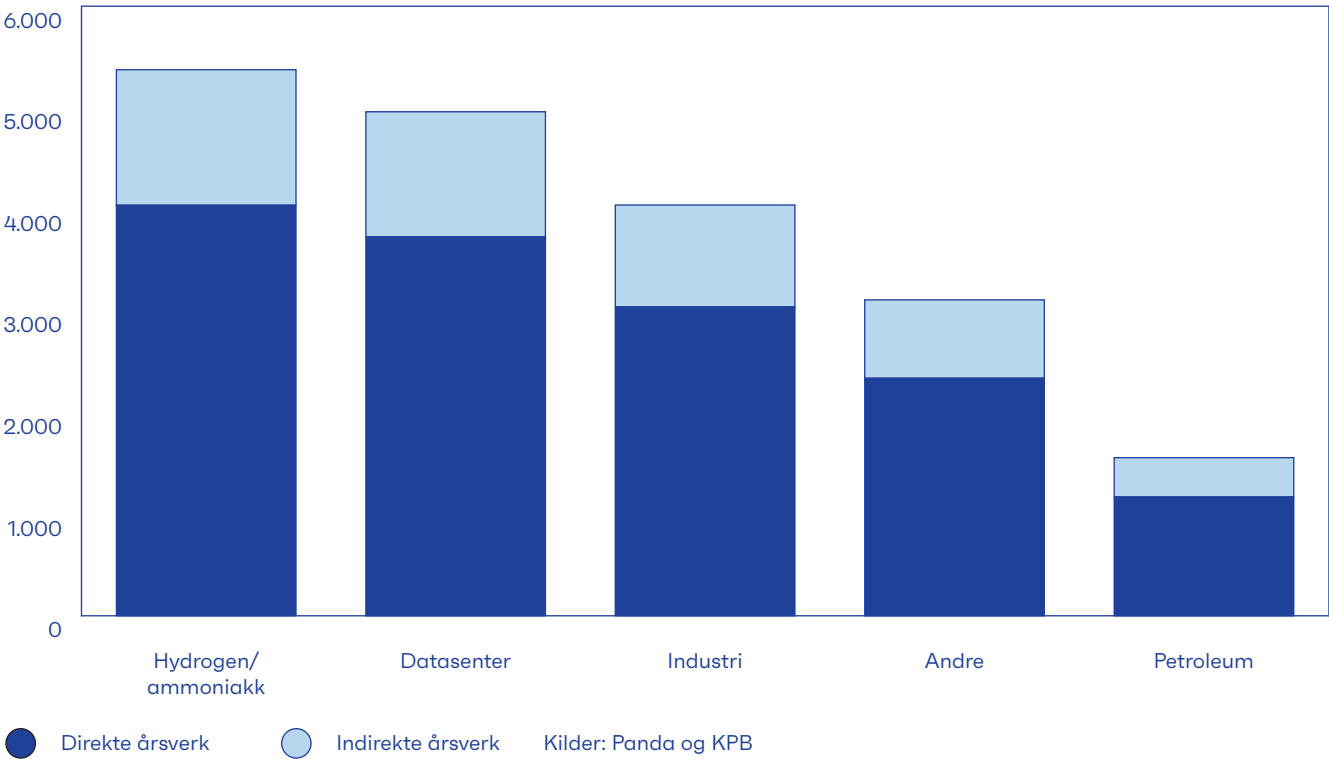
Tallene er usikre, blant annet fordi prosjektene er på ulikt modenhetsnivå, fordi det er usikkert om alle

prosjektene faktisk blir realisert i løpet av den skisserte tidsperioden, og fordi detaljerte driftsplaner mangler for de fleste prosjektene.

For de av prosjektene der vi manglet informasjon om forventede årlige driftskostnader, er det benyttet erfaringstall fra lignede virksomheter. Datasentre er en relativt ny næringsvirksomhet i Norge, og det er mye usikkerhet tilknyttet hvor mange arbeidsplasser disse faktisk vil skape.

I anleggsfasen kan de nordnorske sysselsettings-effektene bli så høye som 19.000 årsverk, hvorav 14.000 direkte årsverk hos prosjekteiere og hovedkontraktører.

REGIONALE ÅRSVERK

USIKKERHET I ANSLAGENE

Vi gjør oppmerksom på at alle prosjekter er ulike, og det er alltid en del usikkerhet tilknyttet ringvirkningsberegninger som utføres i tidlig fase og hvor man heller ikke har detaljerte budsjetter å legge til grunn for beregningene.

Vekst for leverandør- industrien i nord

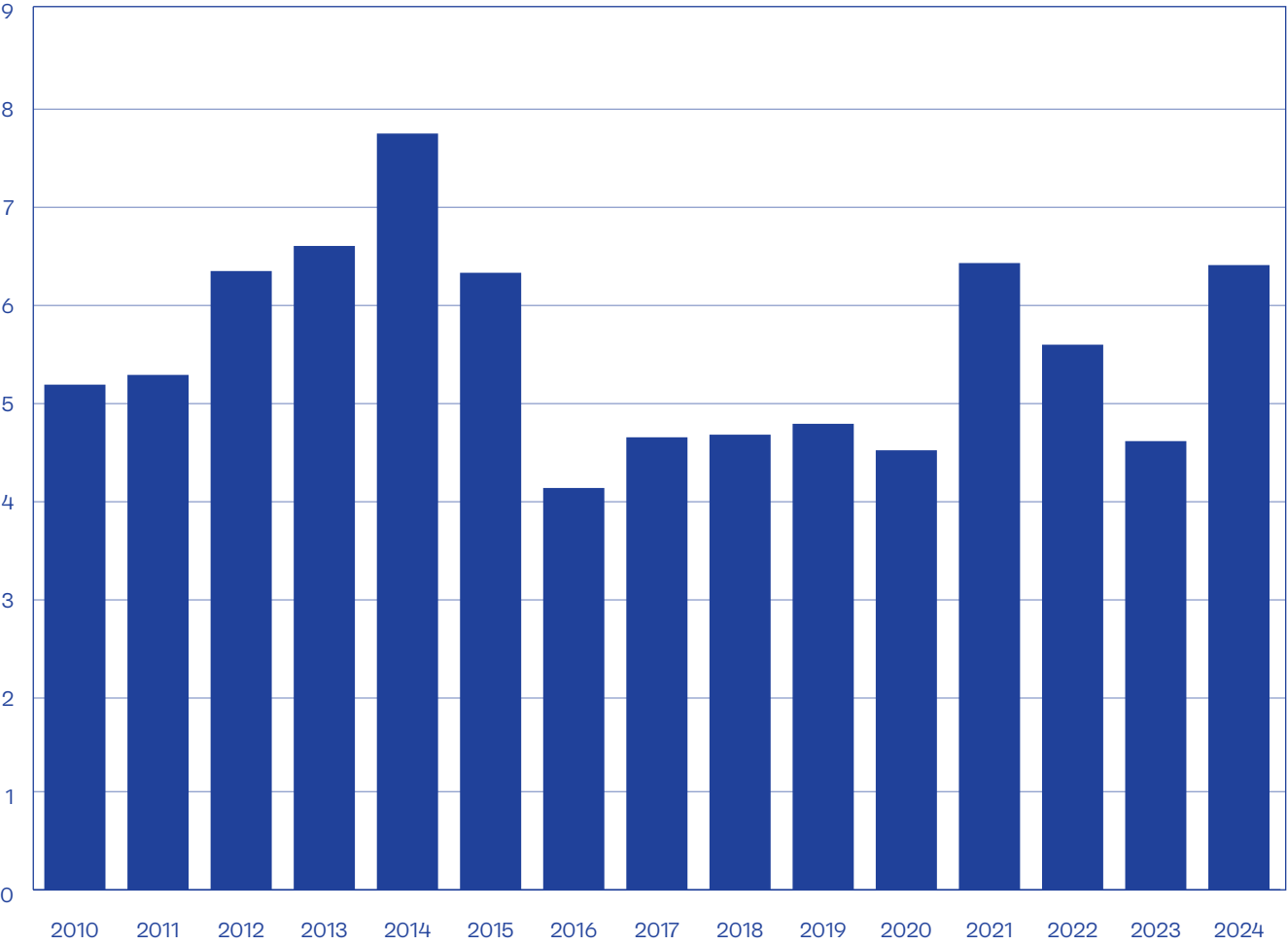
Den nordnorske leverandørindustrien til olje og gass har lagt bak seg et av sine sterkeste år noensinne. De 147 bedriftene som utgjør leverandørnæringen, hadde leveranser for 6,4 milliarder kroner. Det tilsvarer en vekst på over 40 prosent fra året før.

Leveranser og sysselsetting

Veksten er i stor grad drevet av høy aktivitet i Hammerfest i forbindelse med elektrifiseringsprosjektet Snøhvit Future. Dette prosjektet har vært mye diskutert siden det krever store mengder energi, men det vil bidra til betydelige utslippsreduksjoner. I tillegg har det vært stor aktivitet for å klargjøre

produksjonsskipet Johan Castberg for produksjon i Barentshavet. Produksjonen startet i mars 2025, og det er forventet at hele investeringen på 86 milliarder kroner vil være nedbetalt på to år. På Helgeland har det vært høy aktivitet forbundet med levetidsforlengelse av Skarv FPSO.

OMSETNINGSUTVIKLING I LEVERANDØRINDUSTRIEN, I FASTE 2024-KRONER (MILLIARDER KRONER)

Kilde: www.levertrapporten.no/KPB

Totalt ga olje- og gassrelatert aktivitet 4,561 årsverk i Nord-Norge i 2024. Av disse var 1,589 årsverk direkte i oljeselskapene og 2,216 årsverk i nordnorske leverandørbedrifter, mens resten var indirekte effekter

gjennom underleverandører og konsumvirkninger. I Hammerfest, Sandnessjøen og Harstad har operatørselskapene Equinor, Vår Energi og Aker BP betydelig tilstedeværelse.

Geografiske forskjeller

Petroleumssektoren bidrar gjennom sin aktivitet til sysselsetting i 56 av 80 kommuner i Nord-Norge i form av direkte ansatte i petroleumssektoren og leverandørindustrien.

Hammerfest er tyngdepunktet for aktiviteten i leverandørindustrien, og 47 prosent av leveransene i 2024 kom fra denne regionen. Sandnessjøen (16 prosent), og Bodø (9 prosent) følger som viktige regioner. I Hammerfest og Sandnessjøen finner man også de sentrale forsyningsbasene som er avgjørende for at utstyr og materiell kommer frem til felt og installasjoner. Hammerfest har i tillegg helikopterbase, noe man også finner i Brønnøysund.

De største leverandørbedriftene dominerer fortsatt. 16 selskaper stod for nesten 70 prosent av omsetningen, hvorav 7 leverte varer og tjenester for over 300 millioner kroner.

Store svingninger i aktiviteten og stramt arbeidsmarked i mange regioner har medført behov for å pendle inn mye arbeidskraft. 37 prosent av utførte årsverk i leverandørindustrien i 2024 ble pendlet inn.

Produksjon og eksport

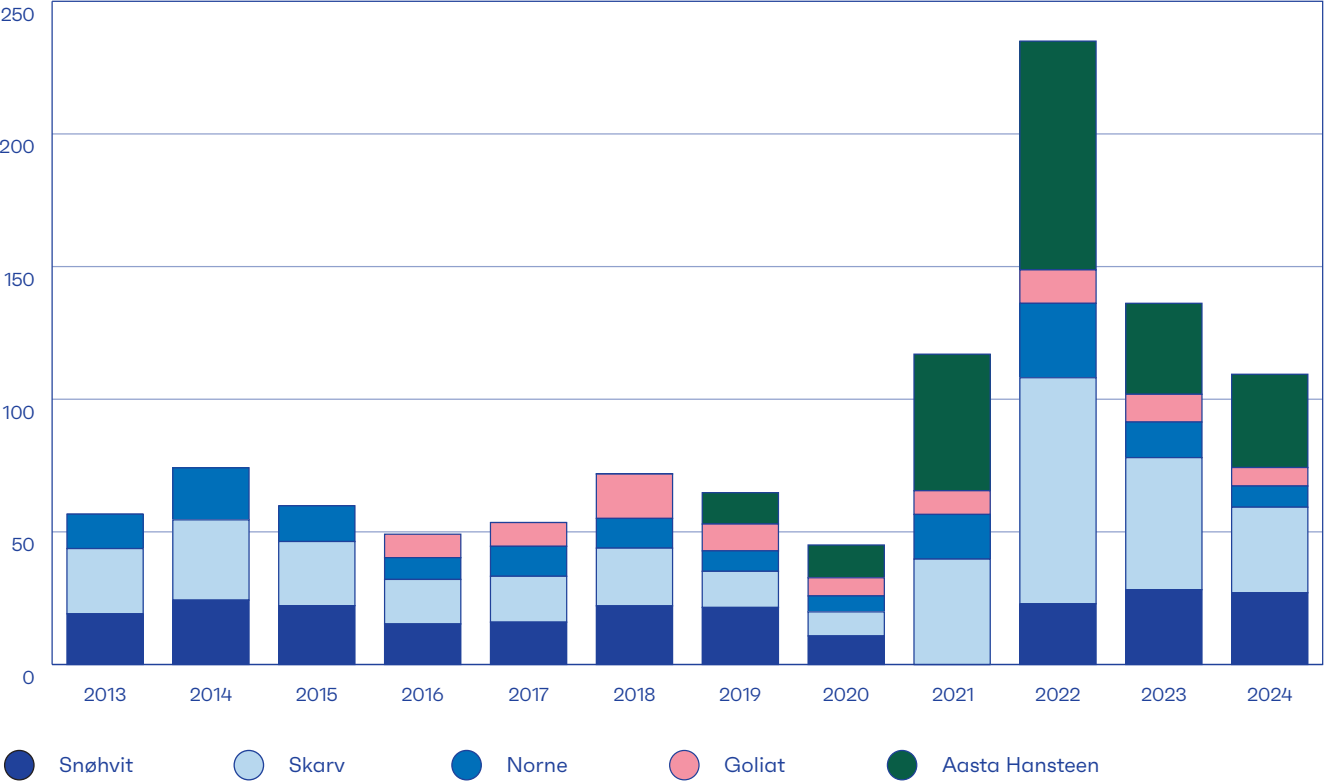
Petroleumsproduksjonen i Nord-Norge utgjorde 11 prosent av aktiviteten på norsk sokkel i 2024. Denne andelen er ventet å øke nå som Johan Castberg er i drift. Flere felt i drift gir mer forutsigbar etterspørsel og danner grunnlag for flere helårige arbeidsplasser for leverandørindustrien i nord. Høy leteaktivitet etter nye forekomster er også viktig for sysselsettingen da dette gir høy aktivitet ved basene.

Den nordnorske leverandørindustrien stod for bare 2 prosent av den nasjonale i 2024. Det er derfor viktig å jobbe videre for å øke denne i takt med at det geografiske tyngdepunktet for petroleumsproduksjonen flyttes nordover.

Eksportverdien av petroleumsproduksjonen i nord er beregnet til hele 110 milliarder kroner i 2024, tilsvarende 220.000 kroner per innbygger. Hele 87 prosent av dette kom fra leveranser av gass.

OMSETNINGSUTVIKLING FELT I NORD-NORGE, I FASTE 2024-KRONER (MILLIARDER KRONER)

Kilde: www.levertrapporten.no/KPB

27 år med petroleumsaktivitet på sokkelen utenfor Nord-Norge har bidratt til betydelige inntekter for operatørselskap og den norske staten. KPB har beregnet at disse inntektene kan ha utgjort så mye som 1.445 milliarder 2024-kroner.

Fremtidsutsikter

Leverandørindustrien ser lyst på de kommende årene. Flere nye funn, høy leteaktivitet og store investeringer i Barentshavet og Norskehavet gir grunnlag for fortsatt

vekst. Tyngdepunktet i norsk petroleumsvirksomhet flytter seg gradvis nordover, og med Johan Castberg i drift vil Nord-Norge spille en stadig større rolle i nasjonal petroleumsproduksjon og verdiskaping.

For leverandørindustrien betyr dette store muligheter, men også krevende utfordringer. Konkurransen er hard, og behovet for kompetanse, teknologiutvikling og bærekraftige løsninger vil øke.

●

●

Bedring i vente for bygg og anlegg?

Redusert boligbygging har de siste årene dominert overskriftene, og Nord-Norge har heller ikke sluppet unna. Økt rentenivå og sterk prisvekst på arbeidskraft og materialer har bidratt til fall i etterspørselen og dermed hardere konkurranse, særlig i byggenæringen. På anleggssiden har en rekke store prosjekter sørget for god aktivitet i noen år. Nå er forventningene i bygg og anlegg noe mer optimistiske enn tidligere, så hvordan ser det så ut for de ulike delene av næringen i landsdelen?

God driv på store samferdsels- og infrastrukturprosjekter

De store pågående anleggsinvesteringene har bidratt til høyt aktivitetsnivå blant anleggsentreprenørene. I Nordland pågår det en rekke prosjekter hvor aktiviteten strekker seg frem mot 2031. Listen domineres av utbyggingen av nye flyplasser i Bodø og Mo i Rana samt arbeid på Evenes flyplass for Forsvaret. E10 / rv. 85 (Hålogalandsveien) og E6 Sørfold er de største veiprojektene. Kaiprosjekter, landbasert oppdrett og utbygging av nett og transformatorer bidrar også betydelig til anleggsaktiviteten i fylket.

Pågående prosjekter i Troms strekker seg inn mot 2029. Her er det veiprojekter som dominerer listen, med E10 / rv. 85 (Hålogalandsveien) som det største. De største pågående prosjektene i Finnmark er ny kraftlinje mellom Skaidi og Hammerfest, elektrifiseringen av Hammerfest LNG og ombyggingen av E45 Kløfta.

I en rekke av anleggsprosjektene er det nordnorske entreprenører som har hovedentreprisen, og blant underentreprenørene finnes det også svært mange lokale aktører. At mye av kapasiteten går med til de store prosjektene, betyr samtidig at de mer «ordinære» anleggsarbeidene tilfaller andre lokale entreprenører. Dette er eksempelvis kommunale investeringer i vann og avløp, hvor etterslepet er betydelig. I tillegg til alle nye investeringer utgjør drift og vedlikehold av veier en stor del av aktiviteten i bransjen.

Med dagens oppdragsmengde i anleggsnæringen ligger det an til høy aktivitet de neste årene. Hvis økonomien i fylkeskommunene og kommunene bedres og Forsvaret og kraftsektoren kommer i gang med planlagte prosjekter, kan det gi ytterligere vekst fremover. Selv om det er store investeringer som planlegges av Forsvaret, kan det se ut som at det tar tid før mange av disse kommer i gang.

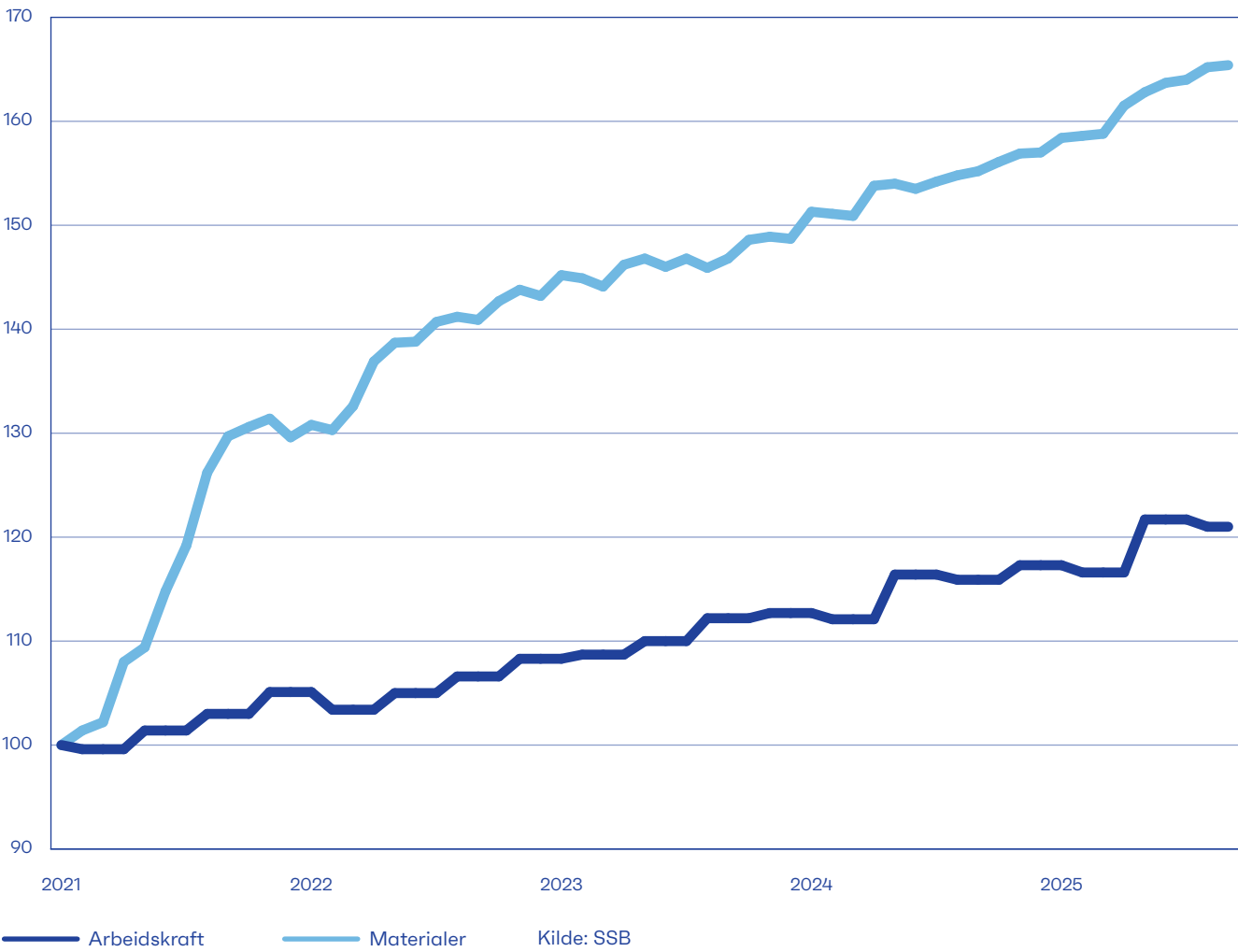
Foto: Mats Gangvik

Byggenæringen – lav boligbygging, kostnadsvekst og sterk konkurranse

For de delene av byggenæringen som har aktivitet opp mot boligbygging, er aktiviteten lav. Fullført boligareal falt betydelig i 2023 og 2024, men antall igangsettingstillatelser begynte å vise nedgang allerede i 2022. Selv om samlet igangsetting av nye boliger

økte i første halvår 2025, er nivået fortsatt svært lavt sammenlignet med tidligere. Prisveksten de siste to årene for arbeidskraft og materialer var henholdsvis 11,7 og 17,2 prosent, og kombinert med et høyt rentenivå forklarer det mye av fallet i boligbyggingen.

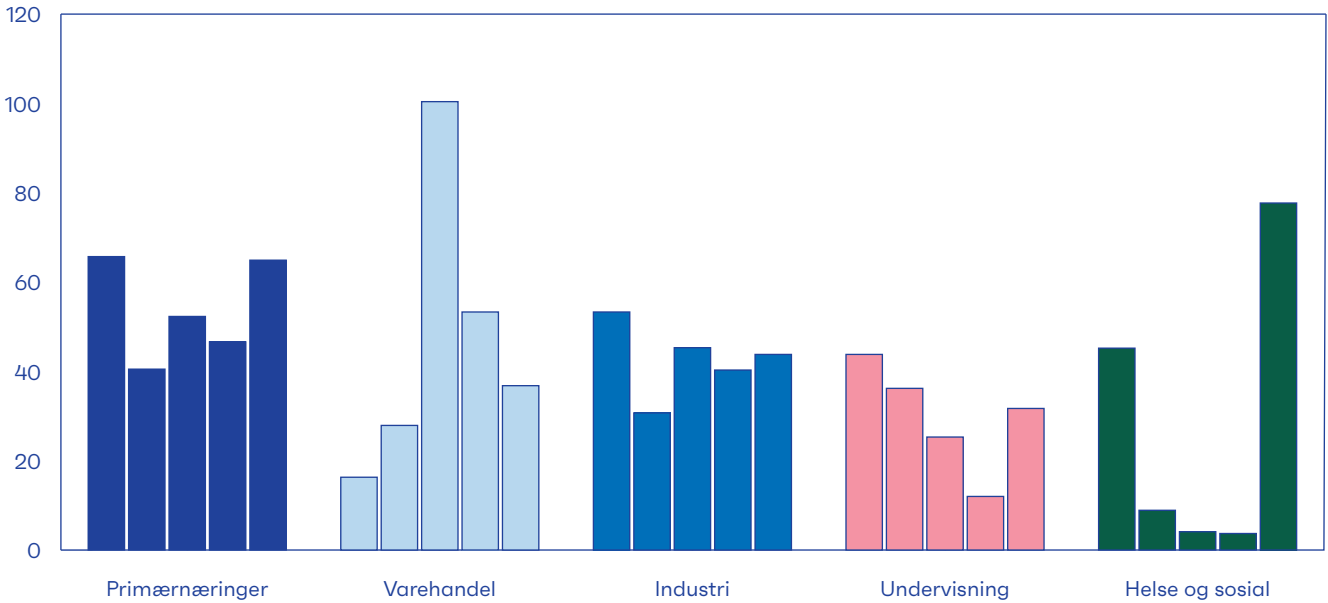
INDEKSERT UTVIKLING I BYGGEKOSTNADENE FOR BOLIGER (2021 = 100)

Primærnæringene, og først og fremst havbruk, har investert i mest næringsarealer i perioden 2020–2024, fulgt av varehandel (lagre og butikker), industri, undervisning (kommunale skoler) og helse. I sistnevnte

ble Narvik sykehus ferdigstilt i 2024. I 2024 og til rett over sommeren 2025 var det igangsatt mest areal i industri, havbruk og undervisning.

FULLFØRT BRUKSAREAL, 2020–2024 (1.000 KVADRATMETER)

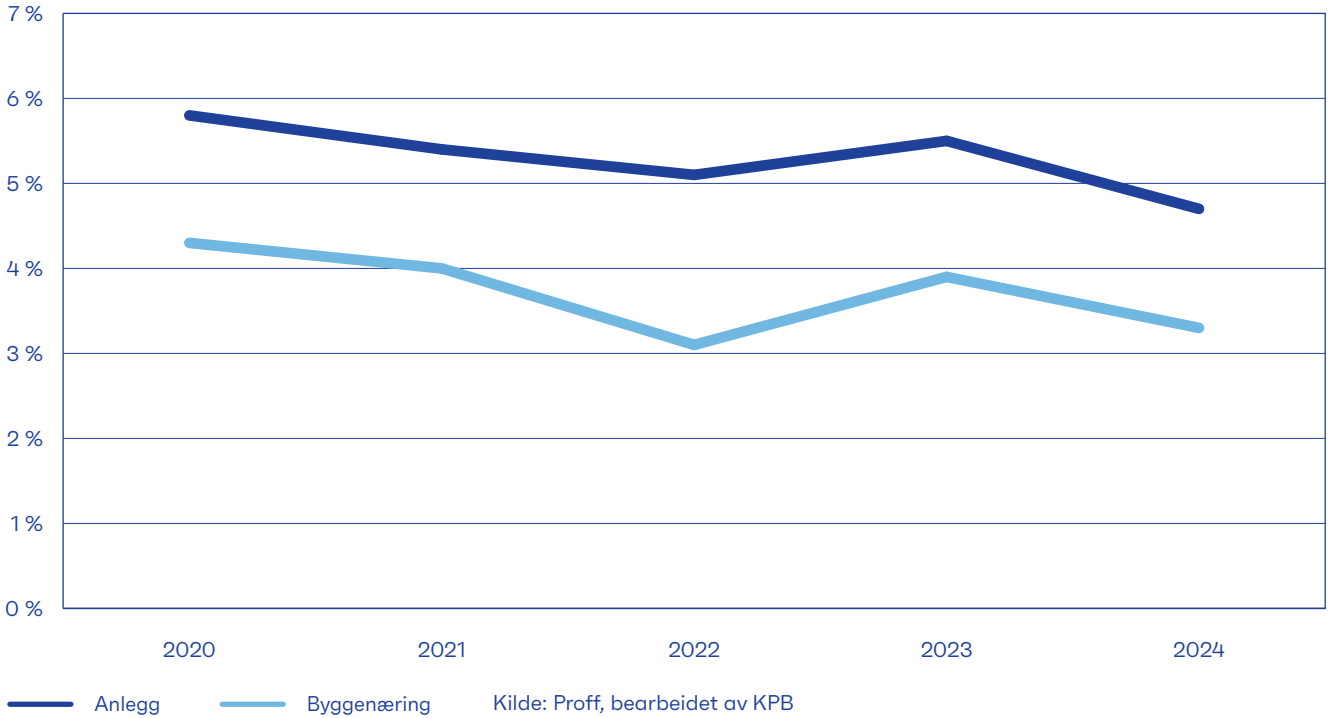

Kilde: SSB

Det har blitt færre fylkeskommunale og kommunale byggeprosjekter de siste årene, og den kraftige prisveksten på særlig byggematerialer, kombinert med stadig mer anstrengte budsjetter, har ført til gjentatte utsettelse eller kansellering av anbudskonkurranser. Rehabiliteringsmarkedet er også dels påvirket

av den kraftige prisveksten de siste årene, mens servicemarkedet er mer stabilt. De store planlagte forsvarsinvesteringene i bygg har kommet i gang, og med planene som foreligger, kan det gi positive utslag for byggenæringen.

LØNNSOMHET MÅLT VED DRIFTSMARGIN

Lønnsomheten er svekket, særlig fra 2023 til 2024, men anleggsentreprenørene har noe bedre margin enn byggentreprenørene. Blant hovedentreprenørene hadde flere underskudd i 2024, men også øvrige byggentreprenører hadde i sum svekkede marginer. Forklaringene kan være mange, men konkurranse-situasjonen tiltok gjennom fjoråret, og i visse tilfeller ser det ut til at lave anbudspriser ble akseptert for å sikre arbeid for å holde på ansatte.

Ut fra signalene i årets investeringsteller synes det likevel som det kan være grunn til en viss optimisme for byggeaktiviteten. Investeringene i statlige helsebygg, videregående skoler og bygg for Forsvaret vil sannsynligvis bidra til vekst i aktiviteten i årene som

kommer. Det ventes fortsatt investeringer i havbruk, og da særlig i landbaserte anlegg, og det er flere planer om å bygge datasentre og hydrogenproduksjon.

Hvis rentene settes ytterligere ned, prisveksten avtar og husholdningsøkonomien styrkes, kan det gi grunnlag for at boligbyggingen tiltar igjen. Samtidig er de pågående boligprosjektene i stor grad konsentrert i Tromsø og Bodø, og den demografiske utviklingen taler kanskje for at fremtidens boligbehov ser annerledes ut enn i dag.

Foto: Mats Gangvik

Fremtidens boligbehov

Hvordan vil boligbehovet utvikle seg i årene fremover – og stemmer det med boligmassen vi har i dag? Hvor mange nye boliger trenger vi egentlig? Nord-Norge står i likhet med resten av landet foran et skifte hvor befolknings-sammensetningen endres raskt, og boligmarkedet må tilpasses nye behov.

BOLIGMODELLEN

Panda analyse og fylkeskommunene har utviklet et prognoseverktøy for å analysere fremtidig etterspørsel etter ulike boligtyper i kommunene og hvordan etterspørselen sammenfaller med de boligene som finnes i dag. Den nye boligmodellen tar utgangspunkt i SSBs befolkningsprognoser og oversetter disse til forventet boligbehov, basert på såkalte husholdningsfrekvenser og preferanseprofiler. Modellen skiller mellom ulike typer kommuner – storby, mellomstore og spredtbygde – og justerer etter aldersstruktur og sentralitet.

Et viktig poeng er at forskjellige typer husholdninger etterspør ulike boliger. Modellen kan peke på hvor det kan oppstå ubalanse mellom

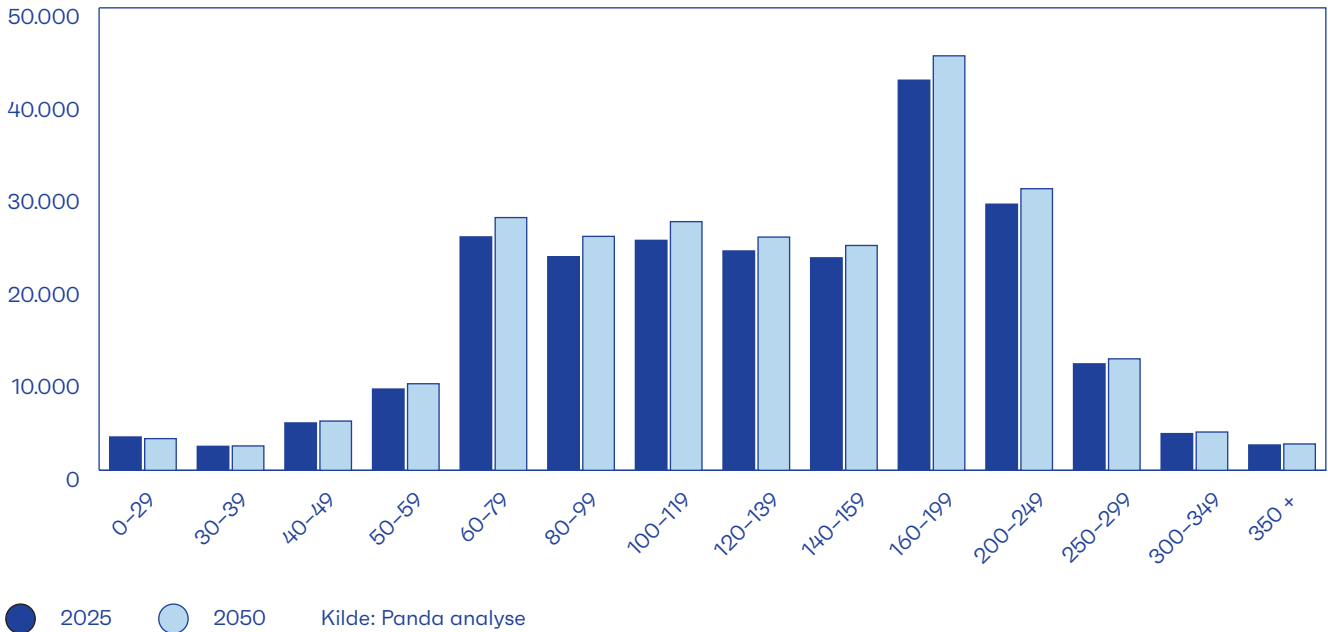
dagens boligmasse og fremtidig etterspørsel, men det understrekes at den ikke tar hensyn til boligpriser, standard eller kommunespesifikke særegenheter. Den gir derfor ikke fasitsvar, men bør ses som et kunnskapsgrunnlag som kan suppleres med annen statistikk og lokale vurderinger.

Figurene i denne saken viser netto vekst i antall boliger, det vil si at byggeaktiviteten vil være større enn tallene viser, da det også vil være boliger som rives eller tas ut av boligmassen. Samtidig vil det være betydelig behov for rehabilitering av eksisterende boliger. Av boligene man kjenner alderen på, er over halvparten bygget før 1980.

Prognosemodellen tilsier at boligmassen i Nord-Norge vil øke fra dagens nivå på 229.000 boliger til 244.000 boliger i 2050. En økning på 15.000 boliger. Det høres kanskje ikke så mye ut, men i samme periode er det ifølge prognosene til SSB ikke ventet at befolkningen skal øke med mer enn 2.500 innbyggere.

Prognosene peker på behov for flere mellomstore boliger – boliger som er egnet for eldre som ønsker å flytte ut av eneboligen, men samtidig ikke vil bo for trangt. Tall for dagens boligmasse viser at rundt 60 prosent av boligene i landsdelen er eneboliger. Særlig i distriktene er det høyt innslag av eneboliger.

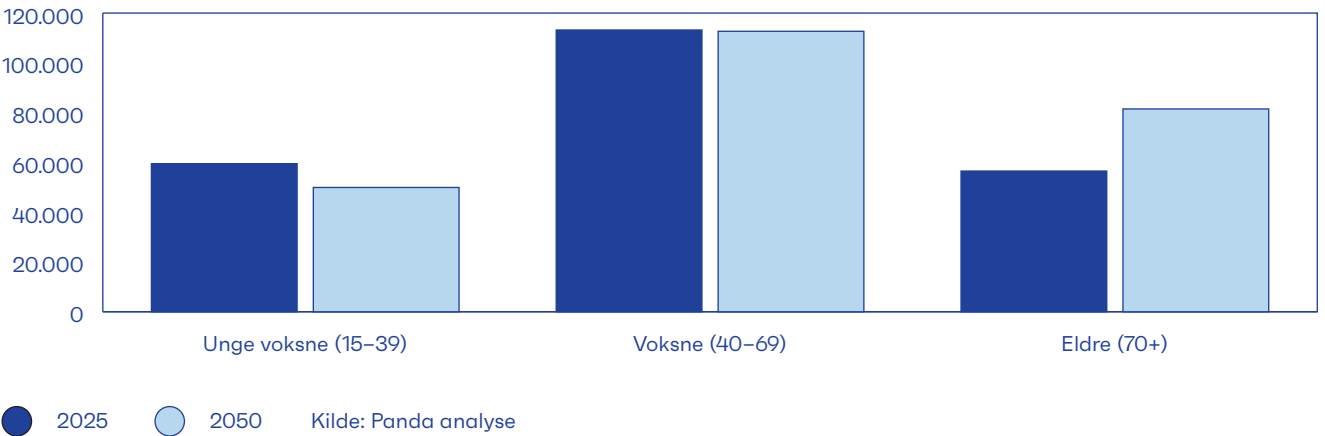
BOLIGETTERSPOERSEL ETTER BOLIGSTORRELSE (KVADRATMETER)

Aldersgruppen 70 år og eldre vil stå for en stadig større andel av boligetterspørselen. I Nord-Norge vil denne aldersgruppen stå for en tredjedel av etterspørselen i 2050, mot en fjerdedel i dag. Unge

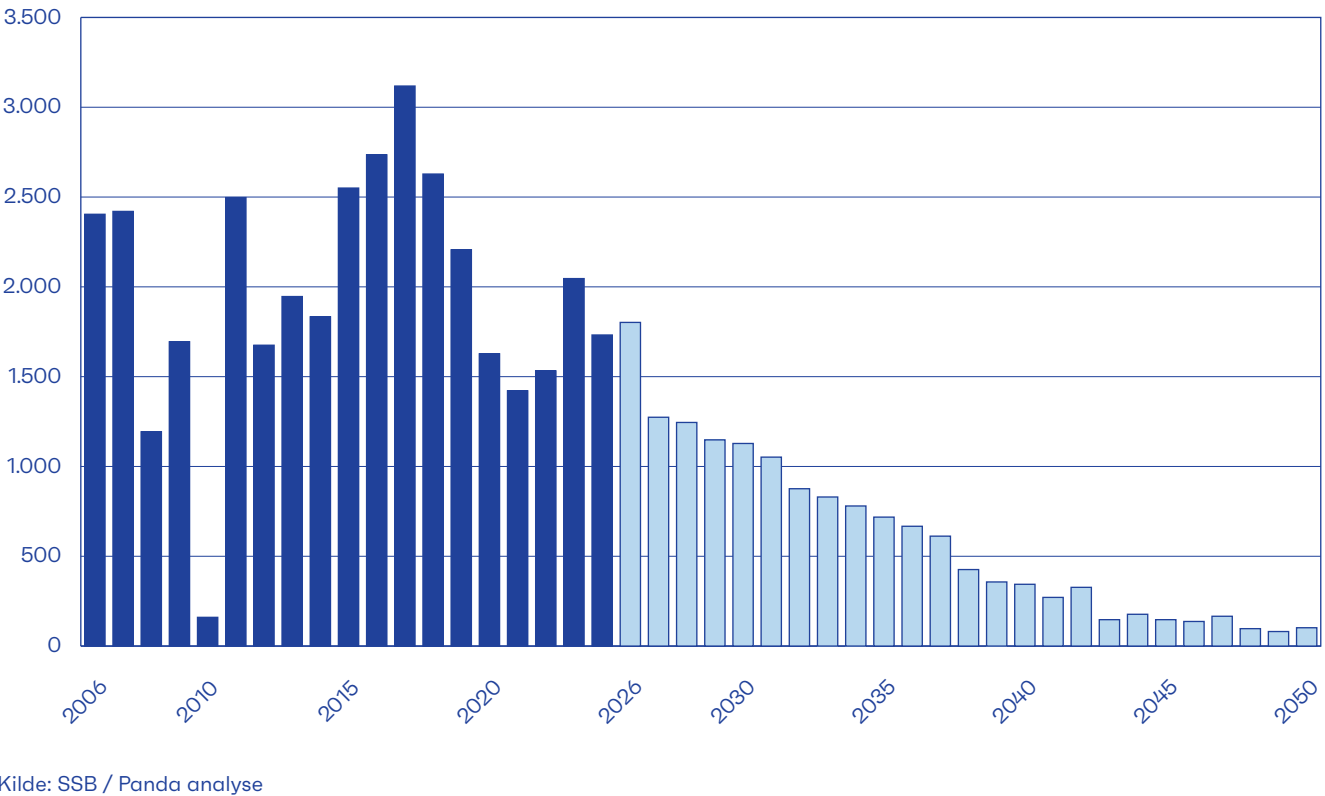
voksne ser ofte etter mindre leiligheter som står i forhold til hva de har mulighet til å låne, mens eldre gjerne ønsker større boliger med god tilgjengelighet og nærhet til viktige tjenester.

BOLIGETTERSPOERSEL ETTER ALDERSGRUPPE (ENHETER)

Boligbyggingen har svingt i takt med konjunkturer og husholdningsøkonomi, hvor blant annet rentenivå har hatt sterk påvirkning. Trenden de siste årene har vært fallende boligbygging.

HISTORISK VEKST I BOLIGMASSEN OG PROGNOSE (ENHETER)

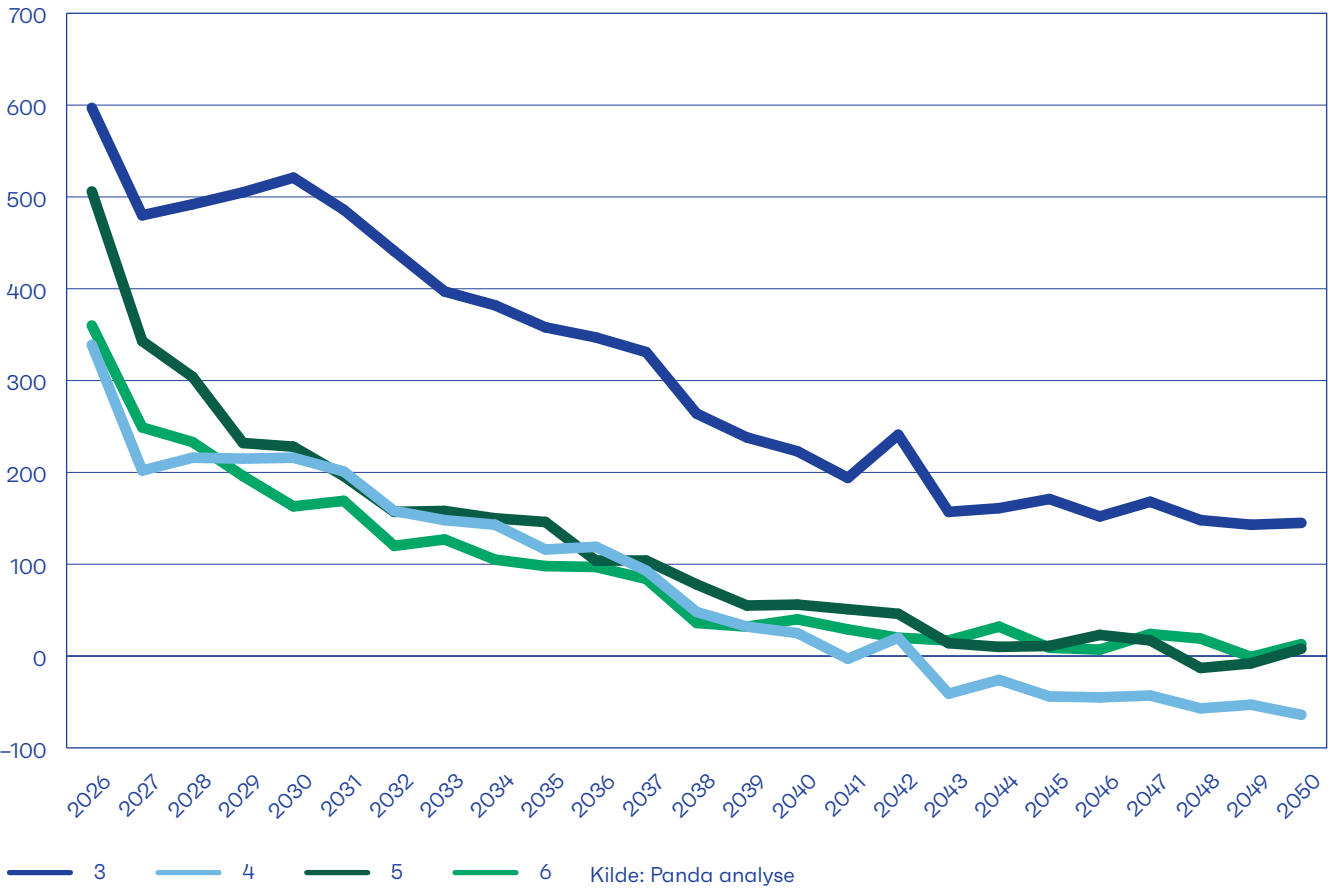
De som tenker at nedgangen man har opplevd i boligbyggingen, er midlertidig, vil nok bli skuffet dersom prognosene stemmer. Frem til 2050 vil veksten i boligmassen avta gradvis hvert år, før den stabiliserer seg på et svært lavt nivå. De historiske tallene for utviklingen i boligmassen viser at veksten i snitt lå på i underkant av 2.000 per år, mens snittet for prognoseperioden frem til 2050 er 600. Den svake veksten i 2010 kan knyttes til lav byggeaktivitet i årene

før som følge av finanskrisen, som ga usikkerhet i bolig- og arbeidsmarkedet.

Tabellen viser endring i boligmasse fra 2025 til 2050 for de største kommunene målt i folketall i Nord-Norge og for landsdelen som helhet. De tre største kommunene vil stå for 60 prosent av veksten i nye boliger. Tabellen viser at det er særlig for mellomstore boliger at veksten vil komme.

	0–79 m²	80–159 m²	160+ m²
Alta	216	567	543
Bodø	495	1.358	973
Tromsø	831	2.312	1.773
Nord-Norge	2.713	7.072	5.126

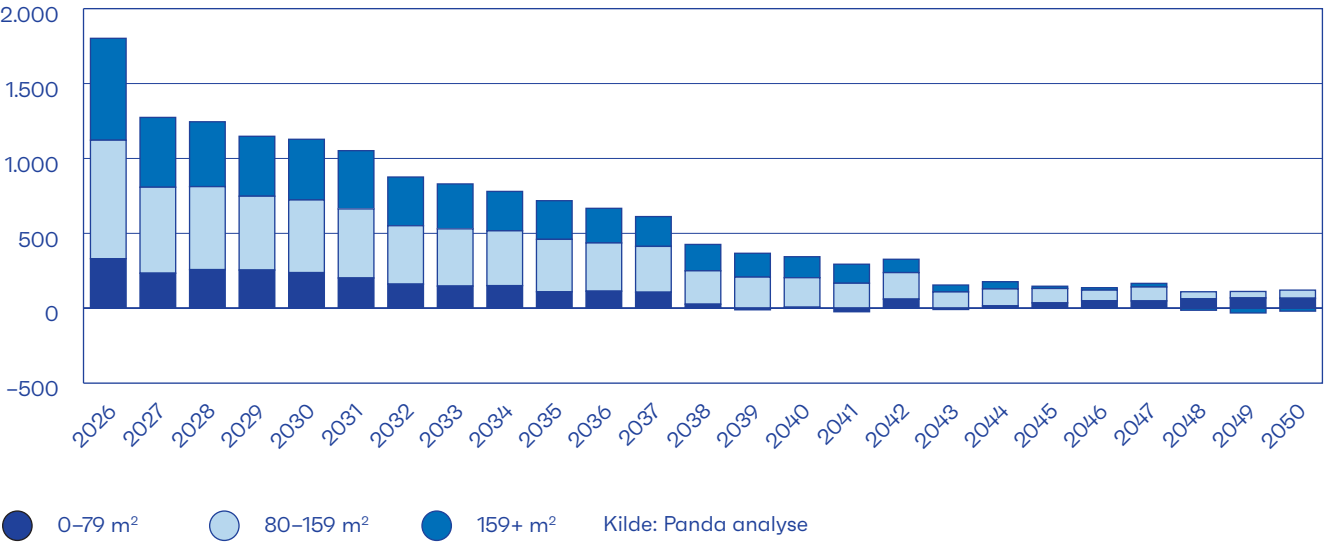
BEHOV FOR NYE BOLIGER ETTER SENTRALITET (ENHETER)

Mesteparten av etterspørselen etter nye boliger vil komme i Bodø og Tromsø, som er de eneste kommunene i Nord-Norge på sentralitet 3. Trenden er imidlertid den samme som for de øvrige sentralitetsklassene, med fallende etterspørsel. Selv om demografiske fremskrivninger tilsier at behovet for nye boliger blir redusert, vil det likevel fortsatt

bygges nye boliger. Det henger blant annet sammen med skifte i boligpreferanser, behov for tilpasning til moderne standarder og rivning eller omgjøring av eksisterende boliger. I tillegg vil det være et vedvarende behov for oppgradering og modernisering av den eksisterende boligmassen.

NYBOLIGBEHOV I NORD-NORGE FREM MOT 2050 (ENHETER)

Etterspørselen vil falle for alle boligstørrelser. Det vil være størst etterspørsel etter de mellomstore boligene i perioden, men også denne er raskt fallende.

Fremskrivninger viser at det vil bo færre personer i hver husholdning, og at andelen eldre vil øke. Samtidig ventes det at befolkningsutviklingen i landsdelen kommer til ha en svært svak vekst. Dette får konsekvenser for boligetterspørselen, og dermed for boligbyggingen.

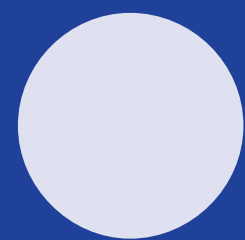
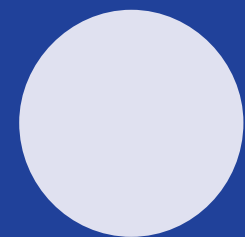
Dagens boligstruktur er i stor grad preget av eneboliger og spredt bosetting, noe som ikke nødvendigvis samsvarer med fremtidens behov.

Strategisk boligutvikling – med tilpassede leiligheter i sentrumsområder – kan redusere behovet for pleie- og omsorgstjenester betydelig. I tillegg til økonomiske

besparelser bidrar slike grep til bedre folkehelse, mindre ensomhet og mer bærekraftige lokalsamfunn.

Men det handler om mer enn å bygge boliger; det handler om å bygge liv. «5-minutters tettsteder», hvor butikker, apotek, legekontor og møteplasser er innen gangavstand, kan gjøre det mulig for eldre å bo lenger hjemme – på en god måte. I tillegg til nybygg må det jobbes med boligmobilitet. Hvordan får vi eldre til å flytte ut av store eneboliger og til mer egnede leiligheter – og samtidig frigjøre boliger for barnefamilier?

Skal vi møte fremtidens behov, må vi både bygge annerledes og planlegge smartere.

Saksbehandlingstid i offentlig sektor

De seneste årene har spørsmål om saksbehandlingstid i offentlig sektor fått økende oppmerksomhet. Lange prosesser, særlig i plan- og byggesaker, skaper utfordringer både for næringsliv og privatpersoner.

Mange har uttrykt bekymring over at treg saksbehandling hemmer boligutviklingen. En slik utvikling kan få ringvirkninger for flere prosjekter ettersom tilgangen på bolig er en nøkkelfaktor for by- og regionsutvikling.

Er det grunnlag for å si at saksbehandlingstiden har økt i Nord-Norge?

DE ULIKE FRISTENE

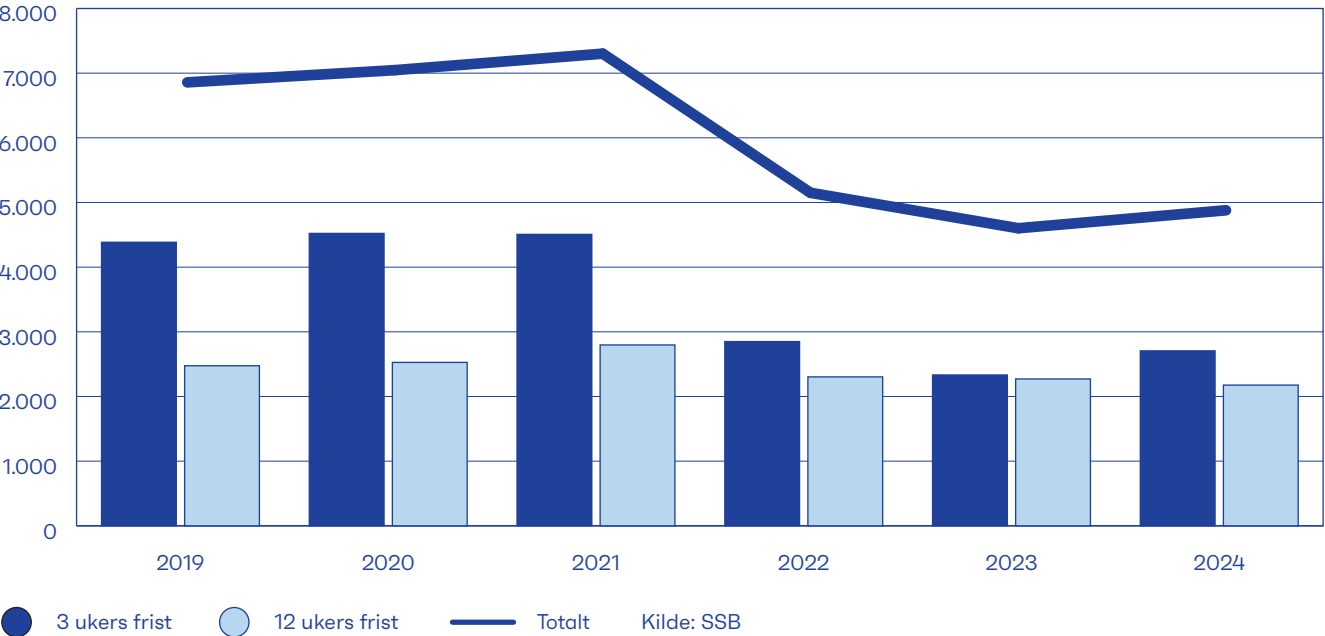
Når kommunen skal vurdere en plan- og byggesøknad, har de to ulike frister å forholde seg til, avhengig av omfanget av søknaden. I en plan- og byggesak med 3 ukers frist må søknaden være komplett, tiltaket må være i samsvar med bygg- og bygningslovgivningen og gjeldende planer, det må ikke foreligge nabomerknader, og det må ikke kreves tillatelse, samtykke eller uttalelse fra annen myndighet.

I mer omfattende plan- og byggesøknader skal kommunen komme med avgjørelser innen 12 uker. En overskridelse av denne fristen vil medføre at tiltakshaver skal tilbakebetale 25 prosent av byggesaksgebyret for hver påbegynt uke fristen overskrives.

Antall byggesøknader i Nord-Norge avtar

Tall fra SSB viser at det har vært en nedgang i antall behandlede byggesøknader med 3 ukers frist, fra i underkant av 4.400 søknader i 2019 til omtrent 2.700 søknader i 2024. I perioden 2019–2021 behandlet kommunene et stabilt antall byggesøknader, mens det var en tydelig nedgang i 2022. Antallet byggesøknader med 3 ukers frist ble nesten halvert fra 2019 til 2024.

ANTALL BYGGESØKNADER I NORD-NORGE

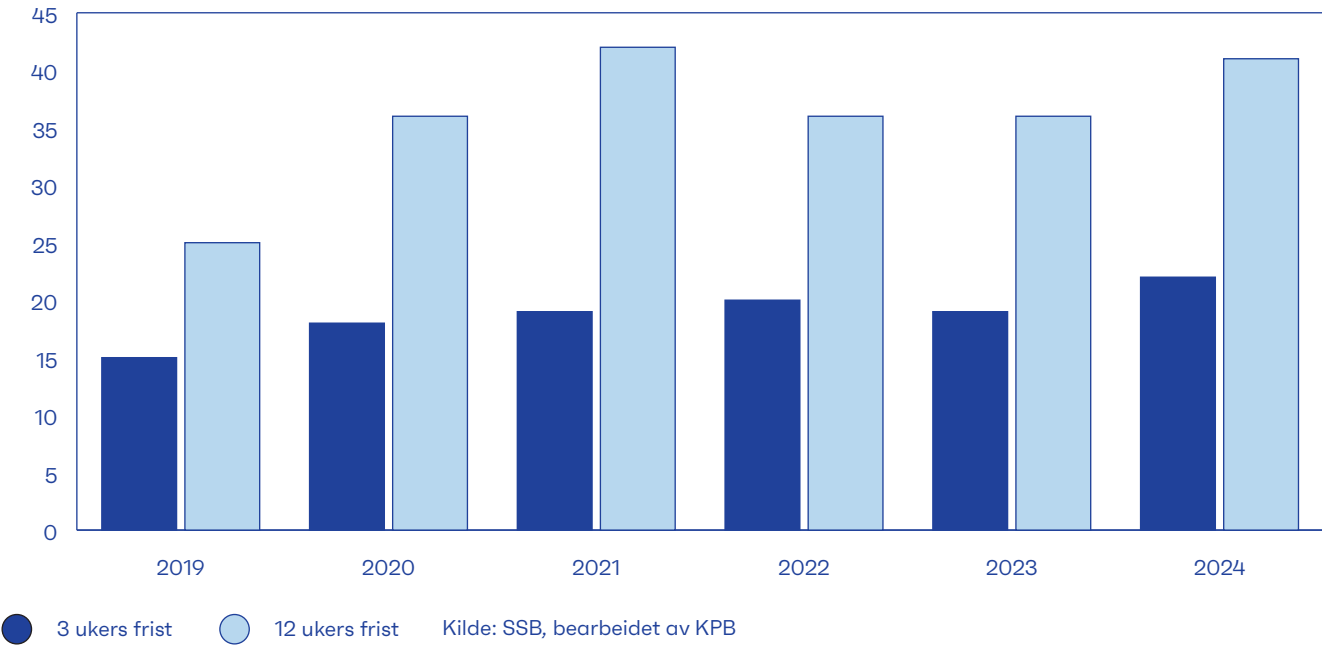
I perioden 2019–2024 har det også vært en nedgang i behandlede byggesøknader med 12 ukers frist i Nord-Norge, fra i underkant av 2.500 søknader i 2019 til i underkant av 2.200 søknader i 2024.

gjennomsnittlige saksbehandlingstiden i dager. Utviklingen i perioden indikerer at saksbehandlingstiden til kommunene fra mottak til beslutning økte fra 15 dager i 2019 til 22 dager i 2024 – en vekst på 46 prosent.

Saksbehandlingstiden øker

Parallelt med nedgangen i behandlede søknader med 3 ukers frist i perioden 2019–2024 økte den

GJENNOMSNIITTLIG SAKSBEHANDLINGSTID I NORD-NORGE (DAGER, VEID SNITT)

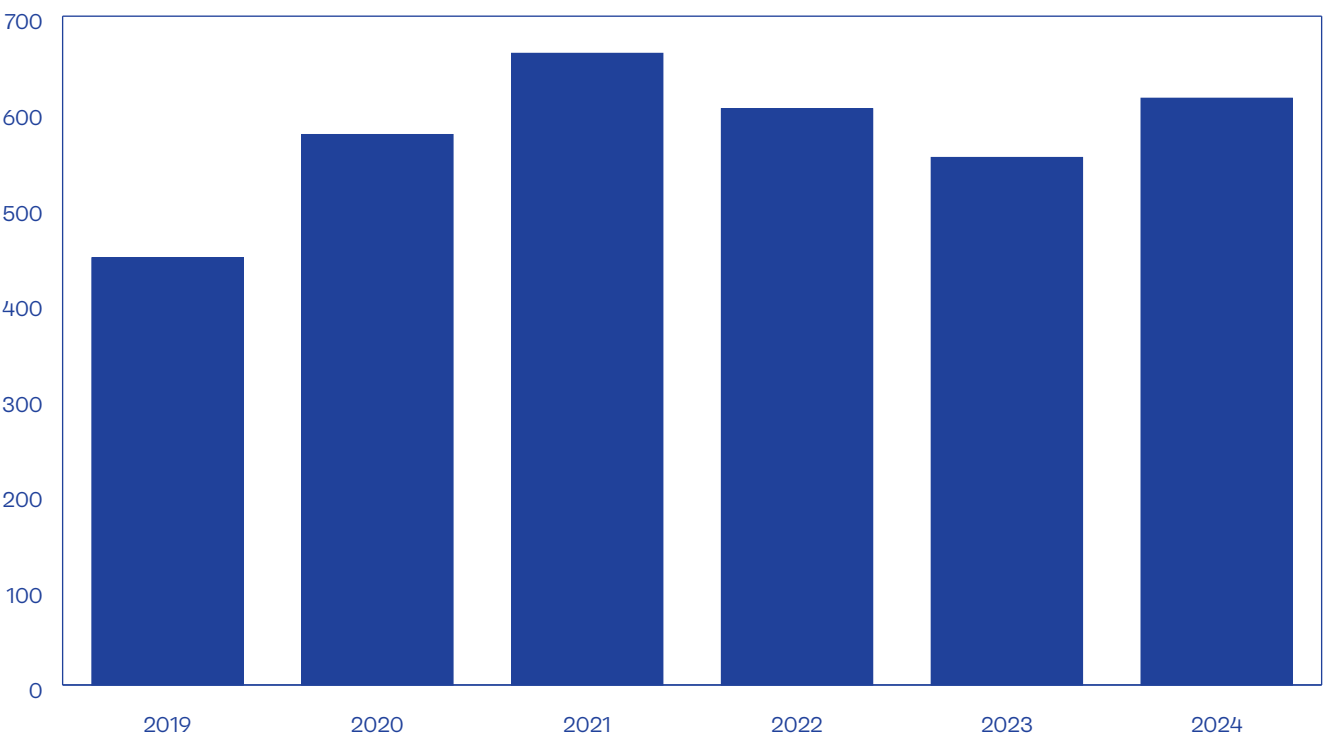
I samme periode har den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for behandlede byggesøknader med 12 ukers frist økt, fra 25 dager i 2019 til 41 dager i 2024. Kommunene brukte dermed over 64 prosent lengre

tid på plan- og byggesøknader i 2024 enn de gjorde i 2019. Selv om saksbehandlingstiden øker, er snittet fortsatt langt under fristen på 84 dager (12 uker).

OM BEREGNING AV VEID GJENNOMSNIIT

For å kalkulere veid gjennomsnitt multipliseres antall behandlede søknader med den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for kommunen. Totaltiden for de rapporterte kommunene summeres og deles deretter på antall behandlede søknader fra de samme kommunene.

ANTALL SØKNADER I NORD-NORGE MED SAKSBEHANDLINGSTID OVER LOVPÅLAGT TID

Kilde: SSB

Når saksbehandlingstiden øker, blir det også flere søknader som ikke blir behandlet innen fristen. I 2019 var det 447 byggesøknader som ikke ble behandlet innen fristen; i 2024 har antallet økt til 614.

Samlet sett reflekterer resultatene fra Nord-Norge i perioden 2019–2024 en utvikling der antallet behandlede byggesøknader reduseres samtidig som saksbehandlingstiden øker. Det betyr at saksbehandlerne i gjennomsnitt bruker lengre tid per sak.

Det er verdt å påpeke at det er variasjon mellom kommunene. I de mest befolkningsrike kommunene i landsdelen (Tromsø, Bodø og Alta) viser statistikken en sammenheng mellom nedgang i antall byggesøknader og en reduksjon i den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden. I enkelte av de mindre kommunene har det derimot vært perioder med svært høy saksbehandlingstid, noe som bidrar til å trekke opp snittet for hele Nord-Norge. Mens mange kommuner overholder fristene på 3 og 12 uker, er det fortsatt flere som har lengre behandlingstid.

Regjeringen vil gjøre plan- og byggesaksprosesser raskere for å legge til rette for bygging av 130.000 nye boliger innen 2030. En arbeidsgruppe har lagt frem forslag, og regjeringen følger nå opp flere tiltak, blant annet om frister i planprosesser, forenkling av gamle reguleringsplaner, mer digitalisering og bedre håndtering av innsigelser, for å redusere saksbehandlingstid og gjøre prosessene mer effektive.

Hvorfor klarer ikke kommunene å overholde fristene?

En mulig forklaring på den økte saksbehandlingstiden i Nord-Norge kan være at dispensasjonssøknader utgjør en større del av byggesøknadene enn tidligere. Når søknadene kommer i konflikt med kommunale eller nasjonale bestemmelser, må de i enkelte tilfeller behandles som dispensasjonssøknader.

Det har vært en vekst i mottatte dispensasjonssøknader fra 1.611 i 2019 til 1.853 i 2024. 437 av de mottatte søknadene i 2019 var mangelfulle, og det ble da bedt om tilleggsinformasjon. I 2024 var tilsvarende tall 819. Mangelfulle søknader går naturligvis ut over saksbehandlingstiden. I 2019 var det 80 søknader som gikk ut over lovpålagt saksbehandlingstid, i 2024 var antallet tredoblet til 248.

Klageprosesser tar også mye tid i kommunal saksbehandling. Selv om antallet klagesaker som behandles, er noenlunde stabilt i perioden, ser man at tiden som hver sak tar, øker. Andre mulige forklaringer kan være relatert til at det er liten kapasitet eller kompetanse på ulike fagfelt hos saksbehandlerne.

KBNN har hatt en egen podkast som omhandler boligbygging i landsdelen og saksbehandlingstid i kommunene.

Foto: Karoline O. A. Pettersen

Veiskille for reiselivs- næringen?

De siste årene har det vært betydelig vekst i reiselivet, men også økt belastning på infrastruktur og natur.

Vekst i reiselivet, men store regionale forskjeller

Tallet på overnattinger i Nord-Norge fortsetter å øke, og det var en samlet vekst på nærmere 15 prosent fra 2023 til 2024. Av reiselivsregionene var veksten størst for Bodø med 34 prosent, tett etterfulgt av Vesterålen/Narvik med 23 prosent og Tromsø med 18 prosent. Antall utenlandske overnattinger økte i samtlige reiselivsregioner. Veksten fortsatte også inn i 2025 med nærmere 7 prosent økning de syv første månedene målt mot året før.

SSB DELER NORD-NORGE INN I TI REISELIVSREGIONER:

- **Bodø**
 - **Vesterålen/Narvik**
Narvik, Lødingen, Evenes, Hadsel, Bø, Øksnes, Sortland og Andøy
 - **Helgeland**
Bindal, Sømna, Brønnøy, Vega, Vevelstad, Herøy, Alstahaug, Leirfjord, Vefsn, Grane, Hattfjelldal, Dønna, Nesna, Hemnes, Rana, Lurøy, Træna og Rødøy
 - **Salten-regionen**
Meløy, Gildeskål, Beiarn, Saltdal, Fauske, Sørfold, Steigen og Hamarøy
 - **Lofoten**
Røst, Værøy, Flakstad, Vestvågøy, Vågan og Moskenes
- **Tromsø**
 - **Sør-Troms/Senja-regionen**
Harstad, Kvæfjord, Tjeldsund, Ibestad, Gratangen, Lavangen, Bardu, Salangen, Målselv, Sørreisa, Dyrøy og Senja
 - **Nord-Troms-regionen**
Balsfjord, Karlsøy, Lyngen, Storfjord, Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa og Kvænangen
 - **Vest-Finnmark / Indre Finnmark**
Alta, Hammerfest, Kautokeino, Loppa, Hasvik, Måsøy, Nordkapp, Porsanger og Karasjok
 - **Øst-Finnmark**
Vardø, Vadsø, Lebesby, Gamvik, Berlevåg, Tana, Nesseby, Båtsfjord og Sør-Varanger

Foto: Marthe Nyvoll

Den sterke veksten i overnattinger i Bodø henger sammen med både yrkesreiser og økt turisme. Gjennomføringen av Europeisk kulturhovedstad i 2024 bidro også til vekst i tilreisende fra Norge og utlandet.

I Vesterålen/Narvik har både økt cruise- og opplevelsesturisme og satsing på helårige produkter som nordlys- og vinteraktiviteter drevet veksten i reiselivet. Regionen har lyktes med å posisjonere seg som et alternativ til de mer etablerte destinasjonene Lofoten og Tromsø og trekker derfor til seg nye segmenter av reisende.

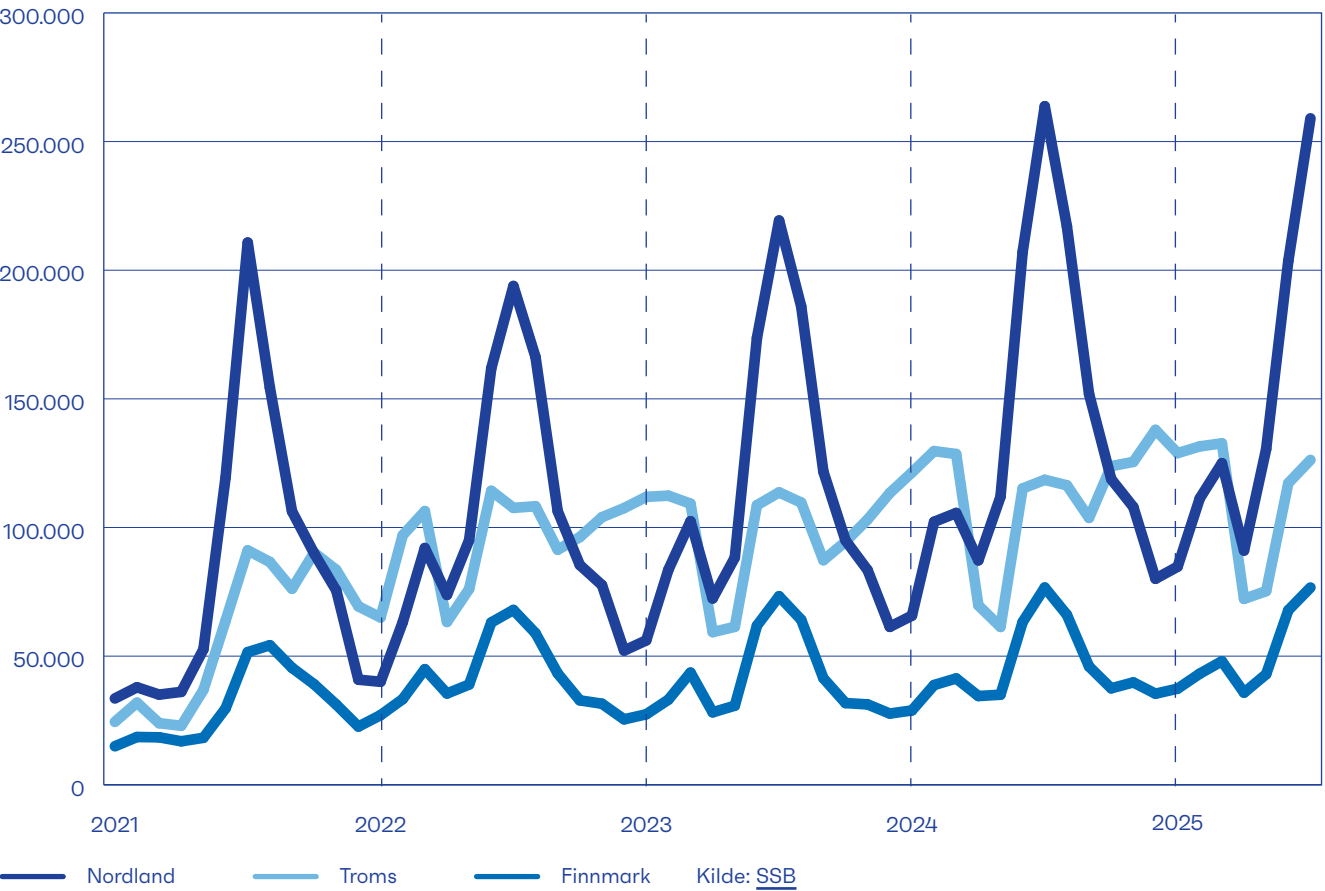
Helgeland var den eneste regionen med nedgang i antall overnattinger i 2024. Reduksjonen kan tilskrives færre yrkesreisende som følge av redusert anleggsaktivitet i Rana knyttet til Freyr.

OM TALLENE

Overnattinger gjelder både for hotell, campingplasser og lignende. Statistikken omfatter formålene kurs/konferanse, yrke og ferie/fritid.

Utviklingen i hotellovernattinger i landsdelen har variert de siste fem årene. Nordland hadde de største sesongvariasjonene der sommermånedene trakk mange flere gjester enn resten av året. Troms hadde i samme periode mer aktivitet i vintermånedene. Finnmark hadde færrest hotellovernattinger, men med en mer stabil utvikling uten de ekstreme sesongvariasjonene.

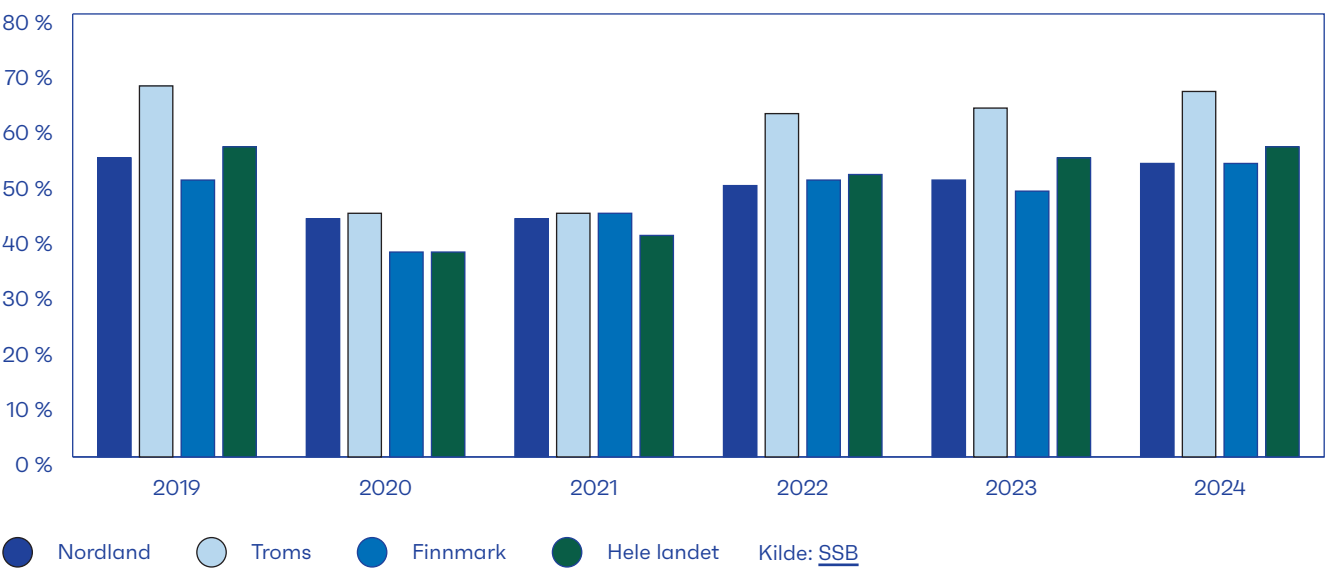
UTVIKLINGEN I ANTALL HOTELLOVERNATTINGER I NORD-NORGE (2021 – AUGUST 2025)

Selv om Nordland samlet hadde flest hotellovernattinger, innebærer sesongvingningene at hotellene i perioder også har hatt betydelig ledig kapasitet i skuldersesongene. Troms skilte seg ut med høy kapasitetsutnyttelse av rom og hadde gjennomgående høyere belegg enn både Nordland og Finnmark – og lå også over landssnittet. Samtidig hadde Troms de høyeste romprisene i hele landet i 2024, med et snitt

på rundt 1.600 kroner per natt. Til sammenligning lå Nordland og Finnmark på nærmere 1.200 kroner per natt. Dette har en tydelig sammenheng med den høye kapasitetsutnyttelsen; færre tilgjengelige rom gjør at prisene presses ytterligere. I juli 2025 var det var det nærmere 25.800 hotellsenger i de nordligste fylkene, disse var fordelt på i overkant av 12.500 hotellrom.

KAPASITETSUTNYTTING AV ROM

TURISTSKATT FOR ALLE?

Regjeringen la tidligere i år frem et forslag som åpner for at kommunene selv kan innføre turistskatt. Det opprinnelige forslaget omfattet en avgift på 3 prosent på alle overnattingsgjester – både på hotell, camping og Airbnb.

Etter behandling i Stortinget ble dette endret til en avgift på cruiseturister, med oppstart i Nord-Norge. Det har skapt store reaksjoner hos de største reiselivsregionene, som mener at en slik cruiseavgift ikke i tilstrekkelig grad vil bidra til å løse de store utfordringene knyttet til infrastruktur og tilrettelegging for forsvarlig bruk av naturen. I Lofoten, der bobilturismen er hovedårsaken til konflikt, omfattes ikke denne gruppen i det hele tatt. Mange ønsker derfor en mer helhetlig løsning der alle deler av reiselivet bidrar.

Nye strategier og behov for planlegging

Skal Norge utvikle et bærekraftig reiseliv, må strategiene som utarbeides, favne langt bredere enn markedsføring og tilrettelegging for turister. Det er behov for reiselivsstrategier som ivaretar både infrastruktur, boligmarked og lokalsamfunn. Flere kommuner skal derfor revidere sine strategier, blant annet [Bodø](#) og [Tromsø](#).

Kritikken mot økt turisme viser hvor viktig det er å se reiselivet i sammenheng med samfunnsutviklingen. Samtidig peker mange på risikoen ved fortsatt vekst, både når det gjelder naturbelastning, trafikk-sikkerhet og press på lokale tjenester som allerede opplever utfordringer.

Et eksempel er den enorme veksten i korttidsutleie gjennom plattformer som Airbnb. Erfaringer fra hele verden viser hvordan dette kan destabilisere

boligmarkedene, og Tromsø står i en særskilt utfordring som både turist- og studentby. For mange studenter er det allerede krevende å finne stabile leieforhold, og når vanlige leiligheter konverteres til korttidsutleie, presses prisene opp, og boforholdene blir mer uforutsigbare.

De sosiale konsekvensene blir dermed tydeligere. De som eier boliger, kan tjene gode penger, mens de med minst ressurser blir hardt rammet av et stadig trangere leiemarked. Utenfor høysesong står flere av disse boligene tomme.

Det er spennende, men krevende tider for reiselivsnæringen i Nord-Norge. På den ene siden gir veksten store muligheter for verdiskaping, arbeidsplasser og økt internasjonal synlighet. På den andre siden forsterkes presset på natur, infrastruktur, boligmarked og lokalsamfunn.

Fremtidige reiselivsstrategier må ha en helhetlig tilnærming der boligpolitikk, transport, klima og samfunnsutvikling ses i sammenheng med turisme. Skal Nord-Norge lykkes, må regionen satse på et reiseliv som skaper langsiktige ringvirkninger, ikke bare for næringen selv, men også for lokalsamfunnene som tar imot gjestene.

Valget står nå mellom å la veksten styre utviklingen eller å ta styring og sette tydelige rammer for et bærekraftig reiseliv.

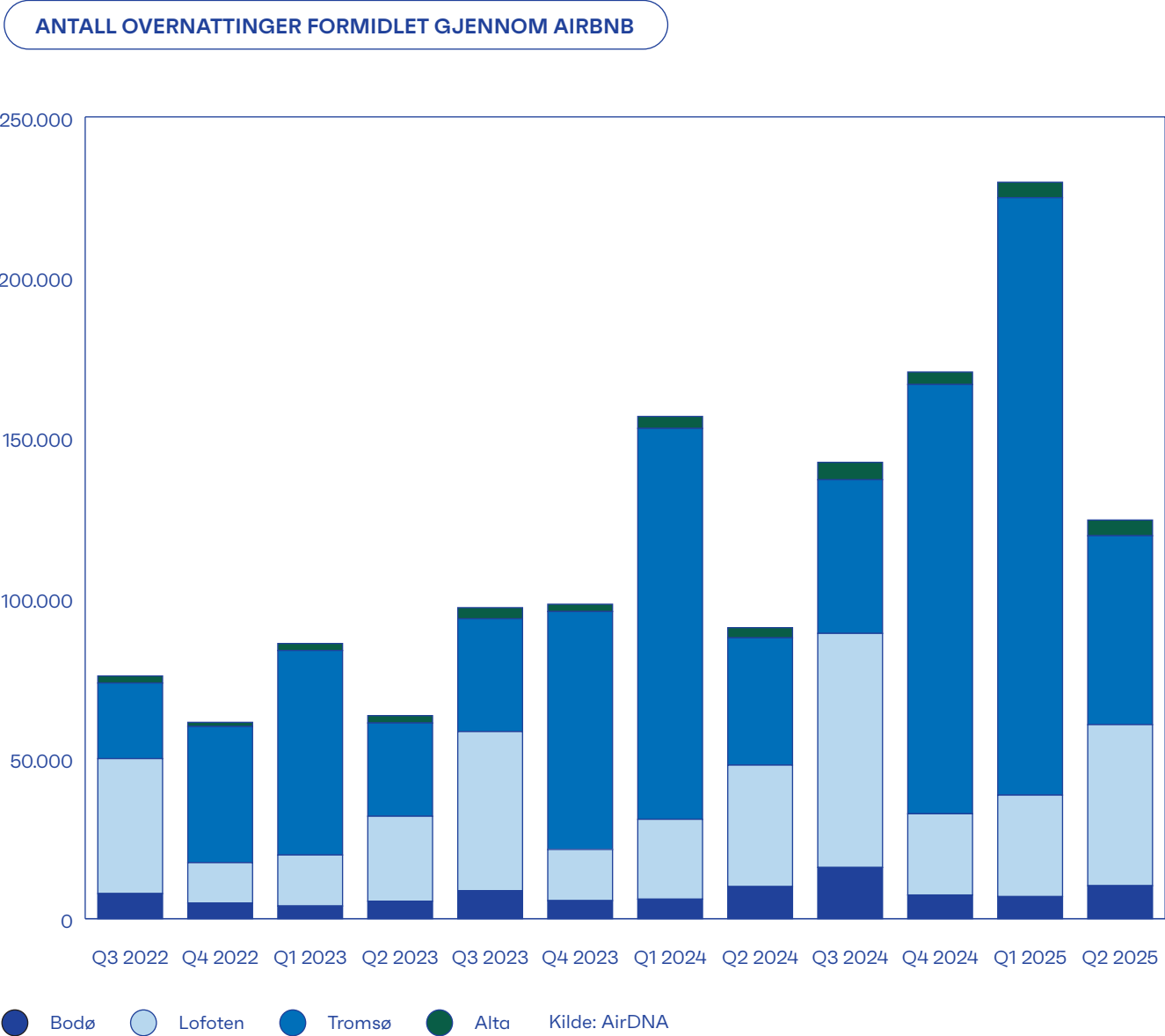

●
●

Privat utleie gir milliard- inntekter

De siste årene har delingsøkonomien gjort sitt inntog, og i Nord-Norge er det få eksempler som illustrerer dette bedre enn den eksplosive veksten i Airbnb. Særlig i Tromsø har plattformen gitt betydelige inntekter til private husholdninger. Med økende internasjonal turisme har etterspørselen etter overnatting skutt i været, og det er særlig private aktører som har høstet gevinstene.

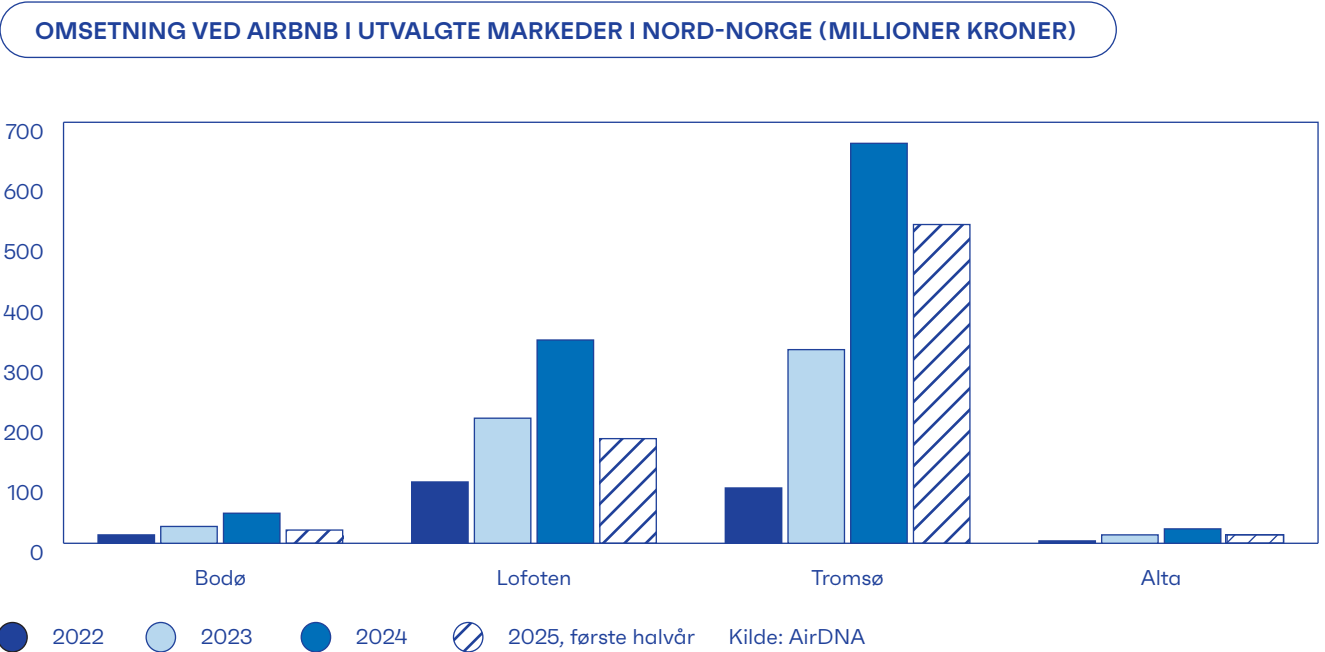

Mens tradisjonelle hoteller har opplevd kapasitetsutfordringer i høysesongene, har Airbnb åpnet for en svært lønnsom utnyttelse av private boliger, hybler og fritidsleiligheter. Figuren viser den formidable veksten i antall rom som har vært formidlet de siste tre årene i de tre mest folkerike kommunene i landsdelen og i Lofoten som helhet. Den får også frem de store sesongsvingningene i de ulike markedene. I Lofoten er det sommermånedene som trekker flest turister, mens det i Tromsø er vintermånedene. I Bodø og Alta er det langt mer beskjedne tall sammenlignet med de to andre markedene.

I januar 2025 var det hele 3.382 unike enheter som var booket i Tromsø – dette er det høyeste antallet som har vært registrert. Ved inngangen til sommeren var det 1.559 ulike enheter som var booket i Lofoten. Det sier noe om hvor mange som nå tilbyr overnatting via Airbnb.

Tallene viser at utleieinntektene utgjør enorme summer, med et bredt spekter av husstander som nå har Airbnb som en viktig inntektskilde, enten som tilleggsinntekt eller i noen tilfeller som hovedinntekt.

Enorm vekst i inntektene

I 2024 var omsetningen gjennom Airbnb i Tromsø på utrolige 665 millioner kroner, en vekst på 343 millioner sammenlignet med 2023. På to år har omsetningen økt med over en halv milliard kroner. Ser man på siste halvdel av 2024 og første halvdel av 2025, har omsetningen vært på 910 millioner kroner. Til sammenligning var alle losjiinntekter ved hoteller i Troms fylke på 1,5 milliarder kroner i samme periode. Fortsetter veksten, vil omsetningen ved Airbnb i Tromsø passere 1 milliard kroner i 2025. Det finnes også andre utleieplattformer som Booking.com og Finn.no.

Lofoten har også hatt god vekst, og omsetningen nådde 338 millioner kroner i 2024, som er 129 millioner kroner mer enn i 2023. Ser man på siste halvdel av 2024 og første halvdel av 2025, har omsetningen vært på 389 millioner kroner.

I Bodø og Alta er omsetningen langt mer beskjeden. Bodø hadde en omsetning på 50 millioner kroner i 2024, mens Alta hadde 24 millioner kroner. Omsetningen øker også i disse markedene.

Gir grunnlag for bedriftsetableringer

I takt med at etterspørselen etter korttidsutleie har økt, har det også kommet til en rekke profesjonelle utleieselskaper. Disse fungerer som agenter på vegne av privatpersoner og formidler utleie via Airbnb. I Tromsø kunne 68 millioner av omsetningen på 910 millioner knyttes til profesjonelle utleieselskaper (7,5 prosent). Blant selskapene med flest enheter finner man Lofoten Rentals (51), Giæver Vertskap (23), TotalApartments (20), Tromsø BNB (17) og BraMy Eiendom (15).

I Lofoten kommer en større andel av omsetningen fra profesjonelle utleieselskaper. Av en omsetning på 389 millioner kroner kunne 85 millioner knyttes til ulike selskaper (22 prosent). Kanskje ikke så overraskende er Lofoten Rentals en stor aktør også i dette markedet, med 176 enheter. Lofoten Vacation har også en stor del av markedet, med 120 enheter, fulgt av Novasol (15) og Dancenter (12). I Bodø og Alta er det svært begrenset med utleie gjennom agenter.

Hvor mye sitter de private igjen med?

Vertene betaler et tjenestegebyr på 3 prosent per bestilling. Dette gebyret kan eventuelt deles med gjestene.

I tillegg betaler gjestene et gebyr på rundt 14,2 prosent av bestillingen. Dette legges på toppen av det utleieenheter legges ut for, og inngår ikke i dette grunnlaget.

Av omsetningen i Tromsø i 2024 på 665 millioner utbetales altså 645 millioner etter at tjenestegebyret er betalt. I dette eksempelet legger vi til grunn at hele gebyret betales av utleier. Gebyret er ikke fradragsberettiget når man skal beregne skatten.

Leieinntekter på inntil 15.000 kroner fra korttidsutleie av eget hjem er skattefrie i Norge. For inntekter over 15.000-kronersgrensen vil 85 prosent bli regnet som skattepliktig inntekt.

I Tromsø var gjennomsnittlig omsetning på 358.000 kroner. Basert på dette kan vi gi et estimat på hvor mye hver utleier sitter igjen med, og hvor mye som betales i skatt.

Slik er beregningen gjort:

Leieinntekter fra Airbnb i 2025:	358.000 kroner
– Fribeløp:	–15.000 kroner
= Restbeløp:	343.000 kroner
Skattbart beløp:	343.000 x 85 prosent = 274.000 kroner

Skattesatsen er 22 prosent for inntektsåret 2025, slik at samlet skatt i dette eksempelet blir 60.000 kroner. Etter at skatt og tjenestegebyret til Airbnb er betalt, sitter utleieren med andre ord igjen med om lag 290.000 kroner.

Veldig forenklet kan man si at av en omsetning på 665 millioner kroner sitter utleierne igjen med om lag 540 millioner kroner etter at skatt og gebyr er betalt. Det er inntekter som kan disponeres fritt.

PRIVAT ELLER PROFESJONELL Utleier?

Ifølge Skatteetaten kan utleieinntekter skattes som næringsinntekt, med en skattesats opp mot 50,6 prosent.

Som en tommelfingerregel vil utleie av fem boenheter eller mer til bolig- eller fritidsformål og mer enn 500 kvadratmeter forretningslokale regnes som virksomhet.

Utleie i mindre omfang kan også være næringsvirksomhet. I en konkret sak kom Skattedirektoratet til at kontinuerlig korttidsutleie av to leiligheter utgjorde en næringsvirksomhet skattemessig. Ved korttidsutleie vil aktivitetsnivået ofte være høyt, slik at det etter omstendighetene kan foreligge virksomhet selv om det bare er én boenhet som leies ut.

Godt bidrag til kommunekassen

Inntektene skattes som alminnelig inntekt så lenge Skatteetaten ikke vurderer utleieaktiviteten som næring/virksomhet. Dette vil bare gjelde for en mindre del av tilfellene, og vi legger derfor til grunn at alt skattes som alminnelig inntekt.

Av skatten på 110 millioner kroner går om lag 65 millioner til Tromsø kommune. 40 millioner går til staten, mens de resterende 5 millionene går til fylkeskommunen.

Skatteinntektene til Tromsø kommune er anslått til 3.256 millioner kroner i 2025. Det vil si at skatteinntekter fra Airbnb utgjør om lag 2,3 prosent av disse inntektene.

Airbnb på godt og vondt

Den sterke veksten i privat korttidsutleie gjennom Airbnb og lignende plattformer har på kort tid etablert seg som en betydelig inntektskilde for mange husholdninger i Nord-Norge, særlig i turisttunge områder

som Tromsø og Lofoten. Dette fenomenet illustrerer hvordan delingsøkonomien endrer boligmarkedet og inntektsstrukturen lokalt.

Utviklingen har imidlertid også en bakside. Den økte turiststrømmen og den utvidede overnattingskapasiteten setter press på lokal infrastruktur, renovasjon, kollektivtransport og beredskapstjenester – særlig i mindre lokalsamfunn med begrenset kapasitet. I tillegg kan økt ferdsel og aktivitet i sårbar natur føre til slitasje på stier, strender og verneområder, og det kan forstyrre dyre- og fugleliv.

Utviklingen peker på et behov for videre oppmerksomhet rundt regulering, fordeling av fellesgoder og hvordan kommunene kan møte denne typen markedsendringer. Som vist gir Airbnb kommunene betydelige skatteinntekter, og kommunene bør se på hvordan de kan disponere noen av disse inntektene til å møte veksten i turismen på en måte som ivaretar behovene til ulike grupper.

OM DATAENE

I denne analysen benyttes data fra AirDNA, en kommersiell plattform som spesialiserer seg på innsamling og bearbeiding av data fra korttidsutleiemarkedet, primært via Airbnb og Vrbo. AirDNA tilbyr detaljert innsikt i utleieaktivitet på tvers av geografiske områder, inkludert antall aktive utleieenheter, belegg, priser, inntekter og sesongvariasjoner.

Datasettet er basert på offentlig tilgjengelig informasjon fra utleieplattformer, supplert med algoritmiske estimeringer for blant annet inntekter og belegg der full informasjon mangler.

Plattformen brukes som en indikator på utviklingen i korttidsutleiemarkedet og gir et konsistent og sammenlignbart datagrunnlag over tid og mellom regioner. Det er likevel viktig å være oppmerksom på at dataene ikke nødvendigvis fanger opp hele omfanget av markedet, og at enkelte antakelser og modelleringer kan påvirke nøyaktigheten i estimatene.

Det finnes også andre utleieplattformer som formidler overnattinger hos private, eksempelvis Booking.com og Finn.no. Tall fra disse plattformene inngår ikke i denne saken, noe som betyr at markedet for korttidsutleie i landsdelen er større enn disse tallene viser.

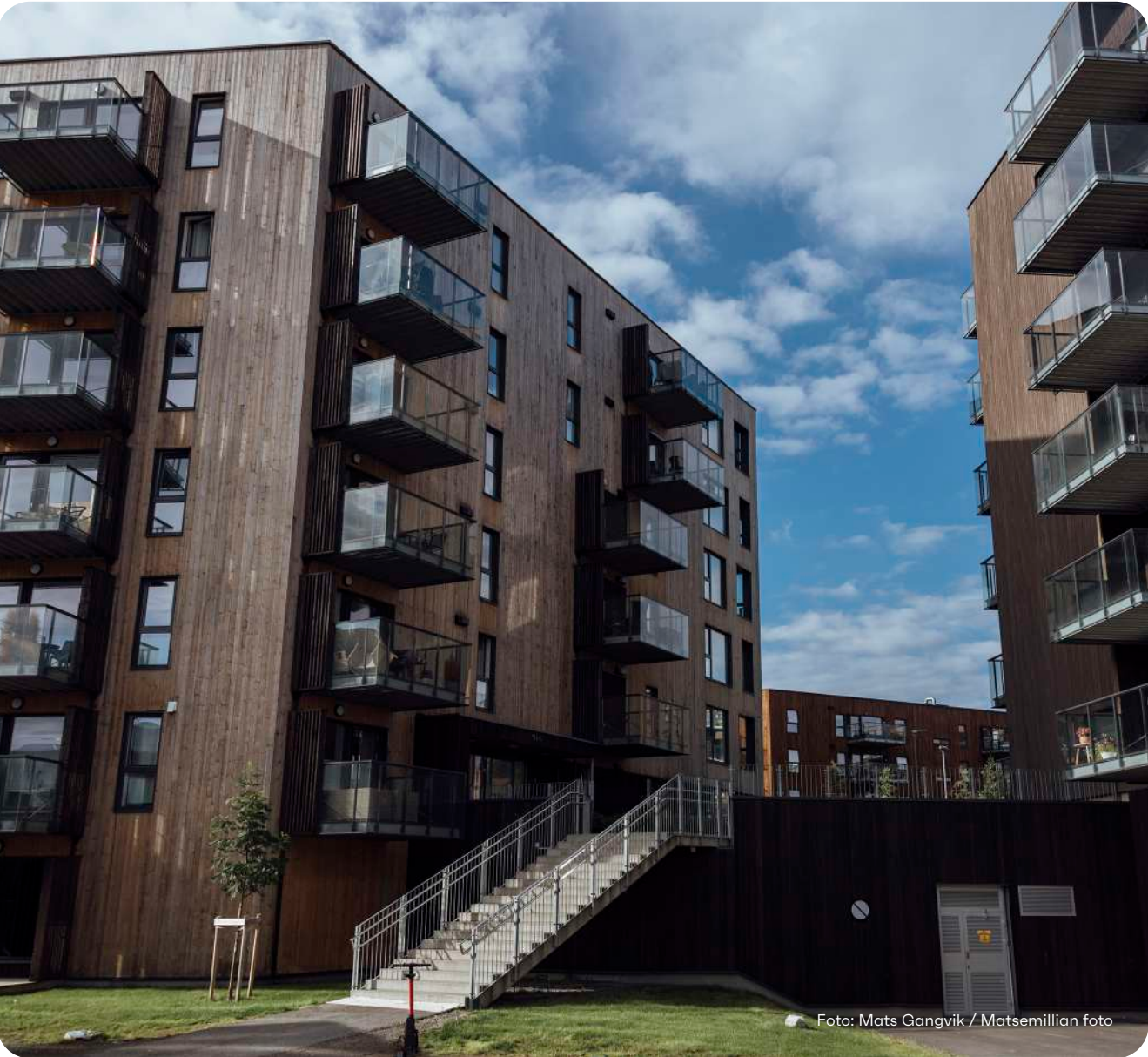
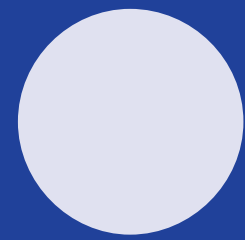
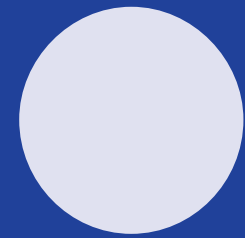

Foto: Mats Gangvik / Matsemillian foto

Andøya og Norge i rom- kappløpets frontlinje

Romfart, forsvar og fremtid: Hva skjer – og hvorfor angår det oss alle?

Historisk oppskyting, storpolitikk og ny teknologi preger utviklingen på Andøya. I slutten av mars 2025 gjennomførte ISAR Aerospace en testoppskyting av sin første bærerakett, Spectrum fra Andøya Space-port – den første noensinne fra europeisk jord. Selv om raketten eksploderte kort tid etter oppskyting, ble testen omtalt som vellykket både av selskapet selv og eksperter. For Norge markerer dette et teknologisk gjennombrudd og starten på en ny epoke.

Oppskytingen viser at Andøya ikke bare er en rakett-base, men en strategisk nøkkel i Europas ambisjoner om uavhengig tilgang til verdensrommet. Dette er avgjørende i en tid der rommet har blitt et sentralt domene for både sivil og militær aktivitet.

Hvorfor skal vi bry oss om romfart?

Romfart er ikke lenger forbeholdt supermaktene, og det handler om mer enn bare utforskning av Mars. Det er blitt en del av hverdagen og favner alt fra bredbånd og navigasjon til værvarsling og sikkerhets satellitter. Norge og dagens digitale samfunn er blitt helt avhengig av romteknologi, og vi er blant de fremste i verden på nedhenting og behandling av satellittdata. Bakkestasjoner på Svalbard og i Antarktis muliggjør styring og kontroll av tusenvis av satellitter i bane.

Samtidig utvikles rommet som en ny politisk og strategisk arena. Elon Musks Starlink-system har revolusjonert global kommunikasjon og er blitt avgjørende for militær kapasitet i Ukraina. Sammenkoblingen mellom kommersielle og militære behov gjør romfart til et politisk følsomt tema – også for Norge og Europa.

Et romkappløp under oppseiling

Europa har lenge vært avhengig av utenlandsk oppskytingskapasitet. Med byggingen av Andøya Spaceport tar Norge og Europa et viktig steg mot strategisk autonomi. EU og ESA (European Space Agency) har nå mål om å sikre uavhengig tilgang til rommet gjennom programmer som Galileo (navigasjon) og Copernicus (jordobservasjon). Norge deltar i disse via EØS, men har også egne behov – særlig knyttet til maritim overvåkning, bredbånd i Arktis og suverenitetshevdelse i nord.

Norges strategiske plassering, med nærhet til Arktis og Russland, gjør Andøya til et viktig punkt på kartet. Her handler det ikke bare om teknologi og industri, men om sikkerhet og beredskap.

Bygge kompetanse eller kjøpe teknologi?

Utviklingen av rombasert teknologi reiser spørsmål om kompetansebygging og industristrategi. Skal vi bygge opp egne kapasiteter eller kjøpe ferdige løsninger fra

USA og Storbritannia? Debatten er aktuell i kjølvannet av planene om et dronesenter på Andøya, der det vurderes kjøp av langdistansedroner fra amerikanske eller britiske produsenter.

Men Andøya handler ikke bare om kjøp – det handler også om å bygge. Et nytt testsenter for droner og ubemannede systemer er under planlegging. Sammen med rakettbasen og eksisterende infrastruktur for fjernmåling og satellittdata kan dette gjøre Andøya til et unikt teknologisk knutepunkt.

Romøkonomien i Nord-Norge – muligheter og utfordringer

Romøkonomien globalt er forventet å vokse til over 9.000 milliarder kroner innen 2033. Nord-Norge har en historisk mulighet til å ta del i denne veksten. Infrastruktur og kompetanse er allerede på plass; det som mangler, er politisk prioritering og investering i utdanning og næringsutvikling.

For første gang siden 1966 ble det før sommeren fremmet forslag om en ny norsk romlov, med formål om «å legge til rette for at romaktiviteter bidrar til næringsutvikling, innovasjon og fredelig utforskning av verdensrommet». Bakgrunnen for lovforslaget har vært den siste tidens utvikling innenfor romaktiviteter, og forslaget har vært etterlengtet av bransjen ettersom det setter retning for Norges romvirksomhet.

Nordland fylkeskommune har siden etableringen av Andøya Spaceport tatt et aktivt valg om å investere for å øke aktiviteten gjennom en rekke initiativ. ESA BIC (European Space Agency Business Incubation Centre) gir nye oppstartsbedrifter støtte til å utvikle forretningsideer innenfor romnæringen – som bruk av satellittdata til å løse problemer i havbruket, for eksempel, ved at man undersøker hvordan vær, vind, havstrømmer og algeoppblomstring kan påvirke fiskeri og oppdrett.

Resultatet av denne nasjonale satsingen er kraftig økt aktivitet gjennom nye selskaper. Flere av dem kommer fra Nord-Norge, blant annet Eagle AI, Havguard og TestNor, og det viser at det er mulig å satse innenfor romnæringen. I tillegg er det etablert en egen Space Inkubator, en bransjeutvidelse av SIVAs nasjonale inkubasjonsprogram med mål om hjelpe flere norske bedrifter med å etablere seg, utvikle seg og omstille seg innenfor romindustrien.

Universitetene i Tromsø, Bodø og Trondheim er sentrale aktører og samarbeider tett med industrien om forskning på og utdanning innenfor romteknologi. Rekruttering til STEM-fag (naturvitenskap, teknologi, ingeniørvitenskap og matematikk) er avgjørende for å sikre den kompetansen som fremtidens romindustri vil kreve.

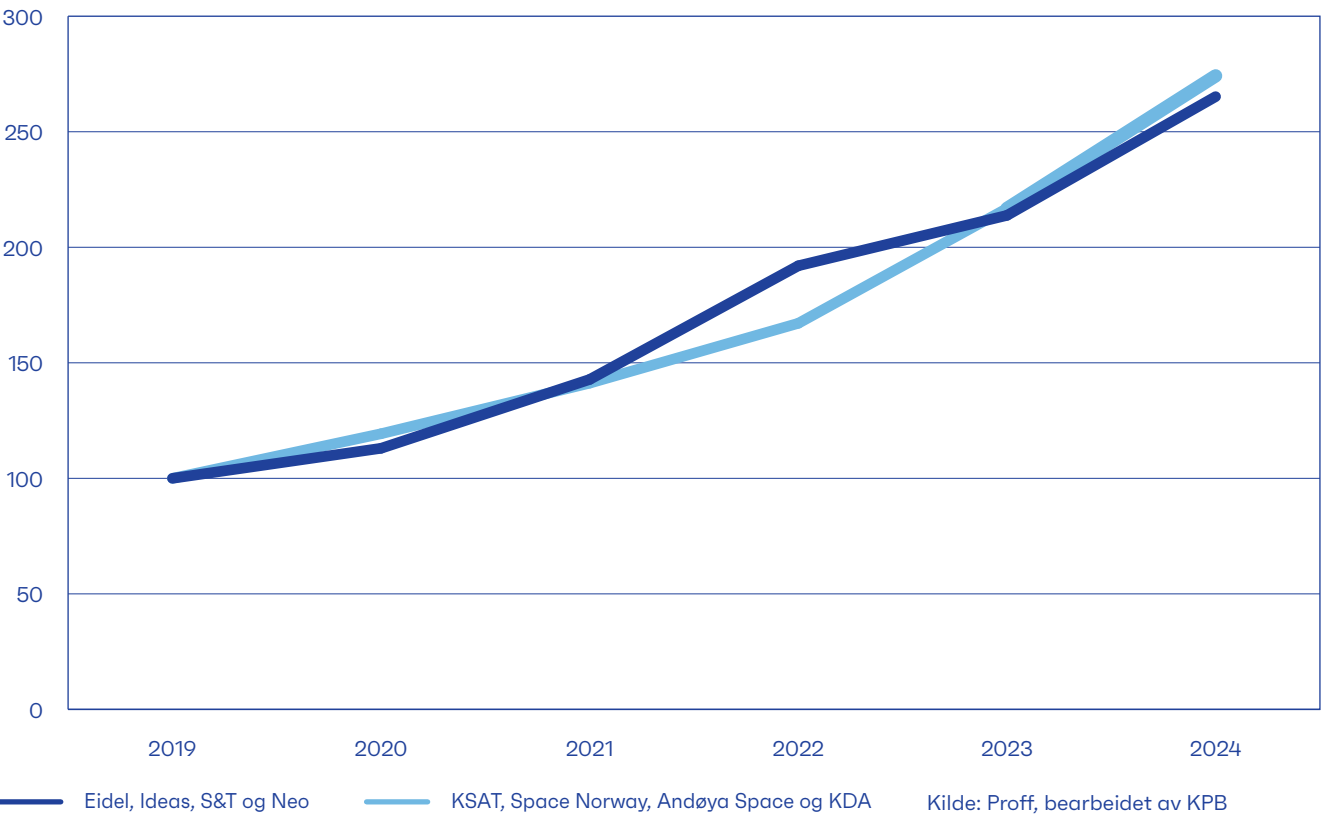
Det er samtidig behov for mer kommersialisering av forskning og tettere koblinger mellom industrien og forskningsmiljøene. Norwegian Space Cluster spiller

en viktig rolle som nasjonal klynge for romindustrien og bidrar til dette arbeidet.

Norske bedrifter lager i dag komponenter og systemer som brukes i satellitter, raketter og bakkestasjoner verden over. Det norske rommiljøet er lite, men nisjepreget og svært kompetent. Andøya Space kan være en katalysator for å løfte dette miljøet til et nytt nivå.

Det er også bra fart i norsk romindustri. Tall fra 2023, da en slik undersøkelse ble utført for første gang, viser at norsk romindustri omsatte for 11 milliarder kroner og sysselsatte over 2.700 personer fordelt på 138 ulike aktører. Dette er betydelige tall for en slik høyteknologisk bransje.

INDEKSERT VEKST I OMSETNING BLANT UTVALGTE ROM-AKTØRER (2019 = 100)

VEKST I BÅDE STORE OG SMÅ ROMSELSKAPER I NORGE

Kongsberg Satellite Services (KSAT), Andøya Space, Space Norway og Kongsberg Defence & Aerospace (KDA) regnes som de største selskapene i romnæringen i Norge i dag.

KSAT og Andøya Space er lokalisert i Nord-Norge, mens både KDA og Space Norway har aktivitet og prosjekter i landsdelen med nordnorske aktører. KDA bygger for eksempel satellitter som driftes av KSAT (for maritim overvåkning). Space Norway leverer bredbånd i Arktis og drifter Svalbardkabelen, som nå skal oppgraderes. I tillegg etablerer de en ny sjøfiberkabel og forbindelse til Jan Mayen.

Eidel, Integrated Detector Electronics (Ideas), S&T Norway (S&T) og Norsk Elektro Optikk (NEO) er alle SMB-bedrifter innenfor romvirksomhet. Ingen er lokalisert i Nord-Norge, men alle er tilknyttet nordnorske prosjekter og aktører. Eidel skal blant annet bygge en satellitt som skal skytes opp fra Andøya, og data hentes ned fra KSAT. S&T samarbeider med UiT Norges arktiske universitet om forskning på romsøppel. Ideas bidro med teknologisk spisskompetanse på satellittene som nå gir bredbånd i Arktis.

I september kom også nyhetene om at Rheinmetall Nordics har signert en intensjonsavtale med Andøya Space for å forsterke europeiske romkapasiteter, og at et amerikansk selskap inngår samarbeid for å skyte opp gjenbrukbare raketter. Sistnevnte vil medføre bygging av enda en oppskytingsbase på Andøya. Med andre ord vil det være mye aktivitet relatert til oppskyting på Andøya fremover, og nye samarbeid og partnerskap vil åpne opp for vil nye muligheter for norske selskaper.

Med målrettede investeringer, politisk vilje og samarbeid mellom academia og næringsliv har Norge – og særlig Nord-Norge – en unik mulighet til å bli en sentral aktør i den raskt voksende globale romøkonomien.

Storpolitikk og sikkerhet – rommet som arena

Rommet har alltid hatt en militær komponent, men den har aldri vært tydeligere enn nå. Kina bygger ut sin romkapasitet raskt, og samarbeidet med Russland styrkes. USA er fortsatt ledende, men kuttene i NASA og forskningsbudsjettene skaper uro. Europa må ruste opp sin egen kapasitet, både teknologisk og politisk.

Romfart er blitt en del av sikkerhetspolitikken. Satellittdata viste russiske troppeforflytninger før invasjonen av Ukraina. Jordobservasjon, kommunikasjon og navigasjon er i dag avgjørende for både forsvar og beredskap. Derfor må Europa – og Norge – sikre egen tilgang til rommet.

Hva gjør vi nå?

For Norge handler romfart om mer enn teknologi. Det handler om suverenitet, sikkerhet og økonomi. NOSA (Norsk romstrategisk rådgivende enhet) og Forsvaret arbeider nå sammen om å kartlegge behov og muligheter for norsk romvirksomhet. Prosjekter som Arctic Surveillance-programmet viser at sivil og militær romteknologi kan og må kombineres for å sikre norsk tilstedeværelse i nord.

Samtidig er det viktig å holde blikket på det store bildet. Norge har signert internasjonale avtaler for ansvarlig og bærekraftig bruk av verdensrommet. Vi er allerede en del av globale samarbeid, men vi må også sikre nasjonal handlefrihet.

Andøya er et første steg. Nå gjelder det å bygge videre.

Fra ned- bygging til opprustning

Etter flere år med nedleggelser er Nord-Norge igjen i sentrum for Forsvarets satsing. Nye NATO-naboer og økte forsvarsbudsjetter gir landsdelen en fornyet strategisk betydning. Mange håper at utbyggingen, kombinert med en nordområdestrategi som fremhever sivilt-militært samarbeid, kan snu flere negative utviklingstrekk.

Ny CAOC, ny by

I mai 2025 ble det bekreftet at NATO etablerer et nytt luftoperasjonssenter i forbindelse med Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) på Reitan utenfor Bodø. NATOs Combined Air Operations Centres – Allied Air Command (CAOC) vil bli en milepæl for alliert engasjement og tilstedeværelse i nordområdene.

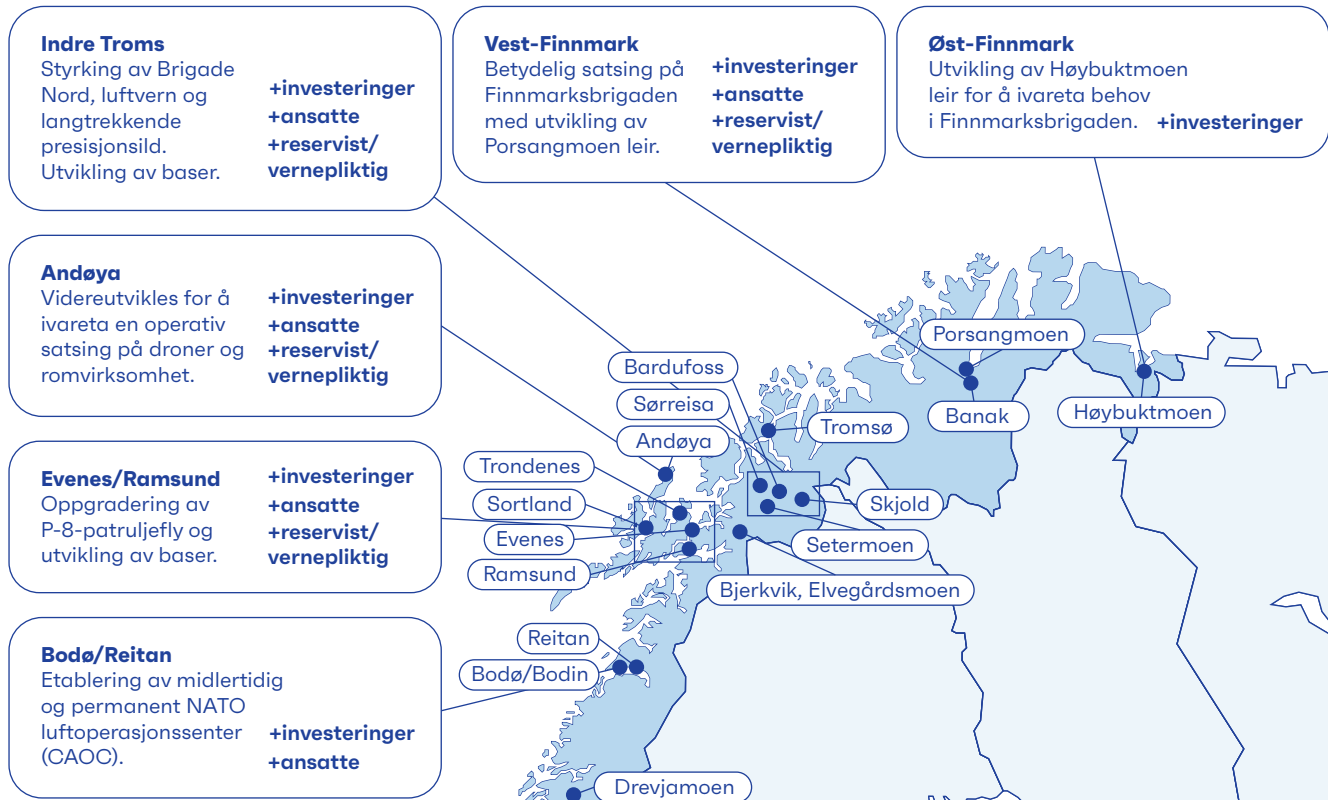
For Bodø-regionen utgjør dette mellom 6,7 og 9,4 milliarder kroner i investeringer, inkludert oppgraderingen av FOH. Senteret antas å ville ansette mellom 200 og 450 personer fra inn- og utland. Forkjemperne for etableringen håper at de tilflyttende arbeidstakerne vil ta med seg sine familier og dermed øke ringvirkningene av etableringen. Etableringen av Bodø International School er et konkret eksempel på tiltak som vil senke terskelen for å kunne etablere seg i Bodø – spesielt for internasjonale familier.

Ny brigade og gamle baser får nytt liv

For første gang siden 1982 har Norge etablert en ny brigade. Finnmarksbrigaden har allerede ført til

milliardinvesteringer i militære anlegg i Porsanger. Siden 2017 har Forsvarets tilstedeværelse doblet seg, og hær sjefen har uttalt at denne veksten vil fortsette i årene som kommer. Dette er i tråd med Forsvarsløftet, en langtidsplan som sier at alle Forsvarets baser skal videreføres eller fornyes. Andøya flystasjon får nytt liv som base for en felles øvings- og utviklingsavdeling spesielt knyttet mot drone- og romvirksomhet.

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) peker på at Forsvaret har en klar utfordring med rekruttering. Forsvarssektoren skal styrkes med rundt 4.600 ansatte, 4.600 vernepliktige og 13.700 reservister frem mot 2036. Hvor mange av disse som kommer til Nord-Norge, er uklart. En studie av pendlingsmønstrene blant forsvarsansatte pekte på at gapet mellom Forsvaret og befolkningen kan løses ved å legge til rette for de ansatte og deres familier. Samtidig argumenterer studien for at lokalsamfunnene må utvikles for å skape gode bo- og arbeidsvilkår dersom Forsvaret skal klare å bemanne opp i landsdelen.

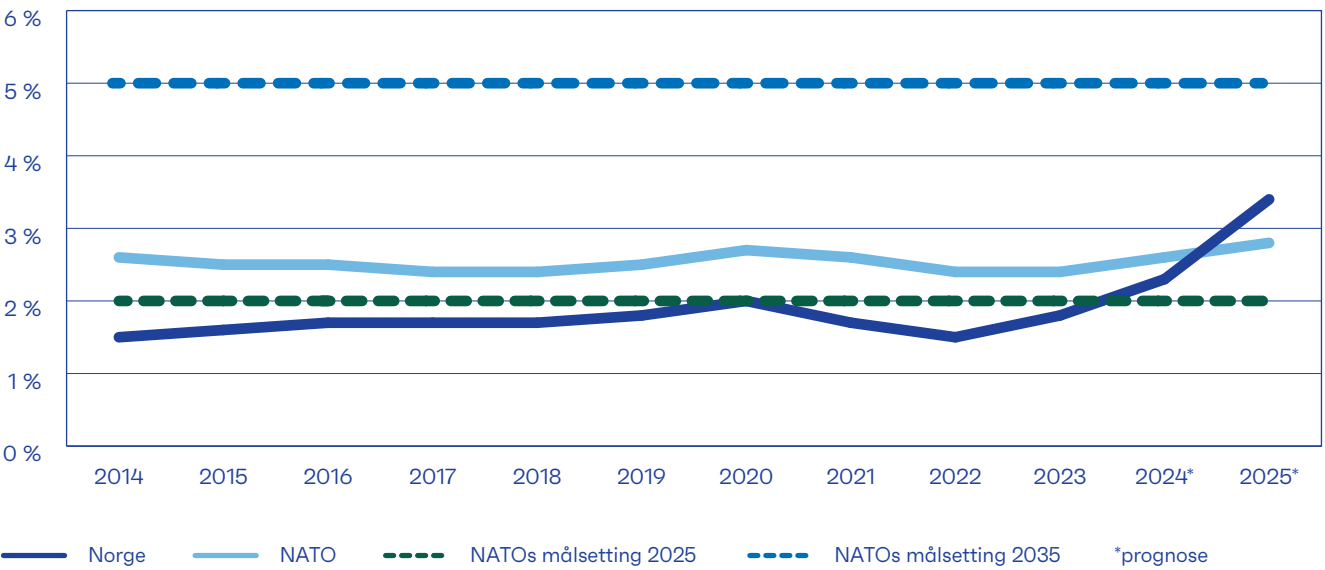
Basert på skjermdump fra Norge i Nord – Nordområdepolitikken i en ny virkelighet (august 2025)

Lokalsamfunnene skal styrke beredskapen

NATO anslår at Norge vil bruke 3,3 prosent av BNP på forsvar i 2025. Forsvarsalliansen høynet målet til 5 prosent av BNP innen 2035. Regjeringen peker på at fordelingen kan bli 3,5 prosent til rene forsvarsutgifter og 1,5 prosent til sivil sektor. Nordområdestategien understreker også behovet for sterkere totalbered-

skap, med satsing på bosetting nær grensen mot Russland. Denne bredere definisjonen av forsvar og beredskap er også tydelig i EU. Eksempelvis vil nye infrastrukturprosjekter i økende grad være tilpasset både sivile og militære behov.

FORSVARsutgifter som andel av BNP (2021-priser)

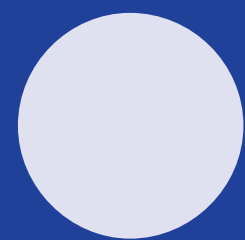
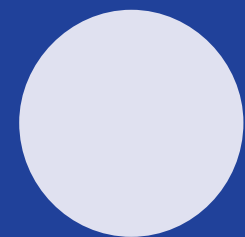

Kilde: NATO, bearbejdet av KPB

Forsvarets økte betydning er et tveegget sverd for lokalt næringsliv. På den ene siden gir det nye muligheter gjennom kontrakter og oppdrag, men samtidig ligger det en risiko i å bli avhengig av Forsvarets tilstedeværelse. Nordnorske regioner må likevel tilpasse seg og synliggjøre egen betydning for Forsvaret. Finnmark fylkeskommune løfter små og mellomstore bedrifters rolle inn mot Forsvaret, mens to mulighetsstudier belyser Mo i Rana som mottakshavn for allierte forsterkninger og industripartner for forsvarssektoren.

Bastion Nord-Norge

Politikken legger nå til rette for en kraftig opprustning i nord. Flere nye kapasiteter fases inn, særlig i Finnmark, der en ny brigade er etablert. Alliert øvingsaktivitet intensiveres, og infrastrukturen for mottak og samvirke bygges ut. Samtidig vektlegges et sterkere sivilt-militært samarbeid. Forsvarspolitikken får dermed et tydeligere distriktpolitisk preg, eksempelvis gjennom nordområdestategiens målsetting om økt bosetting langs grensen mot øst. For næringslivet i landsdelen betyr dette muligheter gjennom forsvarskontrakter, til tross for at disse preges av hard konkurranse. Men landsdelen løper også en risiko for økt avhengighet av forsvarsbudsjettene og sterkere konkurranse om arbeidskraften.

Kompetanse- eller forventnings- gap?

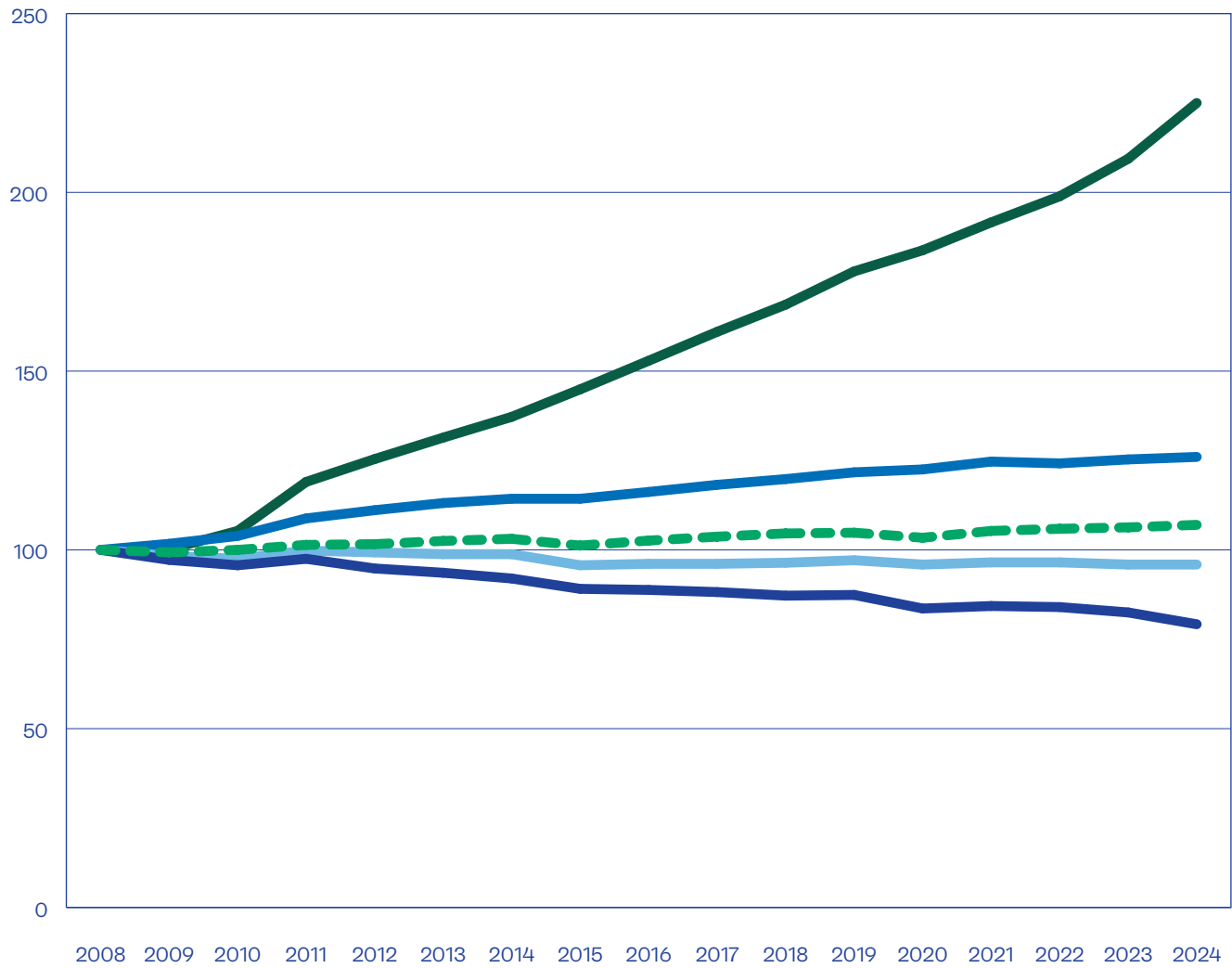
Tilgang på riktig kompetanse trekkes ofte frem som avgjørende for å opprettholde konkurransekraften. I 2024 opplevde seks av ti nordnorske bedrifter at de ikke fikk dekket sitt kompetansebehov. Er dette et uttrykk for mangel på kandidater med riktig kompetanse, eller har arbeidsgiverne for høye forventninger?

Flere jobber for høyt utdannede

Til tross for debatten rundt nytten av enkelte utdanninger, er det nettopp blant personer med høyere utdanning at jobbveksten har vært størst i Nord-Norge siden 2008. Antall sysselsatte med over

fire års høyere utdanning har mer enn doblet seg i perioden, mens det har blitt færre med grunnskole som høyest fullførte utdanning.

SYSSELSATTE I NORD-NORGE ETTER UTDANNINGSNIVÅ (INDEKS DER 2008 = 100)

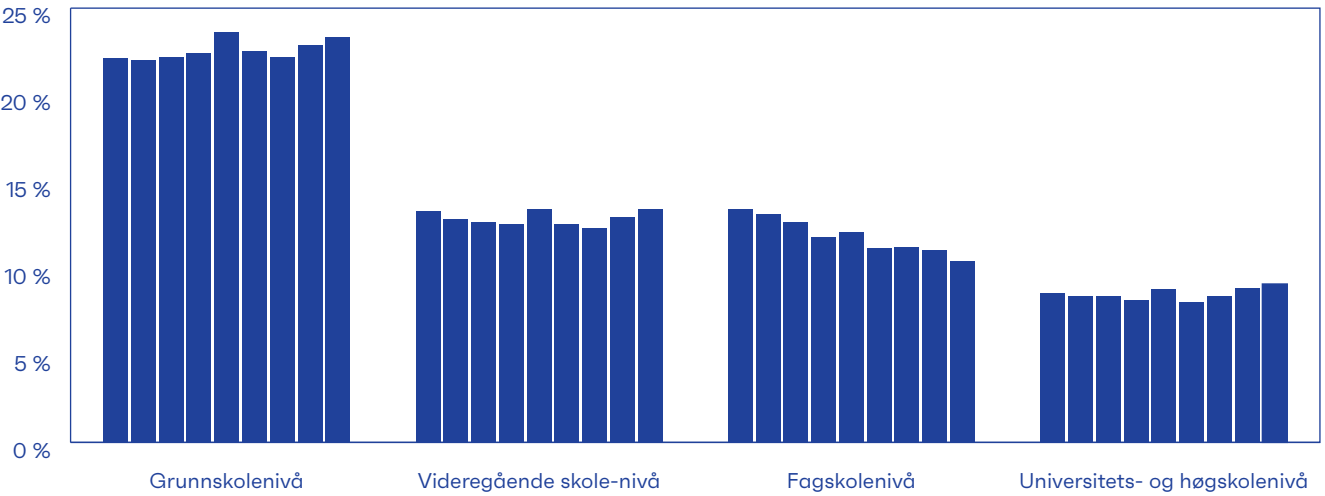

— Grunnskole — Videregående — Høyere utdanning, kort — Høyere utdanning, lang
- - - Alle utdanningsnivå

Kilde: SSB, bearbeidet av KPB

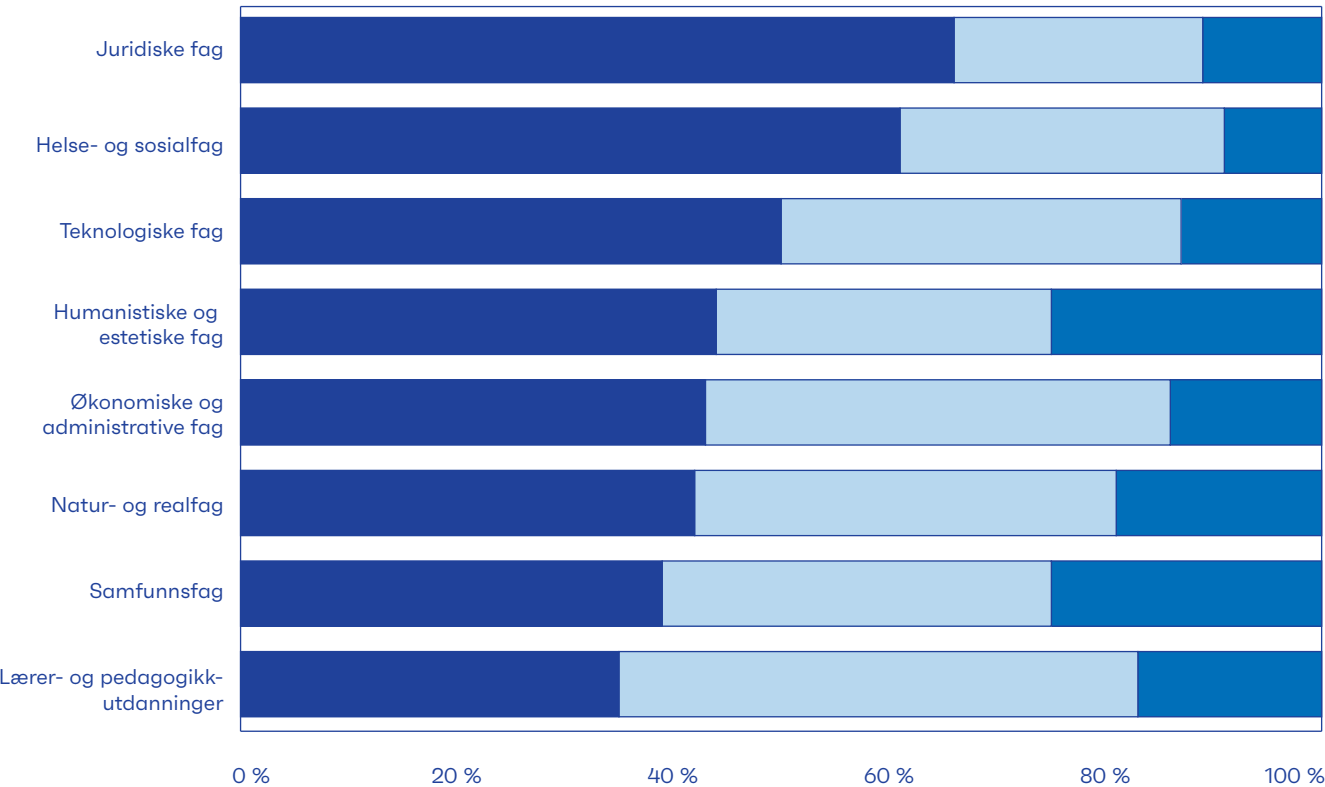
Det er også lavere ledighet blant dem som har høyere utdanning, og sannsynligheten for å havne utenfor arbeidslivet er større for dem som bare har grunnskoleutdanning, enn for dem med høyere utdanning.

ANDELEN UTENFOR ARBEID, UTDANNING OG ARBEIDSMARKEDSTILTAK ETTER UTDANNINGSNIVÅ 2016–2024 (PERSONER 15–61 ÅR)

Kilde: SSB, bearbeidet av KPB

SAMSVAR MELLOM INNHOLD I UTDANNINGEN OG INNHOLD I ARBEIDSOPPGAVER

● Godt ● Middels godt ● Dårlig Kilde: NIFU

Personer med høyere utdanning har lavere ledighet, men bildet er sammensatt. Profesjonsrettede og teknologiske utdanninger bidrar til at kandidatene opplever godt samsvar med oppgavene de møter i arbeidsmarkedet. Humaniora, samfunnsfag og realfag har større mistilpasning mellom utdanning

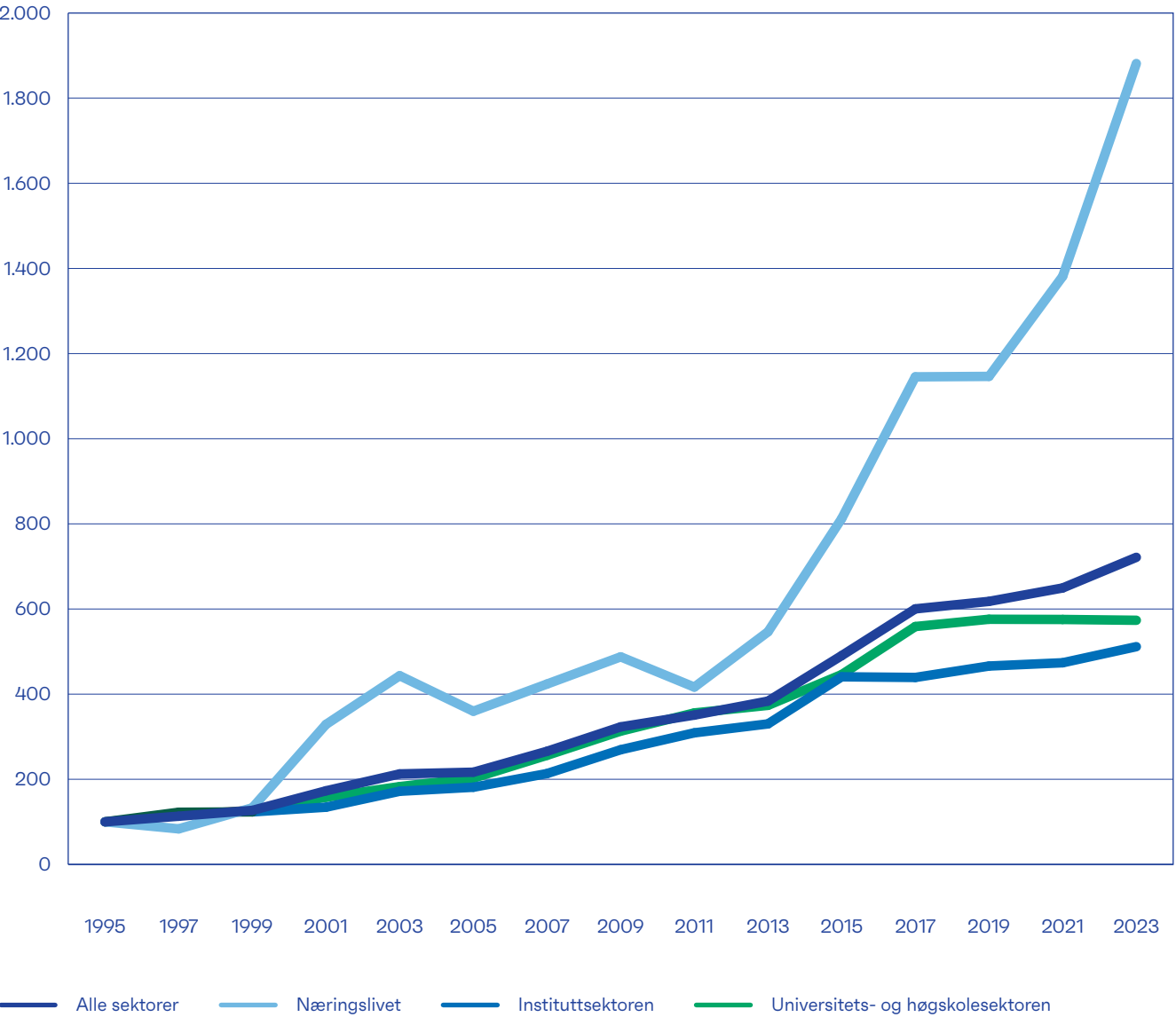
Markedet stiller større krav til innovasjon

Siden 1990-tallet har nordnorsk næringslivs utgifter knyttet til forskning og utvikling mangedoblet seg. Næringslivet og arbeidsmarkedet er i endring og stiller krav til omstilling og ny kunnskap. Tilgangen på ny kompetanse blir dermed viktigere.

og jobb, men også de fleste av kandidatene i denne gruppen er godt eller middels godt fornøyde med utdanningens innhold og tilpasningen til arbeidsmarkedet. Høyere utdanning virker generelt sett å være etterspurt og godt tilpasset arbeidsmarkedet.

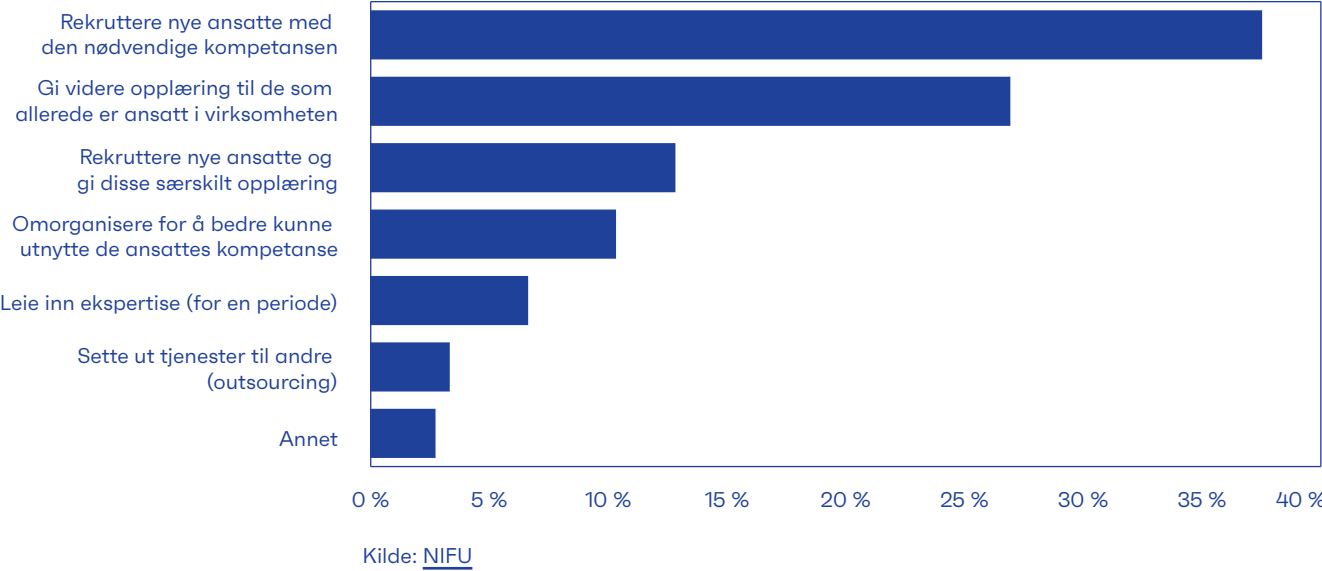
Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) viser at arbeidsgiverne bruker store ressurser på å videreutdanne sine ansatte. Det bidrar til kompetanseheving internt i bedriften, men en stor andel arbeidsgivere ansetter også nytt personell for å dekke kompetansebehovet sitt.

FOU-UTGIFTER ETTER SEKTOR I NORD-NORGE 1995–2023, LØPENDE PRISER (INDEKS DER 1995 = 100)

Kilde: SSB, bearbejdet av KPB

FORETRUKKET MÅTE Å DEKKE KOMPETANSEBEHOV I VIRKSOMHETEN

Nesten 40 prosent av norske virksomheter dekker som regel kompetansebehovet sitt gjennom nyansettelser. Hver fjerde virksomhet velger som oftest å gi den ansatte opplæring. Men er tilgangen på nye kandidater god nok, om nyrekruttering oftest er løsningen?

Geografi, demografi og kompetanseforsyning

En del av kompetanseutfordringen i Nord-Norge handler om geografiske faktorer og sentralisering. Det udekkede kompetansebehovet er størst i de minst sentrale kommunene, på sentralitetsnivå 5 og 6. Det betyr at arbeidsgivere i perifere områder opplever

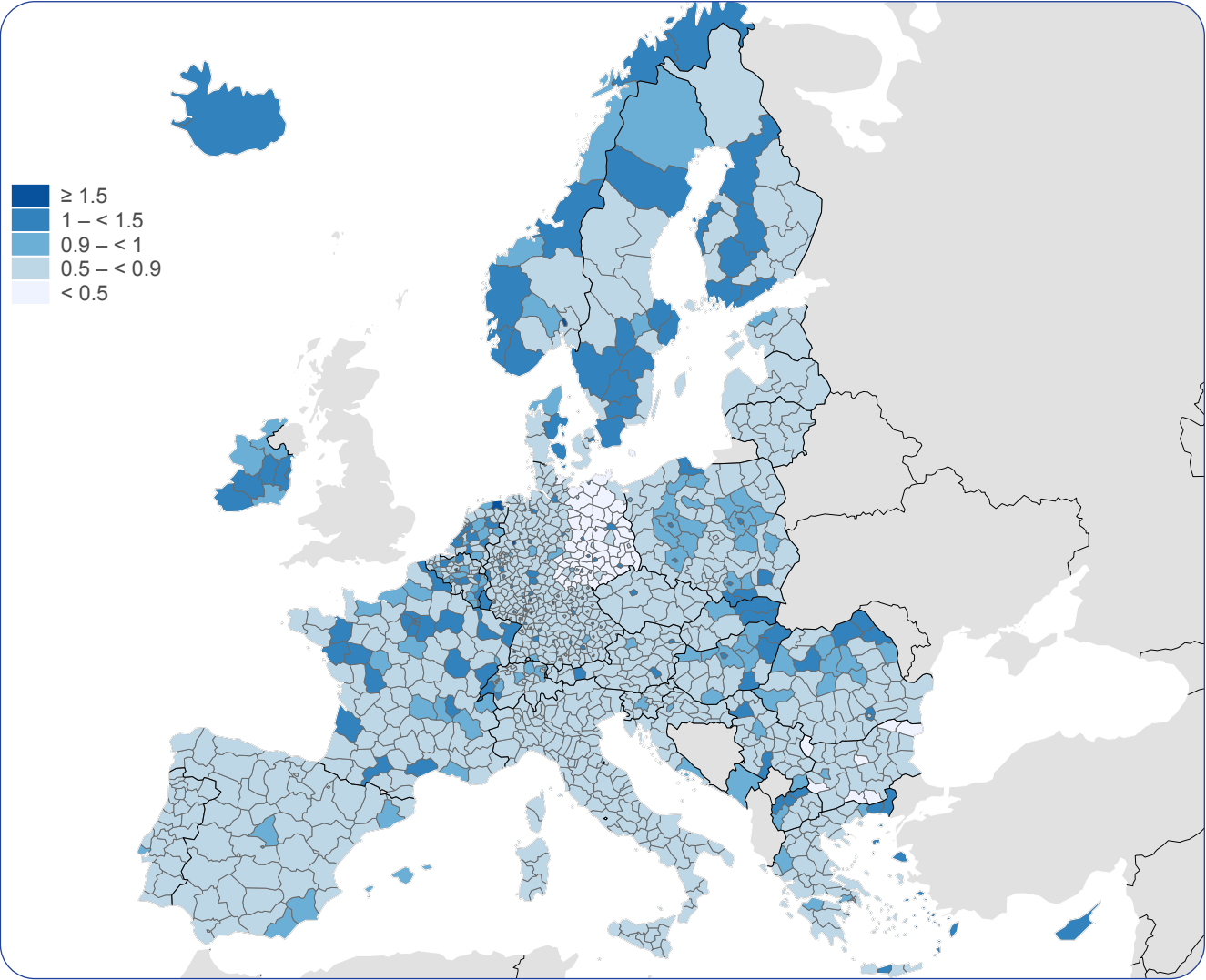
større vansker med å rekruttere kandidater med ønsket bakgrunn enn arbeidsgivere i de mer sentrale delene av landet. Likevel ser heller ikke nærhet til et utdanningssted ut til å løse utfordringene. Selv i områder med nærhet til utdanningsinstitusjoner rapporterer arbeidsgivere om udekkede behov. Utdanningsinstitusjoner i nærhet til mindre sentrale arbeidsmarkedsregioner kompenserer ikke for lav sentralitet.

Til tross for større kompetansemangel i distriktene, viser tall fra Eurostat at erstatningsgraden i arbeidsstyrken er relativt sterk i Norge og Norden i 2024.

Foto: Mats Gangvik

ERSTATNINGSGRAD

Kilder: Eurostat og Nordregio, bearbejdet av KPB

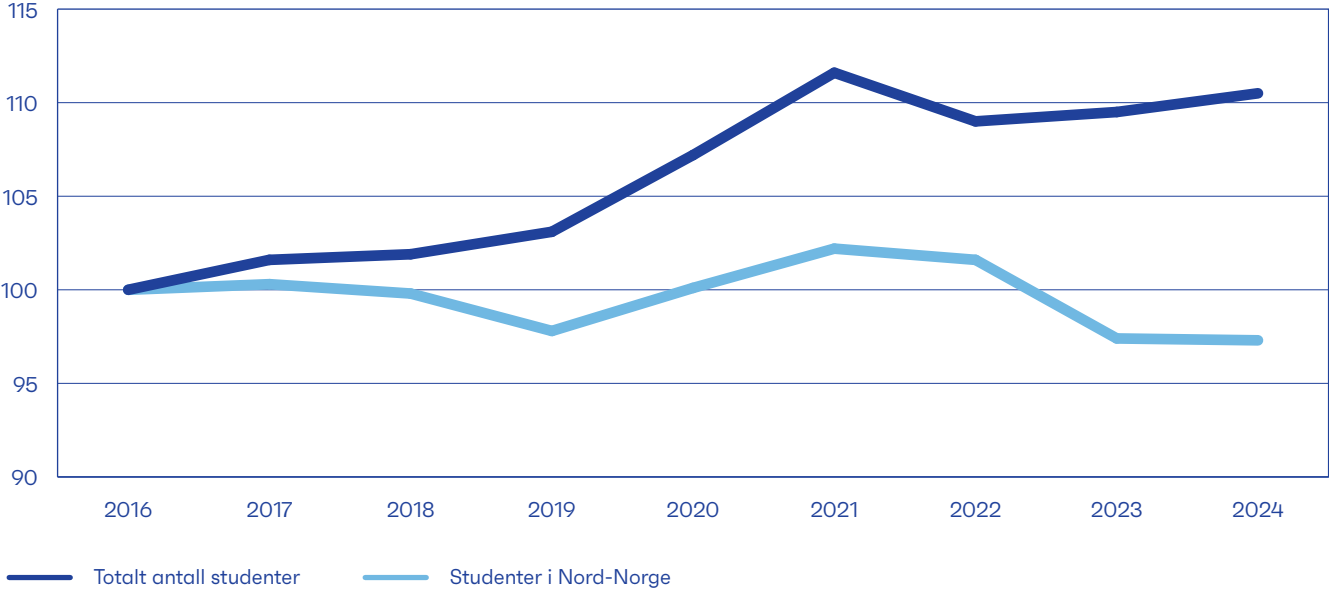
Befolkningsfremskrivninger fra SSB viser at i Nord-Norge vil forholdstallet fra 2025 ligge på 0,94 og svekkes ytterligere før det stiger mot 0,95 igjen fra 2030. Utviklingen skyldes at andelen unge (20–29) flater ut, mens andelen i aldersgruppen 55–64 år minker utover 30-tallet.

Ved inngangen av 2025 var erstatningsgraden i Nordland 0,86, i Troms 1,08 og i Finnmark 0,97. Dermed lå Nord-Norge samlet sett (0,95) like under grensen for at det tilføres flere unge enn det er eldre som forlater arbeidsstyrken, men landsdelen ligger likevel bedre an enn gjennomsnittet i Europa (0,79). Nordnorske arbeidsgivere melder til tross for dette at kompetansegapene er vanskelige å tette.

HVA ER ERSTATNINGSGRAD?

Erstatningsgraden måler forholdet mellom unge som er på vei inn i arbeidsstyrken, og eldre som er på vei ut. En verdi på 1 betyr at det er like mange i alderen 20–29 år som i alderen 55–64 år. En verdi på under 1 betyr at færre unge er på vei inn i arbeidsstyrken enn det er eldre som nærmer seg pensjonsalder.

STUDENTER I NORGE OG NORD-NORGE (INDEKS DER 2014 = 100)

Kilde: SSB, bearbejdet av KPB

En mulig forklaring er at studenttallet har vært stabilt ved utdanningsinstitusjonene i Nord-Norge (UiT Norges arktiske universitet, Nord universitet og Sámi allaskuvla) siden 2016. På landsbasis har antall studenter økt med 10 prosent siden 2016. I tillegg viser NIFUs funn at nærhet til utdanningsinstitusjoner ikke nødvendigvis motvirker sterke sentraliserings-tendenser, særlig blant høyt utdannede. Dersom studenttallet i Nord-Norge ikke styrker seg, kan det forsterke utfordringene for et stadig mer FoU-intensivt næringsliv, samtidig som konkurransen om arbeidskraft tilspisser seg både nasjonalt og internasjonalt.

utdanning, samtidig som bedrifter og ansatte investerer mer i videreutdanning. Likevel opplever mange arbeidsgivere et gap mellom behov og tilgang på riktig arbeidskraft, særlig i distriktene. Dette kan i større grad handle om forventninger og geografiske utfordringer enn om mangel på kompetanse i seg selv. Tilgangen på ung arbeidskraft er tross alt bedre i Nord-Norge enn i mange europeiske regioner. Utfordringen ligger derfor ikke bare i hvor mange kandidater som utdannes lokalt med etterspurt kompetanse, men i hvordan næringslivet møter en stadig hardere konkurranse om arbeidskraften.

Kan kompetansegapet tettes?

Utviklingen de siste årene viser at Nord-Norge klarer å skape jobber og tiltrekke seg personer med høyere

Nordnorsk kommune- økonomi

i konstant omstilling

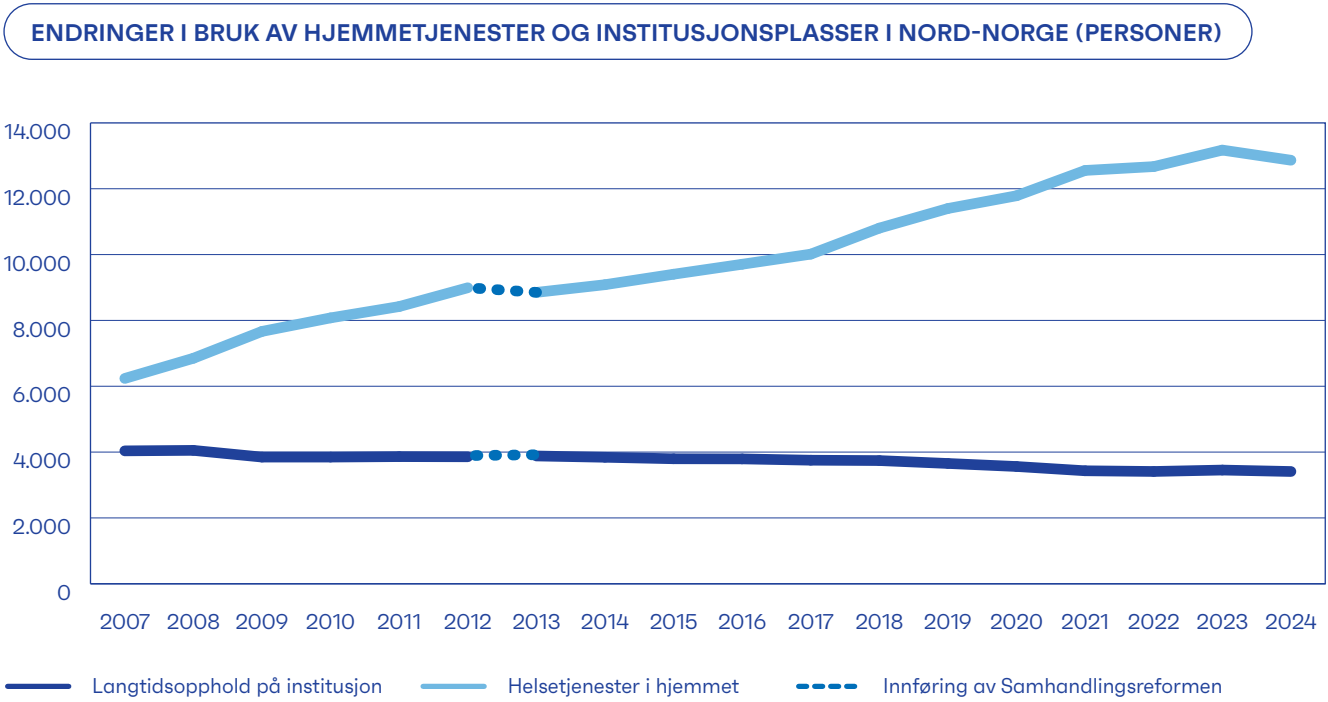

Kommunene har de siste tiårene stått overfor en rekke omstillinger som har satt kommuneøkonomien under betydelig press. Statlige reformer, økende investeringsbehov og demografiske endringer har gitt høyere utgifter, økt gjeld og et større ansvar for velferdstjenester – med eldreomsorgen som den mest krevende oppgaven fremover.

Overføring av mer ansvar til kommunene

Samhandlingsreformen fra 2012 ga kommunene ansvar for utskrivningsklare sykehuspasienter og førte til store investeringer i lokale helse- og omsorgstjenester. I tillegg måtte kommunene betale avgifter dersom pasienter ble liggende for lenge på sykehusene, noe som i dag utgjør en betydelig utgiftspost.

Det har vært en dobling i bruk av helsetjenester i hjemmet, fra 6.237 brukere i 2007 til 12.866 i 2024. Samtidig har det vært en nedgang av brukere av langtidsopphold på institusjon, fra 4.037 beboere i 2007 til 3.410 i 2024. Noe av økningen i bruk av hjemmetjenester henger sammen med at det er billigere på kort sikt enn bruk av institusjonsplasser.

Kilde: SSB

I 2022 kom Barnevernsreformen, som innebar at kommunene fikk økt ansvar for barnevernstjenester. Dette styrket tjenestene lokalt, men økte også kostnadene, særlig knyttet til fosterhjemsplasseringer og forebyggende tiltak. Reformen førte dessuten til behov for flere ansatte til å administrere barnevernstjenestene.

Økonomisk balansekunst

Samtidig med økte driftsutgifter har kommunene tatt opp store lån, hovedsakelig for å finansiere investeringer i eiendom, som skoler og helseinstitusjoner.

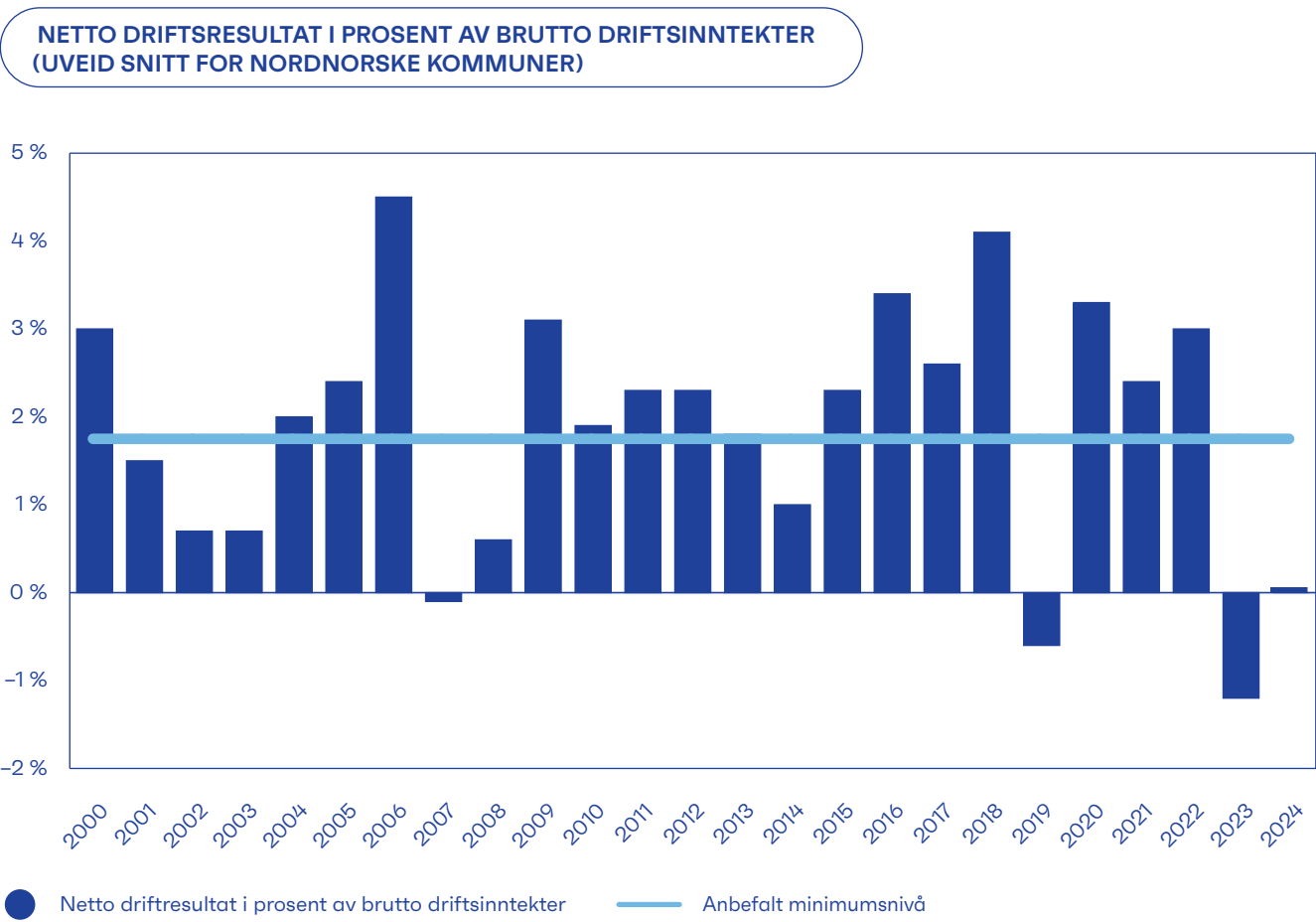
De nordnorske kommunenes gjeld per innbygger har i snitt økt med 165 prosent siden 2003, fra i underkant av 52.000 (2024-kroner) til litt over 136.000 i 2024. Selv om dette gir mulighet for å løse viktige behov, utfordrer det også kommunenes økonomiske handlingsrom.

Frie inntekter per innbygger (målt i 2024-kroner) økte med 70 prosent i samme periode, men har ikke helt holdt tritt med de samlede utgiftene. Landsdelens kommuner står derfor i en krevende balanseøvelse mellom nødvendige investeringer og bærekraftig økonomistyring.

Kommunene er nødt til å tilpasse seg i større grad, for eksempel gjennom økt interkommunalt samarbeid. Samtidig er det fortsatt rom for videre utvikling og samarbeid på tvers av region og stat.

Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) anbefaler at netto driftsresultatet overtid bør utgjøre minst 1,75 prosent av brutto driftinntekter.

Netto driftsresultat er en av de viktigste indikatorene for økonomisk balanse i kommunesektoren.

Kilde: SSB, bearbeidet av KPB

I både 2023 og 2024 ble den økonomiske situasjonen for kommunene svekket, mot resultater over anbefalt nivå de tre foregående årene. Den svake utviklingen må ses i sammenheng med skattesvikt og at kommunene trenger tid til å tilpasse seg lavere realinntekter som følge av det høye kostnadsnivået, og i sammenheng med høy utgiftsvekst blant annet for barneverns- og sosialtjenester.

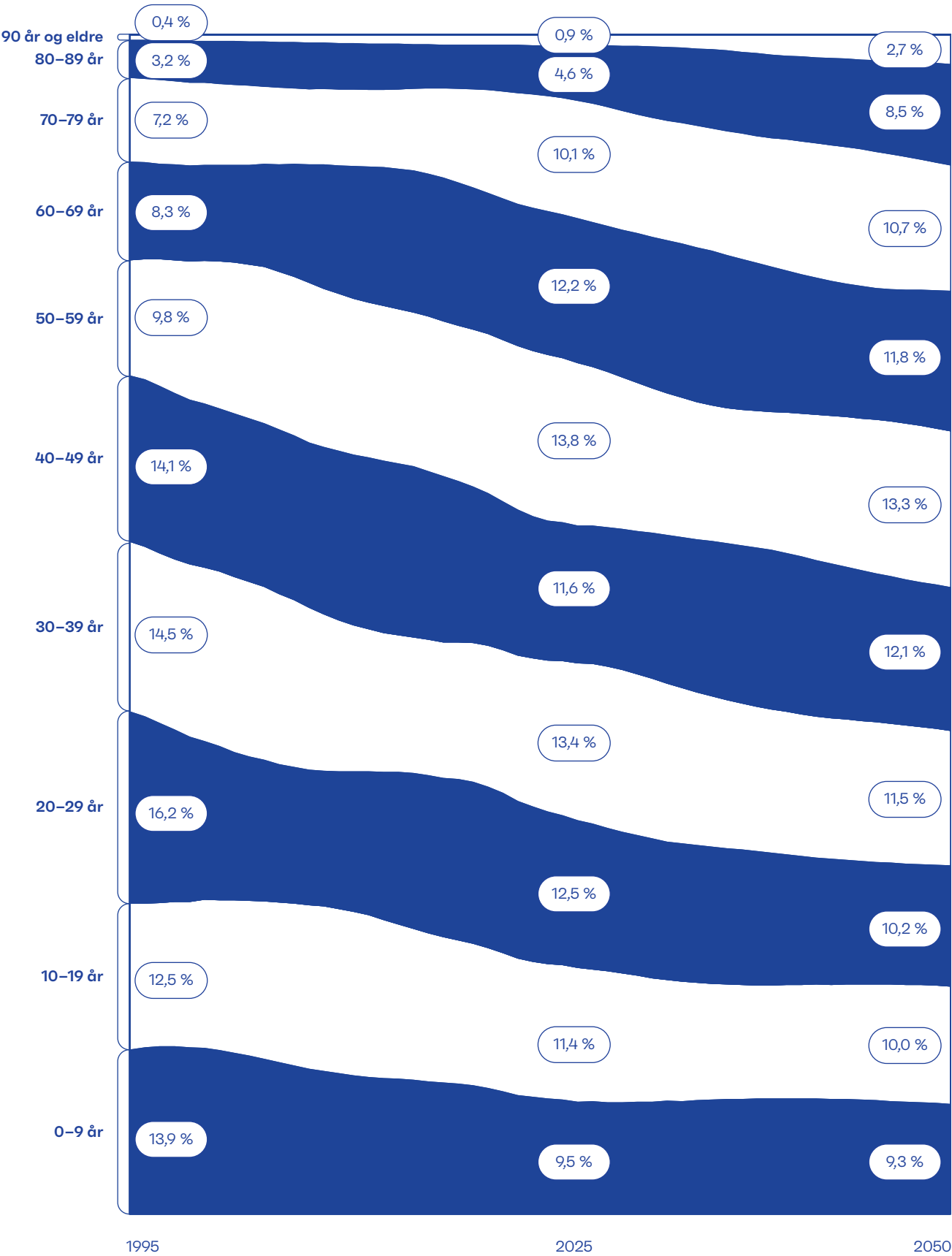
Samhandlingsreformen har hatt betydelig innvirkning på kommunenes økonomi ved å gi dem større ansvar for helsetjenester kombinert med sterke økonomiske insentiver fra staten. Kommunene ble nødt til å bygge opp nye tjenester og kapasitet lokalt, noe som i mange tilfeller har styrket forebygging og pasientflyt, men også skapt et betydelig økonomisk press. Mens større og ressurssterke kommuner ofte klarer å utnytte insentivene til å utvikle kostnadseffektive løsninger, har mindre og økonomisk svake kommuner ofte hatt større utfordringer.

Hele 47 av 80 kommuner i Nord-Norge hadde negativt driftsresultat i 2024. Nivået var nær uendret fra 2023 (48). Som følge av kraftig fall i netto driftsresultat har mange kommuner måttet bruke av oppsparte midler for å dekke inn underskudd.

Eldrebolegen – fra fremtid til nåtid

Samtidig som kommuneøkonomien er presset, øker utfordringene på grunn av demografiske endringer. Antallet eldre i Nord-Norge har økt betydelig siden midten av 1990-tallet, og utviklingen akselererer når etterkrigskullene når pensjonsalder. I 2050 vil landsdelen ha om lag 40.000 flere innbyggere over 67 år enn i dag, og 27.000 flere over 80 år. Det betyr en økning i pleietrengende eldre på nær 50 prosent, noe som kan kreve rundt 10.000 flere helsefagarbeidere dersom dagens tjenestenivå skal opprettholdes.

FORDELING AV ALDERSGRUPPER I NORD-NORGE OVER TID

Kilde: SSB, bearbejdet av KPB

Eldrebolegen forsterker presset på kommune-økonomien i Nord-Norge. Løsningene kan ligge i en kombinasjon av mer sentralisering av helsetjenester, økt familieomsorg med statlig kompensasjon og at flere står lenger i arbeid. Uansett vil det kreve store endringer i måten velferdstjenestene organiseres og finansieres på.

av tidligere reformer og gjeldsoppbygging og å håndtere den demografiske utviklingen, som krever mer ressurser til eldreomsorg og helsetjenester. Spørsmålet er ikke om kommunene må tilpasse seg, men hvordan de skal klare det på en måte som både sikrer bærekraftig økonomi og en verdig alderdom for fremtidens eldre.

Veien videre – nødvendige valg

Kommunene i Nord-Norge står dermed overfor en dobbel utfordring: å håndtere konsekvensene

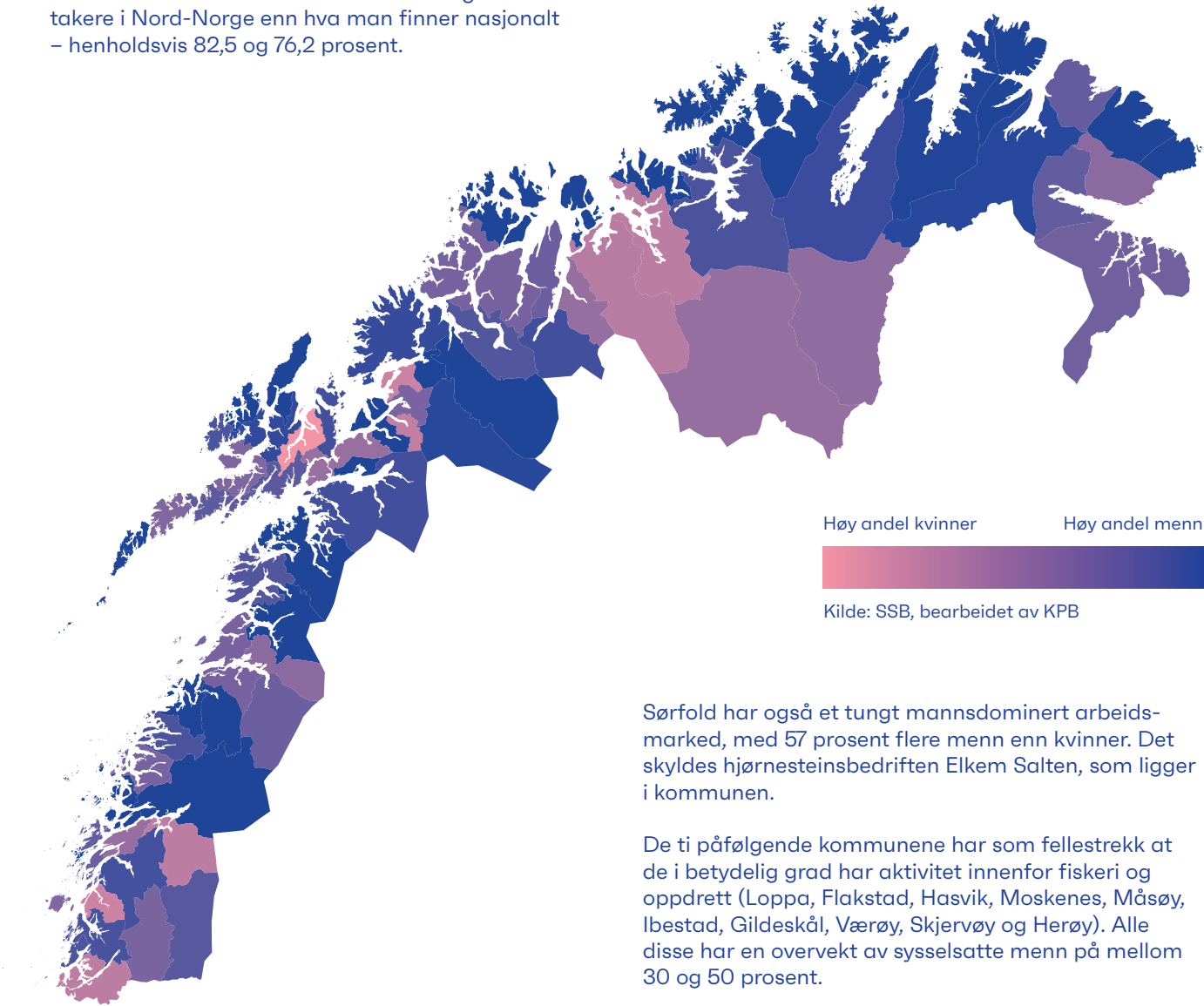
Foto: Karoline O. A. Pettersen

Kjønnsdelt arbeids- marked i kommunene

Det er om lag 250.000 arbeidstakere i landsdelen. Av disse er 47,5 prosent kvinner og 52,5 prosent menn. Fordelingen har vært tilnærmet uforandret de to siste tiårene. Kvinnenes yrkesdeltakelse i Nord-Norge er også 0,2 prosentpoeng høyere enn det nasjonale snittet. Men selv om deltakelsen ligger over snittet, er det store variasjoner mellom kommunene.

I 66 av 80 kommuner i landsdelen er det flere mannlige enn kvinnelige arbeidstakere. Det er også flere kommuner med overvekt av mannlige arbeidstakere i Nord-Norge enn hva man finner nasjonalt – henholdsvis 82,5 og 76,2 prosent.

Sørfold har også et tungt mannsdominert arbeidsmarked, med 57 prosent flere menn enn kvinner. Det skyldes hjørnesteinsbedriften Elkem Salten, som ligger i kommunen.

De ti påfølgende kommunene har som fellestrekk at de i betydelig grad har aktivitet innenfor fiskeri og oppdrett (Loppa, Flakstad, Hasvik, Moskenes, Måsøy, Ibestad, Gildeskål, Værøy, Skjervøy og Herøy). Alle disse har en overvekt av sysselsatte menn på mellom 30 og 50 prosent.

I motsatt ende finner man Kvæfjord. Av de 1.039 sysselsatte der var 591 kvinner. Det vil si at det var 24 prosent flere kvinner enn menn sysselsatt. Næringslivet i kommunen kjennetegnes av svært mange offentlige stillinger, og særlig innenfor helse- og sosialtjenester.

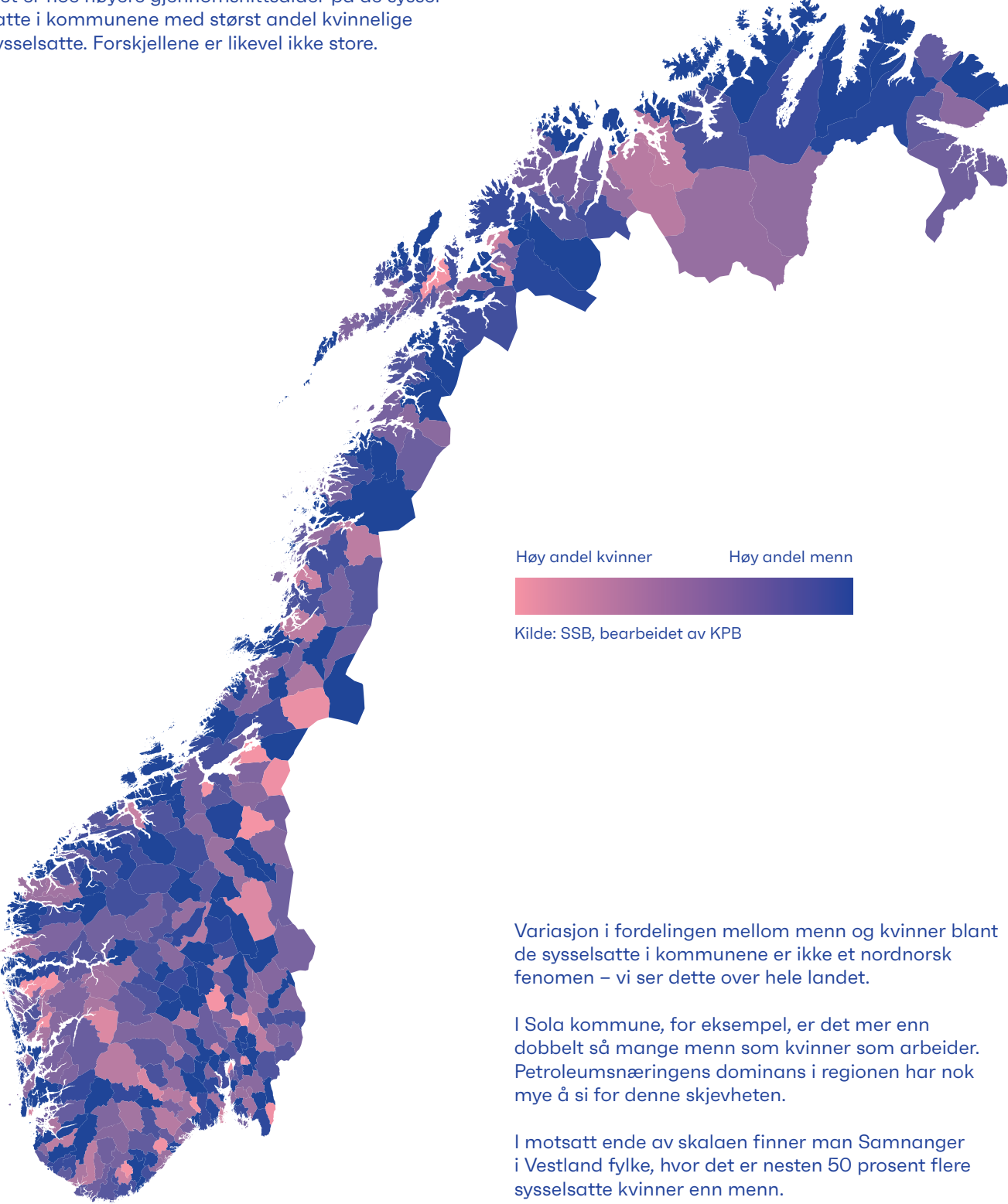
Etter Kvæfjord følger Dyrøy og Vevelstad med om lag 12 prosent flere kvinner. Begge kommunene har mange offentlige arbeidsplasser. I tillegg har Dyrøy flere jobber knyttet til elektroteknisk industri og næringsmiddelindustri. Næringslivet i Vevelstad kjennetegnes av en del jobber i primærnæringer.

Næringsstrukturen i kommunene har svært mye å si for hvorvidt det er flest sysselsatte menn eller kvinner. Det mest mannsdominerte næringslivet finner man i Evenes, hvor 479 av de totalt 765 sysselsatte er menn. Det vil si at det jobber 67 prosent flere menn enn kvinner der. Mange jobber i forbindelse med flyplassen og Forsvarets flystasjon er med på å forklare forskjellene.

Flere kvinner enn menn tar høyere utdanning, og det gjenspeiles også i arbeidsmarkedet. I de ti kommunene med størst andel sysselsatte kvinner er det i snitt 34 prosent av befolkningen som har høyere utdanning. I de ti kommunene med størst andel menn er det 24 prosent av befolkningen som har høyere utdanning.

I Kvæfjord, som hadde størst andel kvinnelige sysselsatte, var det 40 prosent som hadde høyere utdanning. Evenes hadde på sin side bare 25 prosent.

Det er noe høyere gjennomsnittsalder på de sysselsatte i kommunene med størst andel kvinnelige sysselsatte. Forskjellene er likevel ikke store.

Variasjon i fordelingen mellom menn og kvinner blant de sysselsatte i kommunene er ikke et nordnorsk fenomen – vi ser dette over hele landet.

I Sola kommune, for eksempel, er det mer enn dobbelt så mange menn som kvinner som arbeider. Petroleumsnæringsdominans i regionen har nok mye å si for denne skjevheten.

I motsatt ende av skalaen finner man Samnanger i Vestland fylke, hvor det er nesten 50 prosent flere sysselsatte kvinner enn menn.

Forklarer høy
gjennomsnittsalder
lav syssel-
setting i mange
kommuner?

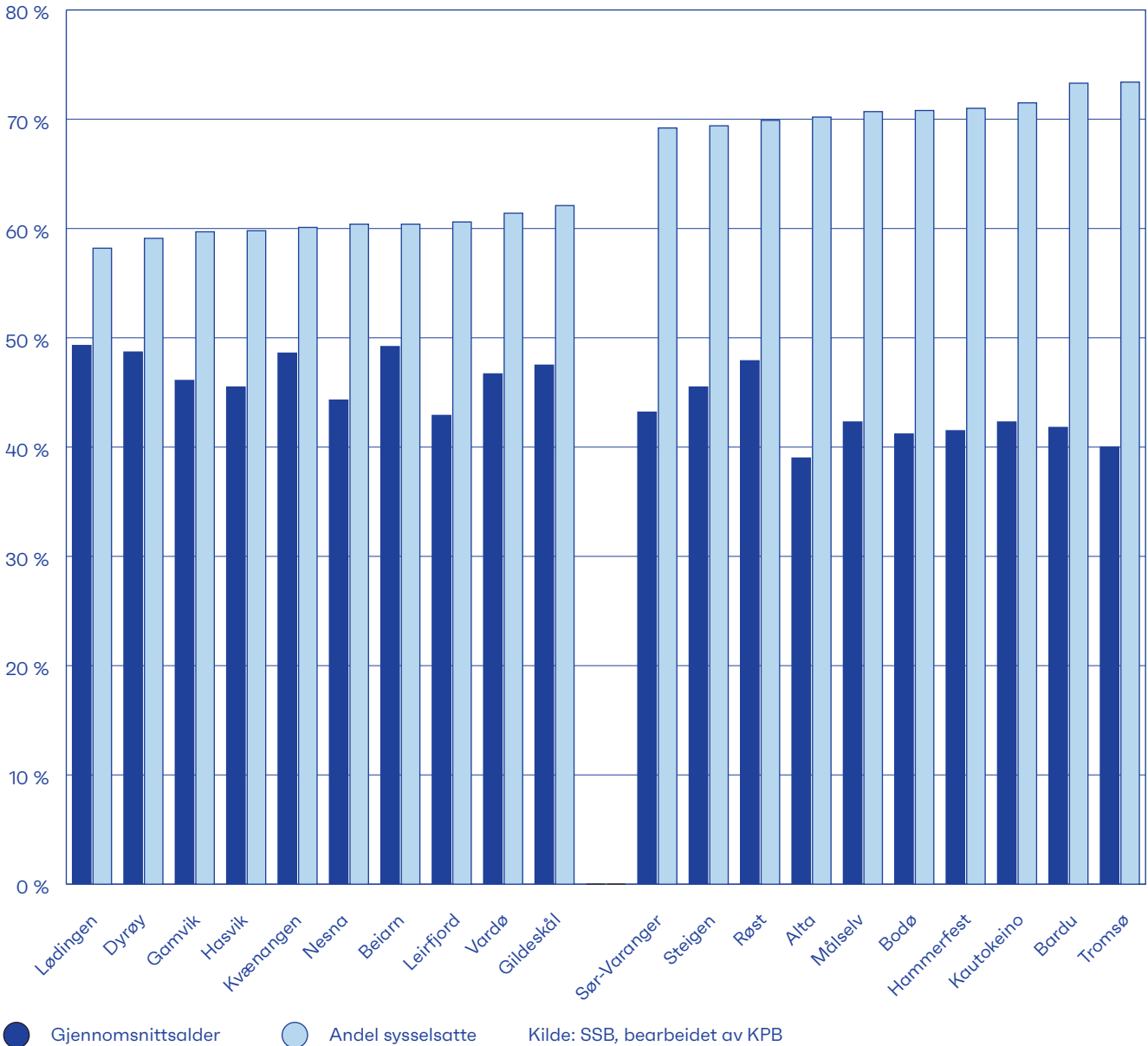
Det er stor variasjon i andelen sysselsatte mellom kommunene i landsdelen. Lødingen har lavest sysselsettingsandel med 58,2 prosent av befolkningen (fra 15 til 74 år). I motsatt ende av skalaen finner man Tromsø, med hele 73,4 prosent. Differansen er med andre ord hele 15,2 prosentpoeng. Er det alderen på befolkningen som forklarer forskjellene?

Figuren viser kommunene med høyest og lavest sysselsettingsandel og gjennomsnittsalderen i disse. Blant kommunene med størst sysselsettingsandel finner man blant annet de to største kommunene i landsdelen målt i folketall, men også en del mindre kommuner. I motsatt ende finner man mange av de minste kommunene målt i folketall. 27 av de 28

kommunene med lavest sysselsettingsandel ligger i sentralitetsklasse 6.

Overordnet er det en sammenheng mellom gjennomsnittsalder og sysselsettingsandel i kommunene, men det er likevel variasjoner.

SYSSELSETTING OG ALDER I UTVALGTE KOMMUNER I NORD-NORGE

To kommuner kan ha lik gjennomsnittsalder, men samtidig ganske ulik sysselsettingsandel. Karasjok og Nesna har en gjennomsnittsalder som er tilnærmet lik – henholdsvis 44,2 og 44,3 år. Andelen sysselsatte, derimot, er på 68,5 prosent i Karasjok, mens den er langt lavere – 60,4 prosent – i Nesna.

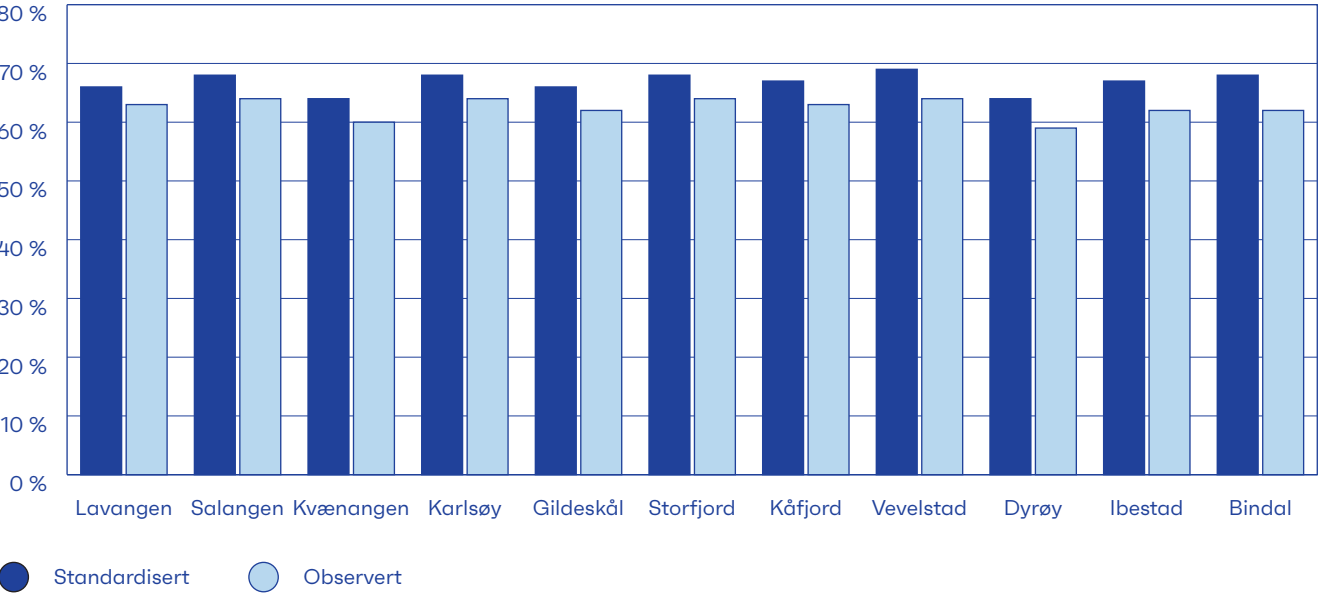
En alternativ måte å fremstille det på er å beregne en sysselsettingsandel som anslår hva sysselsettingen i kommunen ville ha vært hvis aldersfordelingen i kommunen var lik aldersfordelingen i hele landet. Dette kalles alderstandardisert sysselsetting.

Forskjellen mellom den observerte (virkelige) og den standardiserte (beregnete) andelen forteller hvor mye aldersfordelingen har å si for ulikhetene.

Kommuner hvor alderssammensetning forklarer lav sysselsetting

Bindal og Ibestad er eksempler på kommuner hvor alderen på innbyggerne i stor grad forklarer den lave sysselsettingsandelen. Bindal har en sysselsettingsandel på 62,3 prosent. Dersom aldersfordelingen hadde vært som i resten av landet, ville den ha vært nærmere 68 prosent. Listen domineres av kommuner med lavt innbyggertall.

KOMMUNER MED STORT AVVIK MELLOM OBSERVERT OG STANDARDISERT SYSSELSETTING

Kilde: SSB, bearbeidet av KPB

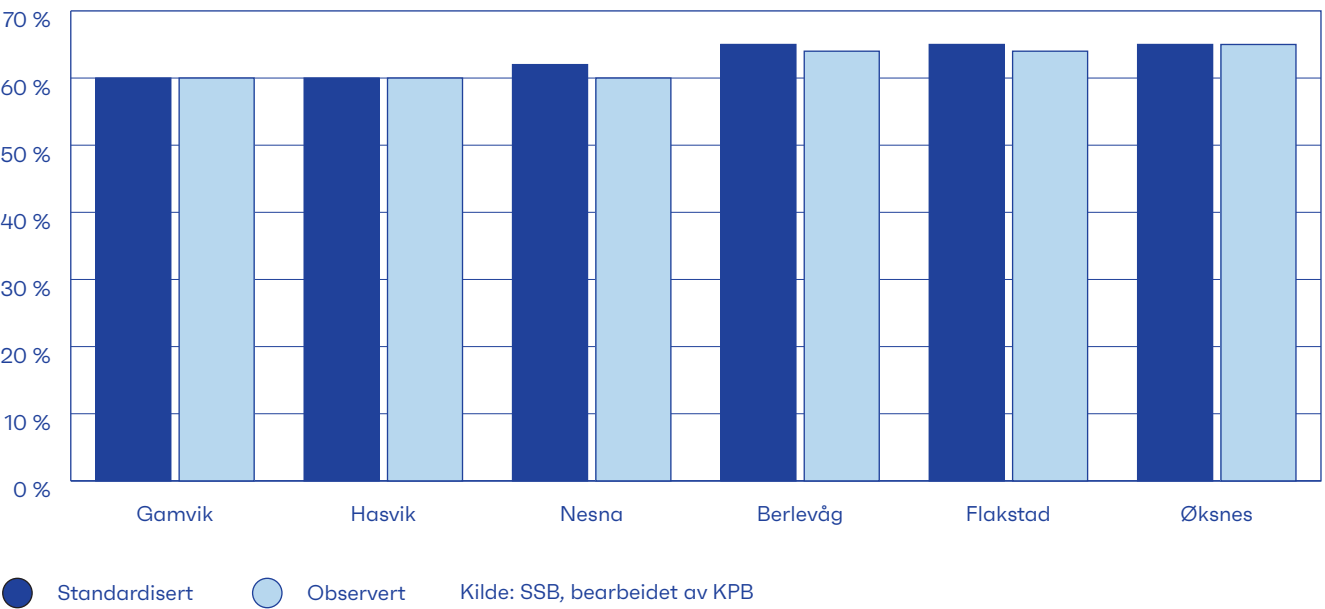
Det finnes også noen kommuner hvor sysselsettingen er høyere enn hva beregningene skulle tilsi, gitt alderen på befolkningen. Her finner man blant annet de tre største kommunene i landsdelen målt i folketall. I disse kommunene har den relativt unge befolkningen mye å si for sysselsettingen. Også Træna, Hammerfest og Båtsfjord har høyere sysselsettingsandel.

For mange kommuner er det lite som skiller mellom den observerte og standardiserte arbeidsfordelingen.

Det vil si at aldersfordelingen i kommunen i liten grad forklarer den lave sysselsettingsandelen.

Alle kommunene i figuren nedenfor har lavere sysselsettingsandel enn det som var snittet for kommunene i landsdelen (65,5 prosent) og nasjonalt (68,4 prosent). I disse kommunene er det andre forklaringer enn alder på befolkningen som forklarer den lave sysselsettingsandelen.

KOMMUNER MED LAVT AVVIK MELLOM OBSVERT OG STANDARDISERT SYSSELSETTING

Når alderen på befolkningen ikke forklarer den lave sysselsettingen – hvilke andre forklaringer kan det finnes?

Gamvik har en lav sysselsettingsandel som ikke først og fremst kan forklares med høy gjennomsnittsalder. Kommunen har en relativt høy arbeidsledighet, og en betydelig andel av innbyggerne er innvandrere. Selv om mange av disse deltar i arbeidslivet, er det også en stor gruppe som står utenfor arbeidsmarkedet. Det trekker ned sysselsettingsandelen uavhengig av alderssammensetningen.

Hasvik har, i likhet med Gamvik, høy arbeidsledighet. I tillegg har kommunen en høy andel som mottar uføretrygd. Denne kombinasjonen av høy ledighet og mange uføre gjør at sysselsettingsandelen blir lav, selv om aldersprofilen ikke nødvendigvis skulle tilsi det. Som Gamvik har også Hasvik en stor innvandrers andel, og en betydelig del av denne gruppen står utenfor arbeidsmarkedet.

Nesna skiller seg fra Gamvik og Hasvik ved at en viktig forklaring er tilstedeværelsen av studenter. Mange av dem studerer ved Nord universitet og bor i kommunen, men de deltar i liten grad i arbeidsmarkedet lokalt. Dette henger sammen med at jobbmulighetene for studenter på stedet er begrenset, slik at mange ikke har deltidsarbeid eller jobber i kommunen. Dermed trekker studentbefolkningen ned den observerte sysselsettingsandelen, selv om gjennomsnittsalderen er på nivå med enkelte kommuner som har høyere sysselsetting.

kbnn: